

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till
ändring av strafflagens bestämmelser om krigsförbrytelser
och brott mot humaniteten samt vissa lagar som har
samband med dem**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att bestämmelserna om krigsförbrytelser och brott mot humaniteten i strafflagen ändras så att de i högre grad än i dag motsvarar definitionerna av de kriminaliseringar som ingår i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Syftet är att Finland skall ha bättre möjligheter att självständigt behandla de synnerligen allvarliga brott som avses i Romstadgan. Nya brott är enligt förslaget brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser, som ersätter de gällande brotten kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden och krigföringsbrott. Maximistraffet för de nämnda brotten föreslås vara fängelse på livstid. I rekvisitet för folkmord föreslås en-

dast små ändringar. I lagen föreslås också bestämmelser om förmäns ansvar och en särskild bestämmelse om försummelse av anmälningsplikt samt bestämmelser om en befallning av regeringen eller av en förman som en omständighet som fritar en person från straffrättsligt ansvar. Syftet med dessa bestämmelser är att ansvarsfördelningen mellan förmän och deras underlydande bättre skall motsvara Romstadgan. I strafflagen föreslås dessutom en del andra mindre ändringar. Också tvångsmedelslagen, lagen om sammankomster och lagen om likabehandling föreslås bli ändrade.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÄN MOTIVERING	3
1 INLEDNING.....	3
2 BEDÖMNING AV NULÄGET.....	4
2.1 De viktigaste skillnaderna mellan brottsdefinitionerna i stadgan och den gällande lagstiftningen.....	4
2.2 Hur stadgan inverkar på bestämmelserna om straffrättens allmänna läror	7
2.3 Republikens presidents straffrättsliga ansvar.....	9
2.4 Den internationella utvecklingen	10
Sverige.....	10
Norge.....	11
Danmark	11
Tyskland.....	11
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	12
3.1 Målsättning	12
3.2 De viktigaste förslagen.....	12
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	14
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	14
DETALJMOTIVERING	16
1 LAGFÖRSLAGENS MOTIVERINGAR.....	16
1.1 Strafflagen.....	16
1 kap. Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt	16
2 c kap. Om fängelse	17
8 kap. Om preskription	17
11 kap. Om krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten	18
15 kap. Om brott mot rättskipning.....	37
1.2 Tvångsmedelslagen	37
5 a kap. Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation	37
1.3 Lagen om sammankomster	37
1.4 Lagen om likabehandling.....	38
2 IKRAFTTRÄDANDE	38
LAGFÖRSLAG	39
1. Lag om ändring av strafflagen.....	39
2. Lag om ändring av 5 a kap. 2 och 4 § i tvångsmedelslagen	45
3. Lag om ändring av 25 § i lagen om sammankomster.....	46
4. Lag om ändring av 20 § i lagen om likabehandling	47
BILAGOR.....	48
PARALLELLTEXT	48
1. Lag om ändring av strafflagen.....	48
2. Lag om ändring av 5 a kap. 2 och 4 § i tvångsmedelslagen	59
3. Lag om ändring av 25 § i lagen om sammankomster.....	61
4. Lag om ändring av 20 § i lagen om likabehandling	62
FÖRORDNINGSUTKAST	63
om ändring av förordningen om tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen	63
FÖRDRAGSTEXT	64

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (FördrS 56/2002, nedan stadgan) ingicks den 17 juli 1998. Riksdagen antog stadgan den 18 december 2000 (RSv 213/2000), och Finland ratificerade stadgan den 29 december 2000. Stadgan trädde i kraft för Finlands del (F 501/2002; 1284/2000) och internationellt den 1 juli 2002.

I stadgan anges de brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion, dvs. folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse. Domstolens jurisdiktion kan senare också utvidgas till att omfatta aggressionsbrott. De nämnda brotten är s.k. internationella brott, vilka karakteriseras av att gärningsmannen kan dömas till straff i vilken stats domstol som helst, även om brottet i fråga inte har någon anknytning till den dömande staten. Stadgan innehåller inte någon ovillkorlig skyldighet att kriminalisera de brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion. I ingressen till stadgan erinras dock om att det åligger varje stat att utöva straffrättslig jurisdiktion över dem som har gjort sig skyldiga till internationella brott. Enligt artikel 1 i stadgan skall domstolen komplettera de nationella straffrättsliga systemen. Utgångspunkten i stadgan är att bestraffning av folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser i första hand ankommer på varje stat själv. Internationella brottmålsdomstolen har rätt att utöva sin jurisdiktion endast om den nationella rättstillämpningen inte fungerar eller om den är bristfällig. Denna kompletteringsprincip framgår tydligt av artikel 17 i stadgan, där det sägs att Internationella brottmålsdomstolen skall utöva jurisdiktion, om den stat som har jurisdiktion saknar vilja eller förmåga att vidta åtgärder i saken. Även i detta fall skall saken vara tillräckligt allvarig för att motivera åtgärder av domstolen.

Finland satte i kraft de nödvändiga ändringarna som Romstadgan krävde i strafflagen den 1 juli 2002 (F 508/2002; 1285/2000; se också 604/2002). Bestämmelserna om

krigsförbrytelser och brott mot humaniteten i strafflagens 11 kap. ändrades inte i det sammanhanget. Det ansågs att strafflagen i tillräckligt hög grad motsvarade de i stadgan definierade brotten krigsförbrytelse, folkmord och brott mot mänskligheten. Riksdagens lagutskott (LaUU 16/2000 rd, s. 3) och utrikesutskottet (UtUB 13/2000 rd, s. 4) fann det dock nödvändigt att Finland skulle bereda sig på att ändra sina nationella bestämmelser för att de i en faktisk situation skall stämma överens med de internationella bestämmelserna. Utrikesutskottet framhöll att eventuella rättegångar i brott som ingår i Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion i första hand bör kunna hållas i Finland. Vid Röda korsets 28 internationella konferens 2003 meddelade Finland att man före december 2007 kommer att se över de nationella bestämmelserna om den materiella straffrätten så att de motsvarar Romstadgan.

De ändringar som stadgan förutsätter i strafflagens bestämmelser om preskription har gjorts genom en ändring av strafflagen som trädde i kraft den 1 januari 2006 (1165/2005).

Folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser är egentliga folkrättsbrott, som skall betraktas som brott direkt med stöd av folkrätten. Till de internationella brotten hänförs i vidare bemärkelse i allmänhet sådana brott som grundar sig på internationella överenskommelser, såsom penningförfalskning, narkotikabrott och kapning av luftfartyg. Folkrättens primära källor utgörs av internationella överenskommelser och internationell sedvänja, till den del det är fråga om allmän praxis som erkänts såsom bindande rätt, samt allmänna, av de civiliserade folken erkända rättsgrundsatser. De internationella normerna för den materiella straffrätten har skapats och utvecklats inte bara genom internationella överenskommelser utan också i särskilt de internationella brottmålsdomstolarnas praxis. Av de nuvarande brottmålsdomstolarna kan förutom Internationella brottmålsdomstolen nämnas också tribunalen som behandlar brott som begåtts i det forna

Jugoslavien och den internationella tribunalen för Rwanda.

2 Bedömning av nuläget

2.1 De viktigaste skillnaderna mellan brottsdefinitionerna i stadgan och den gällande lagstiftningen

I artiklarna 5—8 i stadgan anges vilka brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion. Dessa brott är folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse. Till domstolens jurisdiktion hör dessutom aggressionsbrott, så snart en bestämmelse om detta brott har antagits så som närmare anges i stadgan och tillämpningsvillkoren definierats. I enlighet med artikel 9 i stadgan har antagits brottskriterier som skall vara till hjälp vid tolkningen av artiklarna om folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse (UM:s publikationer 1/2004). Brottskriterierna utgör preciserings- som är underställda stadgan (GrUU 45/2000 rd, s. 7).

Till strafflagen fogades 1974 i enlighet med internationella överenskommelser nya kriminaliseringar som gällde vissa krigsförbrytelser och folkmord. Dessa intogs samtidigt med en del andra kriminaliseringar i det nya 13 kap. om brott mot humaniteten. Kapitlets bestämmelser ändrades 1995 och flyttades till strafflagens 11 kap. I kapitlet kvarstod då oförändrade krigföringsbrott samt den grova och lindriga gärningsformen av brottet (1–3 §), kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden och den grova gärningsformen av brottet (4 och 5 §), folkmord och förberedelse till folkmord (6 och 7 §), hets mot folkgrupp (8 §) och diskriminering (9 §). Till kapitlet fogades 1997 bestämmelser om brott mot förbudet mot kemiska vapen (7 a §) och 2003 bestämmelser om brott mot förbudet mot biologiska vapen (7 b §).

En bedömning av förhållandet mellan de brott som anges i stadgan och den finska strafflagstiftningen ingår i regeringens proposition om godkännande av Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (RP 161/2000 rd, nedan regeringens proposition om godkännande av Romstadgan, s. 12—18).

Jämförelsen mellan stadgan och strafflagstiftningen stöder sig huvudsakligen på det som sades 2000.

I artikel 6 i stadgan definieras de gärningar som uppfyller rekvisitet för folkmord. Vid folkmord är avsikten att helt eller delvis förgöra en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös folkgrupp som sådan. Folkmord kan ta sig fem olika former. Definitionen motsvarar den definition av folkmord som ingår i 1948 års FN-konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (FördrS 5/1960).

Enligt 11 kap. 6 § i strafflagen skall den bestraffas för folkmord som för att helt eller delvis förrinta en nationell, raslig, etnisk eller religiös grupp eller en med dessa jämförbar folkgrupp 1) dödar medlemmar av gruppen, 2) tillfogar medlemmar av gruppen svåra fysiska eller psykiska sjukdomar eller skador, 3) vidtar tvångsåtgärder för att hindra fortplantning inom gruppen, 4) tvångsförflyttar barn från en grupp till en annan eller 5) på något annat motsvarande sätt avsevärt försämrar levnadsvillkoren för gruppen. Påföljden är fängelse i minst fyra år eller på livstid. Försök till folkmord är straffbart.

För förberedelse till folkmord (7 §) skall den dömas som i sådan avsikt som nämns i 6 § 1) med någon annan kommer överens om att begå folkmord eller 2) gör upp en plan för folkmord. Det föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Definitionerna av folkmord i stadgan och i strafflagen skiljer sig endast obetydligt från varandra. Strafflagens 11 kap. 6 och 7 § stöder sig huvudsakligen på definitionerna i konventionen om folkmord. Till skillnad från stadgan för Internationella brottmålsdomstolen och FN-konventionen skyddar vår strafflag förutom nationella, etniska, rasliga och religiösa grupper också folkgrupper som är jämförbara med dessa. I strafflagen definieras som brott folkmord, försök till folkmord, anstiftan till folkmord och annan medverkan samt också annan förberedelse till folkmord än stämpling (RP 161/2000 rd, s. 14). Det finns också andra obetydliga skillnader mellan strafflagen och stadgan. Definitionen av folkmord i strafflagen kan anses vara något mer omfattande än definitionen i stadgan. Uttrycket ”på något annat motsva-

rande sätt” i 6 § 5 punkten utgör dock ett problem i detta avseende, eftersom det medför att bestämmelsen till viss del blir inexakt.

I artikel 7 i stadgan anges de allvarligaste brotten mot mänskligheten som omfattas av domstolens jurisdiktion. Brott mot mänskligheten uppfyller i regel också rekvisiten för brott mot den enskildes liv, hälsa, sexuella självbestämmanderätt eller personliga frihet. Brott mot enskilda individer får prägel av brott som kränker mänskligheten av att de begås som en del av ett vidsträckt eller systematiskt angrepp riktat mot mot civilbefolkning med insikt om angreppet. Vilketdera som helst av dessa villkor garanterar att enskilda, fristående eller sporadiska grymheter inte definieras som brott mot mänskligheten (RP 161/2000 rd, s. 14).

Motsvarande bestämmelser i finsk lag ingår i 11 kap. 4 och 5 § i strafflagen. Enligt strafflagens 11 kap. 4 § gör sig den skyldig till kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden som bryter mot eller underlåter att fullgöra vad som enligt internationella avtal, som är förpliktande för Finland, eller enligt allmänt erkända och vedertagna folkrättsliga regler skall iakttas för att värna om sårade, sjuka eller nödställda eller vid behandlingen av krigsfångar eller skyddet av civilbefolkningen i krig eller under väpnad konflikt eller ockupation. För brottet kan dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år. Försök är straffbart. Om gärningen med hänsyn till överträdelsens art, dess obetydliga följder eller andra omständigheter vid gärningen, bedömd som en helhet inte är allvarlig, skall gärningsmannen dock inte dömas för kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden eller för försök därtill, utan för de andra brott som gärningen innefattar.

Det är fråga om grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden (5 §), om vid kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden 1) flera personer utsätts för livsfara eller 2) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt, och brottet även bedömt som en helhet är grovt. Gärningsmannen kan dömas till fängelse i minst två och högst tolv år. Försök är straffbart.

Till skillnad från strafflagens 11 kap. innehåller artikel 7 i stadgan konkreta beskrivningar av brott mot mänskligheten. I punkt 1 i artikeln nämns mord, utrotning, förslavning, deportation eller tvångsförflyttning av befolkning, fängslande eller annat allvarligt berövande av fysisk frihet, tortyr, våldtäkt, sexuellt slaveri, påtvingad prostitution, påtvingat havandeskap, påtvingad sterilisering eller varje annan form av sexuellt våld av motsvarande svårighetsgrad, förföljelse av en folkgrupp eller ett kollektiv, påtvingat försvinnande av personer, apartheid och andra handlingar av liknande beskaffenhet som uppsåtligt förorsakar svårt lidande, svår kroppslig skada eller svårt själsligt eller fysiskt men. I punkt 2 i artikeln definieras och preciseras flera av uttrycken i punkt 1. Enligt punkt 3 i artikeln avser termen ”genus” (eng. ”gender”) båda könen enbart i ett samhälleligt perspektiv (RP 161/2000 rd, s. 14–16).

Brottsdefinitionen i artikel 7 i stadgan är snävare än i de nämnda bestämmelserna i den finska strafflagen. Skillnaderna är ändå skenbara därför att i artikel 8 i stadgan definieras som krigsförbrytelser också sådana gärningar som enligt den finska strafflagen inte skulle betraktas som krigföringsbrott utan som kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden. När artiklarna 7 och 8 granskas tillsammans motsvarar de till sitt innehåll i sak den helhet som 11 kap. 1–5 § i strafflagen tillsammans utgör. De uttryck som används för beskrivande av gärningarna skiljer sig från de uttryck som används i finsk strafflag. Ändå är det klart att alla gärningar av ovan nämnt slag uppfyller rekvisitet för något brott som ingår i finsk strafflag (RP 161/2000 rd, s. 14).

De gällande bestämmelserna i strafflagens 11 kap. motsvarar således inte helt brottsdefinitionerna i artikel 7 i stadgan. Med hänsyn till legalitetsprincipen utgör dessutom det förhållandevis öppna rekvisitet för brottet kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden ett problem.

Artikel 8 i stadgan är omfattande och definierar krigsförbrytelser i detalj. Gärningsbeskrivningarna innefattar förbjudna stridsmetoder och stridsmedel, missbruk av internationella kännetecken för sårade och sjuka och andra brott mot folkrättsliga lagar och sed-

vänjor som gäller krig men också brott mot folkrättsliga regler som avser att skydda sårade, sjuka eller nödställda samt krigsfångar och civila. En del av de gärningar som nämns i artikeln uppfyller således rekvisitetet för krigsföringsbrott enligt 11 kap. 1—3 § i strafflagen och en del rekvisitetet för kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden enligt 11 kap. 4 och 5 § i strafflagen.

I punkt 1 i artikeln betonas att domstolens jurisdiktion omfattar i synnerhet gärningar som begås som en del av en plan eller en politik eller utgör en del av förövandet av krigsförbrytelser i stor skala. Även om det inte förutsätts att brottet har begåtts som en del av en plan eller en politik eller att det utgör en del av förövandet av krigsförbrytelser i stor skala för att domstolen skall kunna utöva sin jurisdiktion, är avsikten med bestämmelsen att betona att domstolens jurisdiktion i princip gäller de allra allvarligaste internationella brotten (RP 161/2000 rd, s. 16—17).

I punkt 2 i artikeln ingår en omfattande förteckning över förbjudna gärningar, och där upprepas huvudsakligen Haagkonventionen från 1907 angående lagar och bruk i lantkrig (FördrS 11/1924) samt de fyra Genèvekonventionerna av den 12 augusti 1949 angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält, förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss, krigsfångars behandling samt skydd för civilpersoner under krigstid. I var och en av de nämnda konventionerna finns en artikel som definierar grova brott mot dem som skall skyddas (FördrS 8/1955, nedan Genèvekonventionerna). Genèvekonventionerna har kompletterats med tilläggsprotokoll 1977 (FördrS 81—82/1980; RP 161/2000 rd, s. 17).

Enligt 11 kap. 1 § i strafflagen skall den bestraffas för krigsföringsbrott som vid krigshandling 1) använder ett förbudet krigföringssätt eller stridsmedel, 2) missbrukar ett internationellt igenkänningstecken som skyddar sårade eller sjuka eller 3) på något annat sätt bryter mot bestämmelserna i ett för Finland förpliktande internationellt avtal om krigföring eller mot allmänt erkända och vedertagna folkrättsliga lagar eller sedvänjor som gäller krig. Straffet är fängelse i minst

fyra månader och högst sex år. Försök är straffbart. Om vid krigsföringsbrott 1) flera personer utsätts för livsfara, 2) synnerligen stor och vidsträckt ekonomisk skada förorsakas eller 3) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt, och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för grovt krigsföringsbrott dömas till fängelse i minst två och högst tolv år (2 §). Också försök till grovt krigsföringsbrott är straffbart. Om ett krigsföringsbrott, med beaktande av dess följder eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, är det fråga om lindrigt krigsföringsbrott (3 §). Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader.

Trots att artiklarna 7 och 8 i stadgan när de granskas tillsammans i sak i rätt hög grad motsvarar strafflagens krigsföringsbrott och kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden, ingår i strafflagen inte någon straffbestämmelse som skulle motsvara definitionen av krigsförbrytelser i artikel 8 i stadgan. Dessutom verkar krigsföringsbrotten enligt strafflagen inte såsom krigsförbrytelserna enligt stadgan vara tillämpliga på interna väpnade konflikter. Strafflagens bestämmelser om krigsföringsbrott är också mycket öppna, vilket kan utgöra ett problem med tanke på legalitetsprincipen. Å andra sidan föreskrivs det i enlighet med praxis inom strafflagstiftningen om en självständig grov form av krigsföringsbrott och de brott som gäller kränkning av mänskliga rättigheter, och dessutom om en lindrig form av krigsföringsbrott. I stadgan finns inte någon sådan indelning.

I strafflagens 11 kap. 7 a § (brott mot förbudet mot kemiska vapen) och 7 b § (brott mot förbudet mot biologiska vapen) kriminaliseras användning av kemiska vapen, biologiska vapen eller toxinvapen på något annat sätt än vad som avses i kapitlens 1—3 §, dvs. i samband med krigsföringsbrott. Det typiska är att de förbjudna vapnen i fråga används uttryckligen i samband med krigshandlingar. Å andra sidan saknar användningen av ett visst vapen eller redskap betydelse med hänsyn till artiklarna 6 och 7 i stadgan samt 11 kap. 4—6 § i strafflagen.

2.2 Hur stadgan inverkar på bestämmelserna om straffrättens allmänna läror

I Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen ingår förutom brottsdefinitioner också bestämmelser om förutsättningarna för straffrättsligt ansvar. Enligt artikel 11 i stadgan skall domstolens jurisdiktion endast omfatta brott som begåtts efter stadgans ikraftträdande. I artikel 12 i stadgan finns bestämmelser om förutsättningar för utövande av jurisdiktion.

I del 3 i stadgan (artiklarna 22—33) ingår bestämmelser om de allmänna straffrättsliga principer som skall tillämpas. Till dem hör för det första legalitetsprincipen (artiklarna 22 och 23) och principen om icke-retroaktivitet (artikel 24). I artikel 25 i stadgan finns bestämmelser om domstolens jurisdiktion över fysiska personer och om personligt ansvar som utsträcker sig inte bara till gärningar som ägt rum utan också till olika former av medverkan och försök att begå brott. Enligt artikel 26 skall domstolen inte ha jurisdiktion över någon som inte hade fyllt 18 år när brottet begicks. Enligt artikel 27 skall officiell ställning inte ge någon person immunitet mot straffrättsligt ansvar i fråga om brott som omfattas av domstolens jurisdiktion, och inte heller skall officiell ställning i sig själv utgöra skäl för nedsättning av straff. Militära befälhavares och andra förmäns ansvar för brott som har begåtts av deras underordnade bestäms enligt artikel 28. Militära befälhavare och andra förmän är skyldiga att utöva kontroll över sina underordnade. Enligt artikel 29 skall brott som omfattas av domstolens jurisdiktion inte preskriberas. I artikel 30 finns bestämmelser om subjektiva rekvisit, dvs. uppsåt. Artikel 31 innehåller bestämmelser om ansvarsfrihetsgrunder, såsom otillräknelighet, berusning, nödvärn och nödtillstånd. I artikel 32 finns bestämmelser om faktisk villfarelse och rättsvillfarelse. I artikel 33 slutligen regleras frågan om hur en befallning av en förman och skyldighet att lyda inverkar på straffansvaret.

Bestämmelserna om straffrättens allmänna läror har i sin helhet reviderats genom att nya 3–6 kap. fogades till strafflagen

2003 (13.6.2003/515). Bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 2004.

I strafflagens nya 3 kap. föreskrivs om allmänna förutsättningar för straffrättsligt ansvar. I kapitlet finns bestämmelser om legalitetsprincipen (1 §), tillämplighet i tiden (2 §), straffbar underlåtenhet (3 §), ansvarsålder och tillräknelighet (4 §), tillräknande (5 §), uppsåt (6 §) och oaktsamhet (7 §).

I strafflagens 4 kap. föreskrivs om ansvarsfrihetsgrunder. Sådana grunder är enligt kapitlet rekvisitvillfarelse (1 §), förbudsvillfarelse (2 §), villfarelse om en ansvarsfriande omständighet (3 §), nödvärn (4 §), nödtillstånd (5 §) och användning av maktmedel (6 §). I kapitlet finns dessutom en bestämmelse om lindring av straffansvar (7 §).

I strafflagens 5 kap. föreskrivs om försök och medverkan till brott. I kapitlet finns bestämmelser om försök (1 §), avstående från försök och verksam ånger (2 §), medgärningsmannaskap (3 §), medelbart gärningsmannaskap (4 §), anstiftan (5 §), medhjälp (6 §), särskilda personliga omständigheter (7 §) och handlande på en juridisk persons vägnar (8 §).

I strafflagens 6 kap. föreskrivs om bestämmande av straff. I kapitlet ingår allmänna bestämmelser (1—3 §) samt bestämmelser om straffmätning (4—8 §), val av straffart (9—12 §) och avräkning från straff som döms ut (13—16 §).

Bestämmelserna om straffrättsligt ansvar i del 3 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen behandlas utförligt i regeringens proposition om godkännande av stadgan (s. 26—38). I propositionen ingår också en bedömning av hur bestämmelserna motsvarar den finska strafflagen. De nya bestämmelserna om straffrättens allmänna läror motsvarar i sak i stor utsträckning den tidigare rätten, som har gjorts klarare och till vissa delar för första gången skrivits in i lagen.

I mål som handläggs i de nationella domstolarna tillämpas vid tolkningen av de allmänna lärorna de principer som är vedertagna i den nationella rätten samt straffbestämmelser som grundar sig på nationell lag. Bestämmelserna i stadgan och dess tolkningspraxis väntas med tiden också återspegla sig på utvecklingen inom den nationella rätten. Om bestämmelserna och principerna om

straffrättsligt ansvar i stadgan och i strafflagen inte skiljer sig från varandra eller om skillnaderna är endast obetydliga, är utgångspunkten vid denna granskning att bestämmelserna om straffrättens allmänna läror är tillämpliga på brott mot folkrätten. I sådana fall när skillnaderna är betydande är det skäl att i strafflagens 11 kap. föreslå sådana bestämmelser som stadgan förutsätter.

Bestämmelserna om straffrättens allmänna läror i strafflagens 3–6 kap. motsvarar till sitt innehåll i huvudsak de allmänna principerna för straffrättsligt ansvar så som de definieras i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Artiklarna i stadgan skiljer sig dock till skrivsättet från den finska strafflagstiftningen. Det finns också innehållsmässiga skillnader mellan bestämmelserna i stadgan och vår strafflag.

Merparten av de artiklar i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen som gäller de allmänna straffrättsliga principerna har genomförts i vår lagstiftning. En bestämmelse om den straffrättsliga legalitetsprincipen (artikel 22 i stadgan, *nullum crimen sine lege*, och artikel 23, *nulla poena sine lege*) ingår i 8 § i Finlands grundlag och i 3 kap. 1 § i strafflagen. Förbudet mot retroaktivitet i artikel 24 i stadgan ingår i Finland i bestämmelserna om legalitetsprincipen, och tanken framgår även av bestämmelsen om tillämplighet i tiden i 3 kap. 2 § i strafflagen. Kravet på personligt straffrättsligt ansvar i artikel 25 i stadgan uppfylls genom bestämmelserna om försök och medverkan till brott i strafflagens 5 kap. samt genom den bestämmelse i strafflagens 17 kap. 1 § som kriminaliserar offentlig uppmaning till brott och straffbestämmelsen om hets mot folkgrupp i strafflagens 11 kap. 8 §.

Enligt artikel 26 i stadgan skall domstolen inte ha jurisdiktion i ett sådant fall när någon som inte har fyllt 18 år misstänks för folkmord, brott mot mänskligheten eller krigsförbrytelse. I fråga om kriminalisering av gärningar som har begåtts av den som är yngre än 18 år bestäms i den nationella lagstiftningen. När en person i åldern 15–17 år har begått ett brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion och brottet behandlas i Finland, tillämpas de

straffrättsliga strafflindringsgrunder som följer av personens ålder.

Enligt artikel 27 i stadgan skall en officiell ställning inte ge någon person immunitet mot straffrättsligt ansvar i enlighet med stadgan och inte heller utgöra skäl för nedsättning av straff. Enligt finsk rätt är inte ens republikens president fri från straffrättsligt ansvar för folkmord, brott mot mänskligheten eller krigsförbrytelse (grundlagens 113 §). Republikens presidents straffrättsliga ansvar behandlas närmare i följande kapitel.

Bestämmelserna om militära befälhavares och andra förmäns ansvar i artikel 28 i stadgan grundar sig på tanken att en militär befälhavare eller någon annan förman som gärningsman ansvarar för de gärningar som hans eller hennes underordnade har begått, om förmannen inte har fullgjort sin skyldighet att utöva kontroll över sina underordnade, hindra dem från att begå brott och vidta åtgärder för att hänskjuta saken till berörda myndigheter för undersökning och lagföring. I den finska strafflagen finns inte några uttryckliga bestämmelser om förmäns ansvar. På försummelser av förmän kan förutom de allmänna bestämmelserna om medverkan tillämpas åtminstone bestämmelserna om tjänstebrott i 40 kap. och bestämmelserna om tjänstgöringsbrott i 45 kap. 1–4 § i strafflagen. Artikel 29 förutsätter en ändring av lagen.

Enligt artikel 29 i stadgan preskriberas inte brott som omfattas av domstolens jurisdiktion. Artikel 29 har beaktats i de ändringar som gjordes i strafflagens 8 kap. den 22 december 2005 och i den ändring av teknisk natur i strafflagens 8 kap. 1 § 1 mom. som ingår i detta förslag.

Artikel 30 i stadgan innehåller definitioner som gäller subjektiva rekvisit. Formuleringarna i stadgan avviker i hög grad från den ordalydelse och den terminologi som används i 3 kap. 5 och 6 § i strafflagen, men de facto grundar sig artikeln i stadgan och de nämnda bestämmelserna i strafflagen på samma principer om tillräknande som en allmän förutsättning för straffrättsligt ansvar. Bestämmelserna i strafflagen behöver således varken ändras eller kompletteras.

I artikel 31 i stadgan anges de straffrättsliga ansvarsfrihetsgrunderna. Sådana grunder är psykisk sjukdom eller skada, berusning under

exceptionella omständigheter, nödvärn och användning av maktmedel samt nödtillstånd. Stadgan skiljer sig till skrivsättet från de motsvarande bestämmelserna i vår strafflag. Bestämmelsen om otillräknelighet i 3 kap. 4 § 2 mom. i strafflagen överensstämmer i sak med motsvarande punkt i stadgan. Där emot bedöms betydelsen av berusning på ett annat sätt i stadgan än i motsvarande bestämmelse i 3 kap. 4 § 4 mom. i strafflagen. Det är dock knappast ändamålsenligt att föreskriva om berusning i en särskild bestämmelse som endast gäller brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion. Bestämmelserna om nödvärn, användning av maktmedel och nödtillstånd i artikel 31 i stadgan motsvarar i sak bestämmelserna om nödvärn, nödtillstånd och användning av maktmedel i 4 kap. 4–6 § i strafflagen. Det finns således inte något behov av särskilda bestämmelser eller kompletteringar i vår strafflag till dessa delar.

I artikel 32 i stadgan finns bestämmelser om faktisk villfarelse och rättsvillfarelse. Tankesättet i stadgan grundar sig på den traditionella straffrättsdogmatiken. De finska bestämmelserna i strafflagens 4 kap. 1 § (rekvisitvillfarelse) och 2 § (förbudsvillfarelse) baserar sig på den moderna uppfattningen om hur villfarelse inverkar på det straffrättsliga ansvaret. Bestämmelserna i den finska strafflagen är tidsenliga till dessa delar och behöver varken ändras eller kompletteras.

Artikel 33 i stadgan, som gäller befallning av förmän och skyldighet att lyda, skiljer sig däremot från den gällande lagen. Bestämmelsen om förmäns befallning i 45 kap. 26 b § i strafflagen gäller endast brott som en krigsman har begått på sin förmäns befallning. Artikel 33 i stadgan förutsätter att en likartad bestämmelse om ansvarsfördelningen införs också i fråga om andra förhållanden mellan förmän och underordnade samt lagstridiga befallningar av en regering. Artikeln förutsätter att lagen ändras.

De brott som anges i Romstadgan är i allmänhet samtidigt sådana mot enskilda individer riktade brott som avses i strafflagen, såsom mord, dråp, misshandel och våldtäkt. Ett brott som riktats mot enskilda individer utgör folkmord, brott mot mänskligheten el-

ler krigsförbrytelse, om brottet har begåtts under sådana försvårande omständigheter eller i ett sådant försvårande syfte som är kännetecknande för de sistnämnda brotten. I stadgan finns dock inte några bestämmelser om brottskonkurrens. Av de gällande straffrättsliga principerna om brottskonkurrens torde följa att tillämpningen av straffbestämmelserna i stadgan och de bestämmelser som fogas till strafflagen gör det överflödigt att tillämpa bestämmelserna om brott riktade mot enskilda individer. De enskilda handlingar som ingår i ett brott som strider mot folkrätten, t.ex. brott mot mänskligheten, bildar i en viss helhetssituation en helhet som i allmänhet skall betraktas som ett enda brott, oberoende av om de handlingar som riktats mot enskilda individer har begåtts vid olika tidpunkter och riktar sig mot ett stort antal personer. I en del fall kan gärningsmannen också ställas till ansvar för andra brott, t.ex. egendomsbrott. Ett brottsoffer har dock alltid rätt att ansöka om ersättning för en skada som en enskild handling orsakat honom eller henne. Det inbördes förhållandet mellan de föreslagna brotten ser ut att vara sådant att folkmord i många fall innefattar de övriga brotten. Det inbördes förhållandet mellan brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse är däremot mer komplicerat, och frågan om vilket brott huvudsaken gäller måste avgöras från fall till fall.

2.3 Republikens presidents straffrättsliga ansvar

En internationell granskning visar att det är vanligt att ett statsöverhuvuds straffrättsliga ansvar för ämbetsåtgärder har begränsats. Detta är fallet även i Finland. I 47 § 2 mom. i Regeringsformen av 1919 fanns en bestämmelse med tanke på situationer där republikens president förfar lagstridigt i ämbetet. Justitiekanslern var i ett sådant fall skyldig att göra en framställning om saken. Om justitiekanslern eller statsrådet fann att presidenten hade gjort sig skyldig till högförräderi eller landsförräderi, skulle saken anmälas till riksdagen. Om riksdagen med tre fjärdedelar av de avgivna rösterna fattade beslut om väckande av åtal, skulle justitiekanslern driva åtalet i högsta domstolen, och presidenten

skulle under tiden vara avstängd från ämbetet. I andra fall fick åtal inte väckas mot presidenten med anledning av en ämbetsåtgärd.

Republikens presidents straffrättsliga ansvar för ämbetsåtgärder har begränsats också i Finlands grundlag (731/1999), som trädde i kraft den 1 mars 2000. Med avvikelse från vad som tidigare var fallet kan enligt grundlagens 113 § åtal väckas mot republikens president också för brott mot mänskligheten, med vilket i detta sammanhang avses straffbestämmelserna i strafflagens 11 kap. (RP 1/1998 rd). I grundlagens 113 § föreskrivs att om justitiekanslern, justitieombudsmannen eller statsrådet anser att republikens president har gjort sig skyldig till landsförräderibrott, högförräderibrott eller brott mot mänskligheten, skall detta meddelas riksdagen. Om riksdagen då med tre fjärdedelar av de avgivna rösterna beslutar att åtal skall väckas, skall riksåklagaren utföra åtal vid riksätten och presidenten under tiden avhålla sig från ämbetsutövning. I andra fall får åtal inte väckas mot presidenten med anledning av en ämbetsåtgärd.

Brottskatalogen över brott för vilka republikens president ansvarar vid sina ämbetsåtgärder motsvarar till sin formulering inte exakt den gällande strafflagen. Formuleringen i grundlagen hänvisar noga taget till strafflagens 11—13 kap. sådana de motsvarande bestämmelserna lydde före 1995. I strafflagens 11 kap. fanns då bestämmelser om högförräderi och i lagens 12 kap. bestämmelser om landsförräderi. Bägge kapitlen innehöll bestämmelser om olika slag av brott mot statens säkerhet. Strafflagens 13 kap. stiftades 1974 (987/1974). Kapitlet innehöll bestämmelser om brott mot humaniteten.

Strafflagens 11—13 kap. reviderades i sin helhet 1995 (578/1995). I strafflagens gällande 11 kap. finns i enlighet med kapitlets rubrik bestämmelser om krigsförbrytelser och brott mot humaniteten, i 12 kap. finns bestämmelser om landsförräderibrott och i 13 kap. bestämmelser om högförräderibrott. Grundlagsutskottet ansåg (GrUU 45/2000 rd) i samband med att Romstadgan ratificerades att folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser i artiklarna 6—8 i stadgan skall integreras i det ansvar som definieras genom begreppet brott mot mänskligheten i

grundlagens 113 §. Enligt det ändringsförslag som nu läggs fram motsvarar brotten i strafflagens 11 kap. i högre grad än förut brottsdefinitionerna i Romstadgan.

Det finns inte något tvingande eller brådsakande behov av att ändra 113 § i Finlands grundlag. Inexaktheten i hänvisningen är obetydlig, och det är befogat att bestämmelsen i grundlagen skall tolkas så att med landsförräderibrott, högförräderibrott och brott mot mänskligheten avses straffbestämmelserna i strafflagens 11—13 kap. När bestämmelsen tolkas på detta sätt, är republikens president i sina ämbetsåtgärder straffrättsligt ansvarig för bl.a. folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. Det krav på att officiell ställning skall sakna betydelse som finns i artikel 27 i stadgan för Internationella brottmålsdomstolen uppfylls även till dessa delar.

2.4 Den internationella utvecklingen

De nordiska länderna har ratificerat stadgan för Internationella brottmålsdomstolen utan att ändra sin lagstiftning så att den exakt överensstämmer med brottsdefinitionerna i stadgan. I Sverige och Norge bereds en ändring av strafflagstiftningen så att denna i högre grad skall motsvara kraven i stadgan. I Tyskland har man stiftat en särskild lag, som innehåller brotten enligt Romstadgan och andra internationella brott.

Sverige

I Sverige ingår bestämmelser om folkmord i lagen om straff för folkmord (169/1964). Lagen stiftades för att uppfylla förpliktelseerna enligt FN-konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord. Straffet för folkmord är fängelse i minst fyra och högst tio år eller på livstid. Också förberedelse till folkmord och främjande av brottet, t.ex. underlåtelse att avslöja folkmord, är straffbart.

I Sverige finns det inte särskilda bestämmelser om brott mot mänskligheten. Dessa i artikel 7 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen avsedda brott är straffbara med stöd av den svenska brottsbalken eller straffbestämmelser någon annanstans i lag-

stiftningen. Sådana brott är bl.a. mord, dråp, misshandel, våldtäkt och människorov.

Krigsförbrytelser är straffbara som folkrättsbrott (brottsbalken, 22 kap. 6 §). Genom bestämmelserna fullgörs för Sveriges del skyldigheterna enligt de fyra Genèvekonventionerna och de två tilläggsprotokollen till dem samt de konventioner som gäller lagar och bruk i lantkrig och förbud mot vissa typer av vapen. Straffet för folkrättsbrott är fängelse i högst fyra år eller, om brottet är grovt, fängelse i högst tio år eller på livstid.

I brottsbalkens 22 kap. finns dessutom straffbestämmelser om olovlig befattningsmed kemiska vapen, olovlig befattningsmed minor och olovlig kärnsprängning. Straffet för samtliga dessa brott är fängelse i högst fyra år eller, om brottet är grovt, fängelse i högst tio år eller på livstid. Straffbestämmelserna grundar sig på internationella överenskommelser. Däremot finns det inte några särskilda straffbestämmelser om användning av biologiska vapen.

I Sverige har utarbetats ett kommittébetänkande, Internationella brott och svensk jurisdiktion, som också innehåller ett förslag till lag om internationella brott (SOU 2002:98). I den föreslagna lagen ingår särskilda straffbestämmelser som gäller folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och grova krigsförbrytelser. De gällande bestämmelserna om folkmord och krigsförbrytelser föreslås bli upphävda. Förslaget grundar sig i huvudsak på brottsdefinitionerna i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Lagen innehåller även förslag till utvidgat straffrättsligt ansvar för förmän. De föreslagna bestämmelserna avviker något från bestämmelserna i stadgan, eftersom de straffrättsliga principer som tillämpas i strafflagstiftningen och det gällande skrivsättet i lagen har beaktats i dem. Straffet för folkmord, brott mot mänskligheten och grov krigsförbrytelse föreslås vara fängelse i minst fyra och högst tio år eller på livstid.

Norge

Norge har inte någon speciallag om krigsförbrytelser utan endast enskilda straffbestämmelser i militära strafflagen. Avsikten är att i den strafflag som är under beredning i

Norge skall ingå ett särskilt kapitel om krigsförbrytelser, folkmord och brott mot mänskligheten. Strafflagskommitténs (NOU 2002:4) förslag grundar sig på brottsdefinitionerna i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Maximistraflet föreslås vara fängelse i 30 år. I strafflagen föreslås dessutom en bestämmelse enligt vilken en överenskommelse om folkmord, krigsförbrytelse eller brott mot mänskligheten är straffbar, även om Romstadgan inte förpliktar till kriminalisering av sådan förberedelse i fråga om de två sistnämnda brotten. Kommittén föreslår också en särskild bestämmelse om straffrättsligt ansvar för förmän.

Danmark

I Danmark utgör krigsförbrytelserna inte särskilda brott. Det finns inte heller någon speciallag om internationella brott eller krigsförbrytelser. Enligt den lag om straff för krigsförbrytelser som stiftades 1946 kan däremot straffskalan i en enskild straffbestämmelse höjas t.o.m. till fängelse på livstid, om brottet skall betraktas som krigsförbrytelse eller brott mot mänskligheten. Lagen om folkmord från 1955 innehåller dessutom bestämmelser enligt vilka den som gjort sig skyldig till folkmord kan dömas till fängelse på livstid eller till fängelse för viss tid och högst 16 år. Lagen grundar sig på konventionen om folkmord. Danmark ansåg att förpliktelserna enligt stadgan för Internationella brottmålsdomstolen uppfylls genom lagen om folkmord, militära strafflagen och de allmänna straffbestämmelserna i strafflagen, t.ex. bestämmelserna om dråp, misshandel och våldtäkt.

Tyskland

I samband med att Romstadgan sattes i kraft beslöt sig Tyskland för att stifta en ny lag (Völkerstrafgesetzbuch, BGBl I 2002, 2254) i stället för att ändra och utvidga den gällande strafflagen. Lagen trädde i kraft den 1 juli 2002, dvs. samtidigt som Romstadgan trädde i kraft internationellt. Lagen innehåller brotten enligt Romstadgan samt andra internationella brott. I Tyskland ansåg man att en särskild lag ökar genomskinligheten och till-

räckligt betonar brottens allvarlighet. En särskild lag gör det också möjligt att samordna brotten enligt Romstadgan med den tyska strafflagstiftningen i strukturellt och terminologiskt avseende. De enskilda brott som anges i lagen skiljer sig således något från brotten enligt Romstadgan, i synnerhet som Tyskland måste definiera brotten noggrannare än i Romstadgan för att uppfylla de exakthetskrav som den tyska grundlagen ställer på brottsdefinitioner. Lagen innehåller också bestämmelser om utvidgat ansvar för förmän.

Den nya tyska lagen och Romstadgan skiljer sig från varandra bl.a. när det gäller definitionerna av krigsförbrytelser (8–12 §). I lagen kategoriseras krigsförbrytelserna enligt föremålet för gärningen och den skada som uppstår: krigsförbrytelser som riktar sig mot personer (8 §), krigsförbrytelser som riktar sig mot egendom och andra rättigheter (9 §), krigsförbrytelser som riktar sig mot humanitära operationer och kännetecken (10 §) samt användning av förbjudna stridsmetoder (11–12 §).

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Syftet med propositionen är att Finland i större utsträckning än förut självständigt skall kunna behandla de allvarliga brott som avses i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Avsikten är att ändra strafflagens 11 kap. för att få en större överensstämmelse med Romstadgans bestämmelser om brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion. Syftet är också att ändra strafflagens bestämmelser om straffrättsligt ansvar så att de motsvarar ansvarsbestämmelserna i stadgan. Genom att strafflagstiftningen samordnas med kraven i stadgan kan sådana potentiella situationer undvikas att Internationella brottmålsdomstolen måste behandla ett fall där en finsk medborgare som misstänks för brott mot mänskligheten har dömts till straff i Finland. Saken kunde tas upp till behandling i Internationella brottmålsdomstolen för att åtgärderna enligt den finska lagstiftningen skulle anses otill-

räckliga. Utgångspunkten är att Finland vid behov effektivt skall kunna utöva sin primära jurisdiktion i fråga om samtliga de brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion. Genom de nya bestämmelserna kan domstolarna i Finland även behandla dessa brott trots att brotten inte har någon anknytning till Finland.

Det är skäl att precisera bestämmelserna också för att de förhållandevis öppna bestämmelserna i strafflagen skall vara tillräckligt exakta med hänsyn till legalitetsprincipen och för att bevara Finlands trovärdighet i det internationella samfundet. Även riksdagen har förordat samordningen.

Vid samordningen av strafflagstiftningen med brotten och de straffrättsliga ansvarsbestämmelserna i stadgan försöker man att i mån av möjlighet tillämpa de allmänna straffrättsliga principer som godkänts vid totalreformen av strafflagstiftningen och att följa de vedertagna skrivsätten.

De för Internationella brottmålsdomstolens bruk avsedda tolkningsanvisningar som förutsätts i stadgan har använts vid tolkningen av brottsdefinitionerna i stadgan och vid utarbetandet av de föreslagna bestämmelserna.

3.2 De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås att strafflagens 11 kap. ändras. Kapitlet föreslås innehålla straffbestämmelser om folkmordsbrott, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. Bestämmelserna ändras så att de överensstämmer med brottsdefinitionerna i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen och preciseras. Nya straffbestämmelser om brott mot mänskligheten och grovt brott mot mänskligheten ersätter tillsammans med bestämmelserna om krigsförbrytelser de gällande bestämmelserna om kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden och krigföringsbrott. Brottsbrott som riktar sig mot individer får karaktären av brott mot mänskligheten av att de begås som en del av ett systematiskt eller vidsträckt angrepp riktat mot civilbefolkning, med insikt om angreppet. Det föreslås att bestämmelserna om krigsförbrytelse skall tillämpas också på interna väpnade konflikter. Det föreskrivs också om särskilda rekvisit för en grov och en

lindrig gärningsform av krigsförbrytelse. Beträffande folkmord föreslås endast obetydliga ändringar.

De i förslaget avsedda egentliga brotten mot folkrätten är synnerligen grova brott med stor räckvidd. De äventyrar freden, säkerheten och välståndet i världen och berör således hela det internationella samfundet. Därför föreslås det att straffet för brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse skall vara fängelse i minst ett år eller på livstid. Straffet för grovt brott mot mänskligheten och grov krigsförbrytelse föreslås vara fängelse i minst åtta år eller på livstid. Lindrig krigsförbrytelse kan däremot enligt förslaget medföra böter eller fängelse i högst två år. För folkmord kan enligt förslaget dömas till fängelse i minst fyra år eller på livstid, liksom i dag.

I propositionen har man endast i viss mån kunnat beakta den utveckling som skett inom folkrätten på ett mer övergripande sätt. Utvecklingen inom den internationella sedvareätten har dock beaktats när det gäller krigsförbrytelserna, och tillämpningsområdet för dem föreslås vara mer omfattande än vad Romstadgan hade förutsatt. Också brott mot mänskligheten är delvis mer omfattande än vad stadgan hade förutsatt. Tillämpningsområdet för folkmord och förberedelse till folkmord är redan i dag till vissa delar mer omfattande än vad Romstadgan förutsätter. Orsakerna till de ovan nämnda utvidgningarna är inte nödvändigtvis folkrättsliga, utan utvidgningarna beror snarare på ändamålsenlighetsaspekter som gäller den nationella lagstiftningen.

Det föreslås att definitionen av folkmord i strafflagen ändras så att den bättre motsvarar definitionen i konventionen om folkmord och i Romstadgan. Eftersom folkmord är det allvarligaste av brotten mot folkrätten, föreslås det att bestämmelserna om folkmord, försök till folkmord och förberedelse till folkmord placeras i början av strafflagens 11 kap., i kapitlets 1 och 2 §.

Definitionerna av brott mot mänskligheten i artikel 7 och av krigsförbrytelser i artikel 8 i stadgan för Internationella brottmålsdomstolen förutsätter en grundlig revidering av 11 kap. 1–5 § i strafflagen. Bestämmelserna om brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigs-

förbrytelse och lindrig krigsförbrytelse placeras i 11 kap. 3–7 § i strafflagen. I fråga om bägge brottstyperna anges i det inledande stycket det karaktäristiska tillämpningsområdet för dem.

I artikel 7 i Internationella brottmålsdomstolens stadga finns en detaljerad förteckning över de handlingar som skall betraktas som brott mot mänskligheten. Förteckningen över krigsförbrytelser i artikel 8 i stadgan är ännu betydligt mer detaljerad. Skrivningen i stadgan skiljer sig från den finska strafflagstiftningen när det gäller brottsdefinitionerna. Brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser kan således inte i den finska strafflagen definieras genom att man kopierar artiklarna i stadgan, utan innehållet i artiklarna måste anpassas till den typ av rekvisit som har använts i Finland bl.a. vid revideringen av strafflagen. Detta har varit strävan till exempel vid utarbetandet av bestämmelsen om brott mot mänskligheten (den föreslagna 3 §) och krigsförbrytelse (den föreslagna 5 §).

I detta sammanhang krävs det inte några innehållsliga ändringar i bestämmelserna om brott mot förbudet mot kemiska vapen (7 a §), brott mot förbudet mot biologiska vapen (7 b §), hets mot folkgrupp (8 §) och diskriminering (9 §) i strafflagens 11 kap. Brotten i fråga omfattas inte av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion, och vid tillämpningen av bestämmelserna har det inte förekommit några problem som skulle förutsätta ändringar i dem. De nämnda bestämmelserna placeras i 8–11 § i det nya 11 kap.

Av de bestämmelser i stadgan som gäller straffrättsligt ansvar förutsätter artikel 28 om militära befälhavares och andra förmäns ansvar och artikel 33 om befallning av förman och skyldighet att lyda kompletterande bestämmelser i strafflagen.

I strafflagens 11 kap. föreslås också bestämmelser om ansvar för militära förmän och andra förmän samt bestämmelser om regeringens befallning och befallning av en förman som en omständighet som kan frita en person från straffrättsligt ansvar. En förman ansvarar i många fall, bl.a. vid försumelse av att utöva kontroll, på samma sätt som en gärningsman eller den som medverkar i ett brott för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. Å andra sidan

fritas en underlydande inte automatiskt från ansvar när han eller hon gör sig skyldig till ovan nämnda brott mot folkrätten på befallning av en förman. Ansvarsfördelningen mellan förman och deras underlydande ändras så att den i högre grad än i dag överensstämmer med stadgan.

I den finska strafflagen finns det inte några uttryckliga bestämmelser om förmäns ansvar. Enligt artikel 28 i stadgan har förman på basis av försummelse att utöva kontroll eller vidta nödvändiga åtgärder ett förhållandevis strängt gärningsmannansvar för gärningar som har begåtts av underlydande. Det föreslås att det straffrättsliga ansvar som artikel 28 i stadgan förutsätter införs genom en bestämmelse om ansvar för militära förman och andra förman i strafflagens 11 kap. 12 §. Dessutom föreslås i 13 § en särskild straffbestämmelse om underlåtenhet att anmäla ett brott enligt 11 kap. 1, 3—7 och 13 § i strafflagen som en underlydande misstänks ha begått.

I strafflagens 11 kap. 14 § föreslås bestämmelser om hur en befallning av regeringen eller av en förman inverkar på det straffrättsliga ansvaret. Förslaget grundar sig på artikel 33 i stadgan, där utgångspunkten är att en befallning av en förman eller av en regering inte fritar gärningsmannen från rättsligt ansvar. Bestämmelsen i 45 kap. 26 b § i strafflagen gäller endast befallningar av en förman. Kretsen av de personer som ger en order eller befallning är mer omfattande i stadgan än i den gällande strafflagen. Enligt förslaget kan en person dock fritas från ansvar under vissa förutsättningar.

4 Propositionens konsekvenser

Genom propositionen säkerställs att Finland effektivare än förut kan utöva sin primära jurisdiktion i fråga om brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion. När bestämmelserna om krigsförbrytelser utsträcks till att omfatta väpnade konflikter i fredstid får kvinnor och övrig civilbefolkning ett bättre skydd mot övergrepp och rättskränkningar. Propositionen har inte några organisatoriska, ekonomiska eller personella konsekvenser. Den har inte heller

några konsekvenser för företagen eller miljön.

5 Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte i oktober 2005 en arbetsgrupp för att utarbeta ett förslag till ändring av bestämmelserna om krigsförbrytelser och brott mot humaniteten i strafflagens 11 kap. så, att de motsvarar definitionerna av de kriminaliseringar som ingår i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Förutom justitieministeriet var forskarna inom området och utrikesministeriet företrädare i arbetsgruppen. Arbetsgruppen hörde en grupp sakkunniga om sitt preliminära förslag i mars 2006. På basis av de synpunkter som då framfördes gjordes en del ändringar i förslaget — bl.a. skärptes straffen och preciserades bestämmelserna om förmäns ansvar.

Arbetsgruppens förslag blev klart den 31 mars 2006. Förslaget sändes på remiss till 20 myndigheter, organisationer och sakkunniga, och av dem inkom 14 med ett yttrande. Yttranden gavs av företrädare för ministerierna, rättsväsendet, polisen och åklagarna samt föreningar, internationella organisationer och professorer i straffrätt. Remissinstanserna förhöll sig positivt till förslaget men hade vissa synpunkter på en del detaljer i det.

På basis av de synpunkter som framfördes i yttrandena ändrades bl.a. ordningsföljden i förteckningen över gärningar som uppfyller rekvisitet för krigsförbrytelse, och paragrafen om krigsförbrytelse delades upp i två moment. Bestämmelserna om brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse och de grova gärningsformerna av brotten har preciserats. Dessutom föreslås en särskild straffbestämmelse om en förmäns underlåtenhet att anmäla ett brott som har begåtts av en underlydande.

En del av remissinstanserna hade önskat att man i detta sammanhang i ännu större utsträckning än vad Romstadgan förutsätter grundligt hade kunnat gå igenom den internationella straffrättens och sedvanerättens normer och praxis och ändra straffrättens 11 kap. i överensstämmelse med dem. På grund av arbetsgruppens uppdrag och den tid som stod till buds har man endast i begränsad

omfattning kunnat tillmötesgå önskemålet om att i större utsträckning beakta den internationella straffrättens källor.

De särskilda rekvisiten för de grova gärningsformerna av brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse dels understöddes, dels ansågs de vara problematiska med tanke på gränsdragningen. Också den svåra frågan om brottskonkurrens nämndes. En del av remissinstanserna ansåg att framför allt krigsförbrytelseerna är problematiska med hänsyn till legalitetsprincipen. Arbetsgruppen har i mån av möjlighet försökt beakta dessa problem genom att precisera bestämmelserna och motiveringarna.

En del av remissinstanserna föreslog att det skulle införas en särskild straffbestämmelse

om tortyr, förutom den bestämmelse som ingår i rekvisitetet för krigsförbrytelse och brott mot mänskligheten. Trots att tortyr redan i dag är straffbart i form av andra brott som riktar sig mot enskilda individer, en uttrycklig kriminalisering av tortyr behövs för att betona klandervärdheten hos tortyrgärningar och förebygga gärningarna. Frågan om en särskild reglering om tortyr sträcker sig dock utöver enbart strafflagens 11 kap. Det är följaktligen ändamålsenligt att så snart som möjligt separat bereda de lagändringar som en särskild bestämmelse om tortyr förutsätter. Justitieministeriet tillsatte 14.6.2007 en arbetsgrupp som har som uppgift att före utgången av år 2007 sammanställa ett förslag till straffbestämmelser som gäller tortyr.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslagets motiveringar

1.1 Strafflagen

1 kap. Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

Finsk straffrätt tillämpas inte bara på brott som har begåtts i Finland utan i stor utsträckning också på brott som har begåtts utanför Finland. I regel förutsätts det att brottet har någon anknytningspunkt till Finland, främst när det gäller gärningsmannen eller föremålet för brottet, och att gärningen utgör brott också enligt lagen på gärningsorten (kravet på dubbel straffbarhet). När det gäller de egentliga internationella brotten, till vilka hör de allvarliga brott som avses i Romstadgan, och andra brott mot folkrätten förutsätts det varken någon sådan anknytningspunkt eller dubbel straffbarhet, utan domstolarnas behörighet grundar sig direkt på internationell sedvanerätt och internationella överenskomelser. Inom straffrättsdogmatiken talar man om universalitetsprincipen, vars räckvidd således bestäms utifrån folkrätten. Universalitetsprincipen innefattar inte heller utan vidare alla de brott som avses i Romstadgan. Utanför principens räckvidd hamnar framför allt lindriga krigsförbrytelser. På basis av Genèvekonventionerna och det första tilläggsprotokollet till dem är det klart att åtminstone gärningar som definieras som grova brott (grave breaches) kan bestraffas på ett nationellt och internationellt plan, oberoende av gärningsorten och gärningsmannens nationalitet.

I strafflagens 1 kap. finns bestämmelser om tillämpningsområdet för finsk straffrätt. Kapitlets 7 § gäller internationella brott, vars straffbarhet är oberoende av gärningsorten. Närmare bestämmelser om de brott som skall anses som internationella brott ingår i den förordning som gäller tillämpningen av 7 § (627/1996). I denna proposition föreslås 7 § inte bli ändrad. Däremot är avsikten att till förordningens 1 § 2 punkt foga brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse sådana brotten definieras i Romstadgan. I förord-

ningens 1 § föreslås också en ny 13 a punkt. I punkten föreskrivs om sådant brott mot förbudet mot biologiska vapen som avses i de två konventionerna om brott mot förbudet mot användning, lagring mm. av biologiska vapen (FördrS 23/1929 och FördrS 15/1975). När konventionerna sattes i kraft fogades till strafflagens 11 kap. 7 b § bestämmelser om brott mot förbudet mot biologiska vapen. Ett utkast till ändring av förordningen har bifogats denna proposition.

Straffbarheten för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse enligt denna proposition går av olika orsaker delvis utöver vad som avses i Romstadgan. Avsikten är dock inte att enligt universalitetsprincipen utsträcka Finlands straffrättsliga jurisdiktion längre än vad som bestäms utifrån folkrätten. Detta motsvarar bestämmelsen i 1 kap. 15 § i strafflagen, där det bl.a. föreskrivs att i finsk straffrätt skall iakttas de begränsningar av tillämpningsområdet för finsk lag som följer av allmänt erkända folkrättsliga regler.

I detta sammanhang har det inte varit möjligt att i detalj utreda i vilken utsträckning tillämpningen av finsk lag bestäms enligt universalitetsprincipen när det gäller de föreslagna allvarliga internationella brotten eller andra internationella brott som avses i den förordning som utfärdats med stöd av 1 kap. 7 § i strafflagen. Vid revideringen av strafflagens 1 kap. (RP 1/1996 rd) klarlades inte denna fråga entydigt för förordningens del, liksom inte heller omfattningen av den ställföreträdande jurisdiktion som förekommer parallellt med universalitetsprincipen.

För att förundersökning skall kunna inledas och åtal väckas för ett brott som har begåtts utomlands krävs det enligt strafflagens 1 kap. 12 § ett åtalsförordnande av riksåklagaren. Riksåklagaren kan också med stöd av strafflagens 1 kap. 15 § i sista hand hindra förundersökning och åtal i sådana situationer när Finlands straffrättskipningsbehörighet skulle sträcka sig alltför långt.

11 §. Kravet på dubbel straffbarhet. I kapitlets 11 § finns en bestämmelse om kravet på dubbel straffbarhet. I 11 § 2 mom. före-

skrivs om undantag från detta krav. På en gärning tillämpas finsk lag, även om lagen på gärningsorten inte föreskriver något straff för gärningen. I 11 § 2 mom. 1 punkten i kapitlet finns en bestämmelse om krigföringsbrott och grovt kringföringsbrott.

Även om lagen på gärningsorten inte föreskriver något straff för gärningen, tillämpas finsk lag på gärningen om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

1) i 11 kap. 1 eller 2 §, om gärningen utgör sådant krigföringsbrott eller grovt kringföringsbrott eller delaktighetsgärning i sådana, som avses i artikel 15 i det andra protokollet till Haagkonventionen från år 1954 om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt.

I denna proposition föreslås det att paragrafnumren i 1 punkten ändras till 5 och 6 §. Dessutom föreslås det att orden "krigföringsbrott eller grovt krigföringsbrott" ersätts med orden "krigsförbrytelse eller grov krigsförbrytelse". Det är fråga om en rent teknisk ändring som beror på att bestämmelsen om krigsförbrytelse ingår i 5 § och bestämmelsen om grov krigsförbrytelse i 6 § i strafflagens föreslagna 11 kap.

2 c kap. Om fängelse

11 §. Avtjänande av hela strafftiden i fängelse. I 1 mom. uppräknas de grova brott för vilka gärningsmannen kan tvingas avtjäna hela det utdömda straffet i fängelse. Det föreslås att grovt krigföringsbrott och grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden i bestämmelsen ersätts med brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse och grov krigsförbrytelse. Ändringen är av teknisk natur och beror på de nya brottsrubriceringarna. Brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse är så allvarliga brott att även de föreslås bli intagna i brottskatalogen.

8 kap. Om preskription

Enligt artikel 29 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen skall brott som omfattas av domstolens jurisdiktion inte pre-

skriberas. Av de föreslagna straffbestämmelserna i strafflagens 11 kap. omfattas förberedelse till folkmord inte av domstolens jurisdiktion. Av artikel 25 i stadgan följer att domstolens jurisdiktion omfattar inte bara utförande av folkmord utan också olika former av medverkan till och främjande av folkmord. Bestämmelserna om preskription skall således tillämpas på förberedelse till folkmord.

Bestämmelserna i strafflagens nya 8 kap. (297/2003) trädde i kraft den 1 januari 2006. I bestämmelserna gjordes i december 2005 (1161/2005) en del ändringar, som också gäller krigföringsbrott och kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden. I kapitlet nämns som olika former av preskription bl.a. preskription av åtalsrätten (1 §), preskription som förhindrar utdömande av straff (6 §) och när utdömt fängelsestraff förfaller (10 §). I kapitlet föreskrivs också om en del andra former av preskription, men bestämmelserna om dem behöver inte ändras till följd av Internationella brottmålsdomstolens stadga.

1 §. Preskription av åtalsrätten. Enligt 8 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen preskriberas inte rätten att väcka åtal för brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse på livstid. Rätten att väcka åtal preskriberas inte heller vid krigföringsbrott, grovt krigföringsbrott, kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden eller grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden. Enligt strafflagens 8 kap. 6 § 1 mom. preskriberas inte rätten att döma ut straff för de brott som avses i 1 § 1 mom. Enligt strafflagens 8 kap. 10 § 1 mom. förfaller inte ett fängelsestraff på livstid och ett fängelsestraff på viss tid som dömts ut för ett brott som nämns i 1 § 1 mom.

Bestämmelserna om preskription gäller inte folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse eller grov krigsförbrytelse, eftersom det strängaste föreskrivna straffet för dessa brott är fängelse på livstid.

Genom de ovan nämnda ändringar som gjorts i strafflagens 8 kap. har på ett heltäckande sätt beaktats vad som i artikel 29 i stadgan för Internationella brottmålsdomstolen

föreskrivs om att preskriptionstiderna inte skall tillämpas på brott som omfattas av domstolens jurisdiktion. Det föreslås att strafflagens 8 kap. 1 § 1 mom., som gäller preskription av åtalsrätten, ändras så att bestämmelserna om krigsföringsbrott, grovt krigsföringsbrott, kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden och grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden stryks. Ändringen är rent teknisk, och den är en naturlig följd av att möjligheten att döma ut fängelse på livstid utvidgas i förslaget. Lindrig krigsförbrytelse preskriberas enligt de allmänna bestämmelserna om preskription på samma sätt som de nuvarande lindriga krigsföringsbrotten. Eftersom det redan nu hänvisas till kapitlets 1 § 1 mom. i 8 kap. 6 § 1 mom. i strafflagen, behöver den sistnämnda bestämmelsen inte ändras.

10 §. När utdömt fängelsestraff förfaller.

Enligt artikel 29 i stadgan skall straff som har dömts ut för de brott som anges i stadgan inte preskriberas. Det föreslås därför att 10 § 1 mom. ändras så att i momentet uttryckligen nämns de brott enligt det föreslagna 11 kap. 1 och 3–6 § i fråga om vilka ett fängelsestraff som dömts ut på viss tid inte förfaller. Sådana brott är folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse och grov krigsförbrytelse.

11 kap. Om krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten

Det föreslås att bestämmelserna om de allvarigaste internationella brotten, dvs. folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse, tas in i 11 kap. 1–7 §. I slutet av kapitlet, i 12–14 §, föreslås nya bestämmelser om militära och andra förmäns ansvar i anslutning till dessa brott, om straffbarhet för underlåtenhet att anmäla ett brott av en underlydande samt hur en befallning av regeringen eller av en förman inverkar på ansvarsfördelningen vid ovan nämnda brott. Mellan de ovan nämnda paragraferna, i 8–11 §, placeras så gott som oförändrade de bestämmelser om brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, hets mot folkgrupp och diskriminering som i dag finns i kapitlets 7a, 7b, 8 och 9 §.

Folkmord (1 §) omfattar gärningar som syftar till att helt eller delvis förrinta en nationell, etnisk, raslig eller religiös eller en med dessa jämförbar folkgrupp. Att med någon annan komma överens om eller göra upp en plan för ett sådant brott är straffbart som förberedelse till folkmord (2 §). Brott mot mänskligheten inbegriper olika gärningar som utgör ett led i ett omfattande eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning (3 §). Grovt brott mot mänskligheten (4 §) gäller brott som 1) riktar sig mot en stor grupp människor, 2) begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt eller 3) begås särskilt planmässigt eller systematiskt. Dessutom förutsätts det att brottet är grovt även bedömt som en helhet. Bestämmelsen om krigsförbrytelse (5 §) omfattar ett stort antal olika i folkrätten förbjudna gärningar som begås i samband med krig, internationella eller icke-internationella väpnade konflikter eller ockupation. Det är fråga om grov krigsförbrytelse (6 §) när en krigsförbrytelse begås som ett led i en plan eller politik eller som en del av en omfattande brottslighet av samma slag och brottet 1) riktar sig mot en stor grupp människor, 2) förorsakar synnerligen stor och vidsträckt skada, 3) begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt eller 4) begås särskilt planmässigt eller systematiskt. Dessutom förutsätts det också i detta fall att brottet är grovt även bedömt som en helhet. Om en krigsförbrytelse bedömd som en helhet är ringa, är det fråga om den lindriga gärningsformen lindrig krigsförbrytelse (7 §).

Folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse och grov krigsförbrytelse uppfyller i regel samtidigt rekvisiten för något allvarligt brott mot enskilda individer. Enligt förslaget skall bestämmelserna om de internationella brotten tillämpas i första hand, och bestämmelserna om brott riktade mot enskilda individer är således sekundära i förhållande till dem. De förstnämnda brotten har en särställning i egenskap av brott mot folkrätten. För att rekvisiten för dessa brott samtidigt skall täcka t.ex. uppsåtliga brott mot liv som ingår i dem, föreslås det att det skall vara möjligt att döma ut fängelsestraff på livstid förutom för folkmord också för brott mot mänskligheten,

grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse och grov krigsförbrytelse.

1 §. *Folkmord*. Enligt 1948 års konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord förstås med folkmord var och en av följande i artikel II i konventionen angivna gärningar förövad i avsikt att helt eller delvis förinta en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös grupp som sådan:

- a) att döda medlemmar av gruppen,
- b) att tillfoga medlemmar av gruppen svår kroppslig eller själslig skada,
- c) att uppsåtligt påtvinga gruppen levnadsvillkor som är avsedda att medföra dess fysiska undergång helt eller delvis,
- d) att genomföra åtgärder som är avsedda att förhindra födelser inom gruppen och
- e) att med våld överföra barn från en grupp till en annan.

I artikel 6 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen definieras folkmord på nästan exakt samma sätt. I översättningarna av konventionen om folkmord och Romstadgan används olika formuleringar om vissa detaljer, men bestämmelserna motsvarar varandra till strukturen och innehållet. I översättningen av Romstadgan har språket moderniserats.

Den definition som ingår i den gällande 6 § i strafflagens 11 kap. skiljer sig på några punkter från definitionerna i konventionen om folkmord och i Romstadgan. Enligt den avses med folkmord att någon för att helt eller delvis förinta en nationell, raslig, etnisk eller religiös grupp eller en med dessa jämförbar folkgrupp

- 1) dödar medlemmar av gruppen,
- 2) tillfogar medlemmar av gruppen svåra fysiska eller psykiska sjukdomar eller skador,
- 3) vidtar tvångsåtgärder för att hindra fortplantning inom gruppen,
- 4) tvångsförflyttar barn från en grupp till en annan eller
- 5) på något annat motsvarande sätt avsevärt försämrar levnadsvillkoren för gruppen.

I mom. Enligt förslaget närmas definitionen av folkmord till de definitioner som ingår i konventionen om folkmord och Romstadgan. För folkmord skall den bestraffas som för att helt eller delvis förinta en nationell, etnisk, raslig eller religiös eller en med dessa jämförbar folkgrupp

- 1) dödar medlemmar av folkgruppen,
- 2) tillfogar medlemmar av folkgruppen svåra fysiska eller psykiska sjukdomar eller skador,

3) påtvingar folkgruppen levnadsvillkor som kan medföra en sådan förintelse,

4) vidtar tvångsåtgärder för att förhindra att barn föds inom folkgruppen, eller

5) genom tvång för över barn från folkgruppen till en annan grupp.

Den föreslagna definitionen av folkmord främjar i högre grad att legalitetsprincipen följs, på samma sätt som konventionen om folkmord och Romstadgan. I den gällande 6 § 5 punkten i strafflagens 11 kap. definieras som folkmord en handling som på något annat motsvarande sätt avsevärt försämrar levnadsvillkoren för en grupp. I förslaget slopas denna allmänna definition. Den motsvaras av den föreslagna 3 punkten, som innehåller en klarare bestämmelse om att det är straffbart att påtvinga en folkgrupp levnadsvillkor som kan medföra att gruppen förintas helt eller delvis.

När den gällande bestämmelsen om folkmord stiftades ansågs det motiverat att utvidga skyddet enligt bestämmelsen till att omfatta förutom nationella, rasliga, etniska eller religiösa grupper också med dessa jämförbara folkgrupper. Det kan t.ex. handla om en folkgrupp som bestäms utifrån språk, samhällelig ställning eller politiska åsikter. Det är befogat att det också framöver skall anses nödvändigt att definiera skyddet så att det går utöver vad som bestäms i konventionen om folkmord och Romstadgan.

I den regeringsproposition som den gällande bestämmelsen om folkmord grundar sig på (RP 94/1993 rd) ingick uttrycket ”i denna dess egenskap” (motsvarar uttrycket ”som sådan” i konventionen och Romstadgan). Uttrycket slopades i riksdagen eftersom det ansågs vara onödigt eller rentav missvisande. Det är svårt att tänka sig ett sådant fall där en grupp skulle förintas i någon annan egenskap än som grupp. Att uttrycket saknas i den föreslagna bestämmelsen betyder således inte att man i väsentlig mån vill avvika från definitionerna i konventionen om folkmord eller Romstadgan.

Den föreslagna 2 punkten avviker från definitionen i Romstadgan genom att den förut-

om skador anger också sjukdomar som följer av ett brott. En motsvarande utvidgning ingår redan i den gällande 6 § i strafflagens 11 kap. I den föreslagna bestämmelsens 3 punkt finns inte någon hänvisning till uppsåt såsom i Romstadgan, eftersom detta anses onödigt på basis av strafflagens 3 kap. 5 § 2 mom. Av kravet på uppsåt följer att gärningsmannen skall vara medveten om de eventuella följderna. I den föreslagna 4 punkten preciseras att de åtgärder som vidtas för att förhindra att barn föds inom gruppen skall vara tvångsåtgärder. Ett sådant förtydligande ingår också i den gällande bestämmelsen.

Det har utfärdats anvisningar om tolkningen av artikel 6 i Romstadgan som det är skäl att beakta även vid tolkningen av bestämmelsen om folkmord i den finska strafflagen. Med att döda avses i den föreslagna bestämmelsens 1 punkt uppsåtliga brott mot liv. Brottet kan gälla en eller flera personer, så länge de övriga rekvisiten i bestämmelsen uppfylls och gärningen begås uppenbart systematiskt i avsikt att helt eller delvis förrinta en folkgrupp. Begreppet "levnadsvillkor" i paragrafens 3 punkt kan avse t.ex. uppsåtligt berövande av tillgång till förnödenheter som är nödvändiga för att hållas vid liv, såsom mat och sjukvård, eller systematiskt fördrivande av människor från deras hem. Det finns också tolkningsanvisningar med motsvarande innehåll för de övriga punkterna i bestämmelsen.

Folkmord uppfyller samtidigt också rekvisiten för vissa gärningsformer av brott mot enskilda individer, såsom uppsåtliga brott mot liv, misshandel och brott mot friheten. Folkmordets karaktär av brott mot folkrätten framhävs mest konsekvent om bestämmelsen om folkmord ges företräde framför bestämmelserna om de brott som riktar sig mot enskilda individer. Att bestämmelsen har företräde framgår också av straffskalan. Folkmord innefattar i allmänhet också brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser.

Straffet för folkmord föreslås vara fängelse i minst fyra år eller på livstid. Straffskalan är densamma som i den gällande bestämmelsen.

2 mom. Försök till folkmord är enligt förslaget straffbart på samma sätt som i dag. Enligt konventionen om folkmord och Romstadgan för Internationella brottmålsdomsto-

len skall också försök till folkmord kriminaliseras.

2 §. *Förberedelse till folkmord.* I enlighet med konventionen om folkmord fogades 1974 en straffbestämmelse om stämpling till folkmord till strafflagens 13 kap. 4 § 3 mom. Som stämpling ansågs att två eller flera tillsammans kom överens om att begå folkmord.

I den finska straffrätten har man undvikit kriminaliseringar av typen stämpling. Man har föredragit att ingripa i verksamhet som föregår ett fullbordat brott eller ett försök till brott genom att vid behov kriminalisera förberedelse till brottet. Den gällande bestämmelsen om förberedelse till folkmord i strafflagens 11 kap. 7 § är från 1995. I bestämmelsen kriminaliseras stämpling, såsom förutsätts i konventionen om folkmord, och dessutom också uppgörande av en plan för folkmord. Förberedelse till folkmord är således straffbart också i de fall när brottet inte föregås av en överenskommelse om folkmord.

Inga innehållsliga ändringar föreslås i kriminaliseringen av förberedelse till folkmord. Det föreslås endast en ändring av teknisk natur. Eftersom bestämmelsen om folkmord placeras i 11 kap. 1 §, bör i bestämmelsen om förberedelse till folkmord hänvisas till den paragrafen. Förberedelse till folkmord omfattas inte av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion, och stadgan förutsätter således inte några ändringar i bestämmelsen.

För att rekvisitet i bestämmelsen skall uppfyllas förutsätts det att det finns en konkret och realistisk överenskommelse eller plan. Det är således inte fråga om förberedelse till folkmord när någon i berusat tillstånd på en restaurang hotar att förrinta en folkgrupp. Bestämmelsens tillämpningsområde omfattar inte heller överenskommelser och planer som är helt orealistiska. Syftet med bestämmelsen är att också framöver kriminalisera sådana personers verksamhet som vid lämpligt tillfälle faktiskt skulle kunna förverkliga en överenskommelse eller en plan, samt uppgörandet av genomförbara planer.

Om förberedelse till folkmord framskrider till försök, tillämpas 1 § 2 mom. i stället för 2 §.

Straffet för förberedelse till folkmord är i den gällande lagen fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Eftersom folkmord är det grövsta tänkbara brottet mot folkrätten, bör straffet för förberedelse vara relativt strängt. Det föreslås att den nuvarande straffskalan bibehålls oförändrad.

3 §. *Brott mot mänskligheten.* Brott mot mänskligheten omfattar ett antal allvarliga brott mot enskilda individer. Ett brott utgör brott mot mänskligheten om det begås som ett led i ett omfattande eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning. Enskilda gärningar riktade mot individer är huvudsakligen straffbara redan i dag som brott mot enskilda individer. En del av de gärningar som skall betraktas som brott mot mänskligheten kan innebära att området för straffbart beteende utvidgas jämfört med i dag. Sådana gärningar är exempelvis rasdiskriminering och förföljelse, till vissa delar.

I strafflagens gällande 11 kap. finns bestämmelser om kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden (4 §) och den grova gärningsformen av brottet (5 §). Strafflagens 11 kap. 4 § 1 mom. lyder som följer:

Den som bryter mot eller underlåter att fullgöra vad som enligt internationella avtal, som är förpliktande för Finland, eller enligt allmänt erkända och vedertagna folkrättsliga regler skall iaktas för att värna om sårade, sjuka eller nödställda eller vid behandlingen av krigsfångar eller skyddet av civilbefolkningen i krig eller under väpnad konflikt eller ockupation, skall för *kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Enligt den gällande 4 § 2 mom. är försök straffbart. I 4 § 3 mom definieras dessutom bestämmelsens tillämpningsområde på följande sätt: "Om en gärning som avses i denna paragraf, med hänsyn till överträdelsens art, dess obetydliga följder eller andra omständigheter vid gärningen, bedömd som en helhet inte är allvarlig, skall gärningsmannen inte dömas för kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden eller för försök därtill, utan för de andra brott som gärningen innefattar."

För att bestämmelserna i strafflagens 11 kap. skall fås att motsvara brottsdefinitionerna i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen på det sätt som eftersträvas måste straffbestämmelsen i 4 § revideras grundligt. Det finns också andra orsaker till att bestämmelsen behöver revideras. Bestämmelsen är av allmän karaktär, och i den beskrivs inte de gärningar som är förbjudna under undantagsförhållanden. Gärningsbeskrivningarna ingår främst i Genèvekonventionerna från 1949 angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält, förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss, krigsfångars behandling samt skydd för civilpersoner under krigstid.

De gärningar som avses i konventionerna är i sig straffbara som brott mot enskilda individer, men det faktum att gärningarna begås under undantagsförhållanden och som ett led i ett systematiskt eller omfattande angrepp tillför dem en ytterligare dimension som inte har beaktats i de bestämmelser som gäller de förstnämnda brotten. Det är motiverat att de gärningar som bestämmelsen avser beskrivs utförligare i den straffbestämmelse där denna aspekt beaktas.

Den föreslagna bestämmelsen grundar sig på artikel 7 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. I den definieras brotten mot mänskligheten mycket ingående.

Med "brott mot mänskligheten" avses i stadgan var och en av följande gärningar när de begås som en del av ett vidsträckt eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning med insikt om angreppet: a) mord, b) utrotning, c) förslavning, d) deportation eller tvångsförflyttning av befolkning, e) fängslande eller annat allvarligt berövande av fysisk frihet i strid med grundläggande folkrättsliga regler, f) tortyr, g) våldtäkt, sexuellt slaveri, påtvingad prostitution, påtvingat havandeskap, påtvingad sterilisering eller varje annan form av sexuellt våld av motsvarande svårighetsgrad, h) förföljelse av en identifierbar folkgrupp eller ett identifierbart kollektiv av politiska, rasmässiga, nationella, etniska, kulturella, religiösa eller genusmässiga skäl eller av andra skäl som universellt är erkända som otillåtna enligt folkrätten, i

samband med en gärning som avses i denna punkt eller ett annat brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion, i) påtvingat försvinnande av personer, j) brottet apartheid, k) andra omänskliga handlingar av liknande beskaffenhet som uppsåtligen förorsakar svårt lidande, svår kroppslig skada eller svårt själsligt eller fysiskt men.

I artikeln definieras dessutom angrepp riktat mot civilbefolkning, utrotning, förslavning, deportation eller tvångsförflyttning av befolkning, tortyr, påtvingat havandeskap, förföljelse, brottet apartheid och påtvingat försvinnande av personer.

Det har utfärdats brottskriterier som skall vara till hjälp vid tolkningen av artikeln, och det är skäl att iaktta dessa också vid tolkningen av den nationella bestämmelsen. Strukturen hos brottskriterierna följer strukturen i artikeln. Enligt dem skall bestämmelsen tolkas restriktivt. Även om uppsåt innebär att gärningsmannen är medveten om att den verksamhet som han eller hon bedriver är en del av ett vidsträckt eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning, behöver gärningsmannen inte känna till planerna eller politiken i detalj. Det handlar om ett angrepp mot civilbefolkning i syfte att främja en stats eller en organisations politik. Brottet kan också rikta sig mot en enda person, förutsatt att gärningen är en del av en sådan helhet som avses i rekvisitet.

Skrivsättet i artikel 7 i stadgan skiljer sig från det skrivsätt som används i den finska strafflagstiftningen. Artikeln kan således inte som sådan läggas till grund för bestämmelsen om brott mot mänskligheten. Det är motiverat att i den finska strafflagen använda de gängse formuleringarna i straffbestämmelserna. I stadgan används t.ex. inte de i straffbestämmelserna vanliga formuleringarna ”Den som...skall för...dömas...” eller ”Om någon...skall...dömas...”. Det är inte heller nödvändigt att i bestämmelsen i strafflagen föreskriva att gärningen skall begås uppsåtligt, eftersom detta följer av strafflagens 3 kap. 5 §.

Artikel 7 behandlas utförligare i regeringens proposition om godkännande av Romstadgan.

1 mom. I det föreslagna i 11 kap. 3 § 1 mom. definieras brott mot mänskligheten på följande sätt:

Om någon som ett led i ett omfattande eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning

1) dödar någon annan, förslavar någon eller idkar handel med någon genom att köpa, sälja eller hyra ut eller erbjuda sig att köpa, sälja eller hyra ut honom eller henne, torterar någon eller tillfogar någon svårt lidande eller en svår skada eller allvarligt skadar någons hälsa, eller utrotar befolkning genom att påtvinga den levnadsvillkor som helt eller delvis förintar den,

2) deporterar eller tvångsförflyttar befolkning som lagligen uppehåller sig i ett område,

3) fängslar eller annars berövar någon friheten i strid med grundläggande folkrättsliga regler eller förorsakar ett påtvingat försvinnande av någon som berövats sin frihet,

4) våldtar någon eller förslavar någon sexuellt, tvingar någon till prostitution, havandeskap eller sterilisering eller utsätter någon för annat därmed jämförbart sexuellt våld, eller

5) utövar apartheid eller förföljer en identifierbar folkgrupp eller ett identifierbart kollektiv av politiska, rasmässiga, nationella, etniska, kulturella, religiösa eller könsmässiga skäl eller av andra skäl som allmänt anses vara förbjudna enligt folkrätten,

skall gärningsmannen för *brott mot mänskligheten* dömas till fängelse i minst ett år eller på livstid.

Av det *inledande stycket* till paragrafen framgår att straffbestämmelsen skyddar en civilbefolkning mot omfattande och systematiska angrepp. Motsvarande gärningar som riktats mot sårade, sjuka och skeppsbrutna som hör till stridskrafterna samt mot krigsfångar bedöms enligt bestämmelsen om krigsförbrytelse i den föreslagna 5 §.

För att bestämmelsen skall tillämpas förutsätts det att angreppet är omfattande eller systematiskt. Genom detta är avsikten att betona att det vanligtvis är staten eller någon annan organisation som utövar offentlig makt som utför angreppet. Detta är dock inte nödvändigtvis fallet, utan brott mot mänskligheten kan begås också inom ramen för t.ex. en privat armés eller någon annan motsvarande

organisations politik. Det väsentliga när det gäller den enskildes ansvar är att personen i fråga vet att han eller hon deltar i ett omfattande eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning.

Vanligtvis är brott mot mänskligheten ett massfenomen. Bestämmelsen är dock skriven så att det räcker att brottet begås mot en enda människa för att straffrättsligt ansvar skall uppkomma. Vid brott mot mänskligheten ansvarar var och en endast för de gärningar som han eller hon själv har begått, såsom inom straffrätten i allmänhet. Ansvar för gärningar som har begåtts av andra personer kan dock uppkomma på basis av bestämmelserna om medverkan och på basis av en ställning som militär förman eller annan förman enligt den föreslagna 12 §.

Enligt förslaget motsvarar brott mot mänskligheten huvudsakligen definitionen av brottet i fråga i Romstadgan. Straffbarheten för människohandel och förföljelse föreslås dock av ändamålsenlighetsskäl gå något utöver vad som bestäms i Romstadgan.

1 punkten. Brott mot mänskligheten kan begås genom att döda en annan person. I stadgan används begreppet "mord". I de brottskriterier som utfärdats för tolkningen av stadgan avses med "mord" alla slag av uppsåtliga brott mot liv. I brottskriterierna talar om dödande eller vållande av annans död. Enligt brottskriterierna avses med dödande här vållande av någon annans död. Enligt bestämmelsen om brott mot mänskligheten innefattar detta brott också uppsåtliga brott mot liv som har begåtts i samband med det.

Med förslavning avses i bestämmelsen det samma som i den i Genève 1926 ingångna konventionen om slaveri (FördrS 27/1927), dvs. utövande av sådan makt som följer av äganderätt eller därmed jämförbar makt över en annan människa. Förslavning förekommer främst i samband med handel med människor, särskilt kvinnor och barn, och kan då ofta betraktas som sådant sexuellt slaveri som avses i 4 punkten. Människohandel nämns dock särskilt i 1 punkten. Uttrycket "idkar handel med någon genom att köpa, sälja, hyra eller hyra ut eller erbjuda sig att köpa, sälja, hyra eller hyra ut honom eller henne" avser människohandel. Detta säker-

ställer att människohandel i dess olika former omfattas av bestämmelsen.

Med tortyr avses uppsåtligt riktande av allvarligt fysiskt eller psykiskt våld mot någon som befinner sig i förvar eller står under övervakning så att personen tillfogas svår smärta eller svårt lidande. Denna definition av tortyr i enlighet med stadgan är något vidare än den definition från 1984 som ingår i Förenta Nationernas konvention (FördrS 59—60/1989). I finsk lag finns det inte någon särskild straffbestämmelse om tortyr. I 25 kap. 11 § i strafflagen fanns t.o.m. 1995 en straffbestämmelse om pinande för att tvinga någon till bekännelse. Bestämmelsen ströks i den andra fasen av totalrevideringen av strafflagen. Det ansågs då att bestämmelsen om tortyr sammanföll med bestämmelserna om misshandelsbrott och olaga tvång (RP 94/1993 rd, s. 103).

Med utrotning av befolkning avses särskilt påtvingande av levnadsförhållanden som direkt eller indirekt är ägnade att döda en del av en befolkning, i avsikt att förgöra den. Det kan t.ex. vara fråga om berövande av tillgång till mat, dryck och läkemedel samt andra livsnödvändiga förnödenheter. Också gärningar som inleder ett massmord utgör utrotning enligt brottskriterierna. Verksamheten liknar i viss mån folkmord. Syftet med verksamheten är dock inte att helt eller delvis förinta en sådan grupp som avses i bestämmelsen om folkmord.

2 punkten. Med deportation eller tvångsförflyttning av befolkning avses påtvingad förflyttning utan folkrättsligt tillåtna skäl av de berörda personerna från det område där de lagligen uppehåller sig. Enligt de brottskriterier som gäller tolkningen av stadgan kan den verksamhet som avses i rekvisitetet också riktas mot en enda person.

3 punkten. Med fängslande eller annat berövande av friheten avses frihetsberövande som inte grundar sig på brott eller någon annan i folkrätten eller i finsk rätt angiven godtagbar grund. Enligt definitionen i Romstadgan avses med påtvingat försvinnande av personer gripande, hållande i fängsligt förvar eller bortförande av personer av eller med tillstånd, stöd eller samtycke från en stat eller en politisk organisation, åtföljt av vägran att tillstå frihetsberövandet eller lämna upplys-

ningar om de berörda personerna eller deras uppehållsort med avsikt att undandra dem rättsligt skydd.

4 punkten. Med våldtäkt avses här det samma som i strafflagens 20 kap. Sexuellt slaveri och påtvingad prostitution är typiskt sådan verksamhet som skall anses som människohandel och grov människohandel enligt 25 kap. 3 och 3 a § i strafflagen. Med att tvinga någon till havandeskap avses att försätta en kvinna som berövats sin frihet i havande tillstånd och hålla henne inspärrad med avsikt att påverka den etniska sammansättningen av en befolkning eller att föröva andra överträdelser av folkrätten. Med annat därmed jämförbart sexuellt våld avses enligt brottskriterierna sexuella handlingar som någon med våld, hot om våld eller användande av våld tvingas utföra, inspärning, psykiskt förtryck, maktmissbruk, tvingande omständigheter eller utnyttjande av den omständigheten att en person inte är kapabel att fritt ge sitt samtycke till en handling.

5 punkten. Med brottet apartheid avses i enlighet med 1965 års konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (FördrS 37/1970) diskriminering, uteslutande eller privilegier som grundar sig på ras, hudfärg, härkomst eller etniskt ursprung och som begås i förbindelse med en institutionaliserad ordning av systematiskt förtryck och dominans. Med förföljelse av en folkgrupp eller ett kollektiv avses enligt stadgan uppsåtligt och allvarligt berövande av grundläggande rättigheter i strid med folkrätten på grund av en folkgrupps eller ett kollektivs identitet. Förföljelse liknar diskriminering men är ett betydligt allvarligare brott. Å andra sidan påminner brottet mycket om folkmord, men det är dock inte lika allvarligt som det.

Artikel 7.1 h i Romstadgan förutsätter att förföljelsen sker i samband med en gärning som avses i punkten i fråga eller ett annat brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion. Den bestämmelse om förföljelse som föreslås i den finska strafflagen förutsätter inte att förföljelsen har samband med folkmord, brott mot mänskligheten eller krigsförbrytelse eller de grova gärningsformerna av brotten. Den föreslagna kriminaliseringen är således mer omfattande än vad Romstadgan förutsätter,

men den står dock i samklang med folkrätten sådan den fastställs i Jugoslavientribunalens rättspraxis (särskilt åkl. mot Kupreskij et al, IT-95-16-T, dom den 14 januari 2000, stycke 580).

Brott mot mänskligheten kan uppfylla såväl rekvisitet för uppsåtligt brott mot liv som rekvisitet för många andra brott mot enskilda individer. Exempel på sådana brott är misshandel, brott som riktar sig mot friheten och sexualbrott. Den allmänna utgångspunkten är att bestämmelsen om brott mot mänskligheten skall tillämpas i första hand.

Brott mot mänskligheten är straffbart när det begås uppsåtligt. Uppsåt innebär att gärningsmannen är medveten om att verksamheten är en del av ett omfattande eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning. Gärningsmannen behöver dock inte känna till verksamheten eller planerna i detalj.

Ett brott mot mänskligheten är i regel ett synnerligen allvarligt brott. Straffskalan föreslås därför vara fängelse i minst ett år eller på livstid. Det föreslås således en möjlighet att döma till fängelse på livstid i de allvarligaste fallen. Grunden för detta är att ett brott mot mänskligheten kan innefatta ett allvarligt brott mot en enskild, t.ex. en gärning som uppfyller rekvisitet för mord, trots att gärningen inte kan betraktas som ett grovt brott mot mänskligheten. Det stränga straffet är motiverat i synnerhet i sådana fall när en person i ledande eller annars ansvarsfull ställning har gjort sig skyldig till gärningen.

2 mom. Försök är straffbart liksom i den gällande bestämmelsen om kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden. Artikel 25.3 f i stadgan för Internationella brottmålsdomstolen förutsätter att försök till brott mot mänskligheten kriminaliseras. Å andra sidan medger stadgan att försök inte bestraffas på basis av avstående från försök och verksam ånger enligt 5 kap. 2 § i strafflagen.

4 §. Grovt brott mot mänskligheten. I strafflagens gällande 11 kap. 5 § finns en bestämmelse om grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden. Paragrafens 1 mom. lyder som följer:

Om vid kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden

- 1) flera personer utsätts för livsfara eller
- 2) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden* dömas till fängelse i minst två och högst tolv år.

1 mom. Den föreslagna bestämmelsen i 11 kap. 4 § 1 mom. lyder som följer:

Om vid brott mot mänskligheten

- 1) brottet riktar sig mot en stor grupp människor,

- 2) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt, eller

- 3) brottet begås särskilt planmässigt eller systematiskt,

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt brott mot mänskligheten* dömas till fängelse i minst åtta år eller på livstid.

För att ett brott mot mänskligheten skall vara grovt krävs det att grundrekvisitet i 3 § uppfylls. Det i 4 § föreslagna brottet skall således begås som ett led i ett omfattande eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning. Brottsliga gärningar riktade mot sårade, sjuka och skeppsbrutna som hör till stridskrafterna och mot krigsfångar bedöms enligt 5 och 6 §, som gäller krigsförbrytelse och grov krigsförbrytelse.

Det föreslås att 1 punkten i exempelförteckningen i paragrafens 1 mom. skall utformas på ett annat sätt än strafflagens gällande 11 kap. 5 § 1 mom. 1 punkt. Redan grundformen av ett brott mot mänskligheten enligt den föreslagna 3 § medför i allmänhet att flera personer utsätts för livsfara. Därför bör exemplet formuleras så att det hänvisar till grövre fall. Enligt förslaget är ett brott mot mänskligheten grovt, om brottet riktar sig mot en stor grupp människor. Det är inte möjligt att ange hur många människor brottet skall rikta sig mot, men det skall vara fråga om ett massfenomen och inte bara enstaka fall. Eftersom brott mot mänskligheten kan begås genom flera olika typer av gärningar, bör det föreslagna grovhetskriteriet tillmätas betydelse främst i sådana fall när det antal människor som brottet riktar sig mot klart överskrider vad som skall anses vara typiskt för gärningen i fråga. T.ex. skall deportering

och tvångsförflyttning rikta sig mot en större grupp människor än tortyr eller våldtäkt för att kriteriet enligt 1 punkten skall uppfyllas.

Ett brott mot mänskligheten kännetecknas av att gärningsmännen är många eller åtminstone fler än en till antalet, och också offren är många. Detta betyder i sig ännu inte att brottet är grovt. I den föreslagna 1 punkten avses de enskilda gärningsmän vars straffrättsliga ansvar utsträcker sig till en stor krets av människor som fallit offer för brott, dvs. personer som är ledare för en grupp eller som annars i egenskap av sin ställning styr eller bestämmer i gruppen. De medlemmar av gärningsmannagruppen vars ansvar begränsar sig till enstaka fall gör sig inte skyldiga till grovt brott mot mänskligheten.

Det andra exemplet i paragrafen är att brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt. Vid tolkningen av vad som avses med uttrycket på ett synnerligen rått eller grymt sätt kan t.ex. de bestämmelser och den rättspraxis som gäller mord och grov misshandel samt grov våldtäkt vara till stöd. Ett brott mot mänskligheten är grovt när det begås på ett särskilt förnedrande sätt. Vid tolkningen av uttrycket kan man stöda sig på den bestämmelse och den rättspraxis som gäller grov våldtäkt. Ett typexempel på grovt brott mot mänskligheten är att civila som hör till den folkgrupp som kränks tvingas se på när en massvåldtäkt begås.

Det tredje exemplet i förslaget är att brottet begås särskilt planmässigt eller systematiskt. Denna grund kompletterar 1 punkten genom att den betonar gärningsmannens skuld sådana den framgår av att gärningen begås särskilt planmässigt eller systematiskt, i stället för antalet personer gärningen riktar sig mot. Detta kriterium kan således tillämpas också i ett sådant fall när gärningen inte riktar sig mot en exceptionellt stor grupp människor. Även detta kriterium uppfylls vanligtvis i samband med åtgärder som vidtas av ledarna för en grupp eller personer som annars har en ansvarsställning i gruppen.

Exempelförteckningen är uttömmande. Enligt den principiella linje som är gällande i Finland förutsätter tillämpningen av en kvalificerad bestämmelse dessutom alltid att brottet är grovt även bedömt som en helhet. På helhetsbedömningen inverkar bl.a. hur om-

fattande det angrepp är som de brottsliga gärningarna ingår i och hur stor andel gärningsmannen har i denna helhet. På helhetsbedömningen inverkar också hur allvarliga de kränkningar riktade mot enskilda individer är som ingår i ett brott mot mänskligheten.

I de allvarligaste fallen är grovt brott mot mänskligheten jämfällbart med folkmord. Grovt brott mot mänskligheten kan med fog betraktas som ett allvarligare brott än de lindrigare gärningar som uppfyller rekvisitet för folkmord. Straffskalan för grovt brott mot mänskligheten föreslås därför vara fängelse i minst åtta år eller på livstid.

2 mom. Enligt det föreslagna 2 mom. är försök straffbart på samma sätt som försök till grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden är i dag. Vad som ovan sagts om försök till brott mot mänskligheten gäller också försök till grovt brott mot mänskligheten.

5 §. *Krigsförbrytelse* I den gällande 1 § i strafflagens 11 kap. finns en bestämmelse om krigföringsbrott. Paragrafens 1 mom. lyder som följer:

Den som vid krigshandling

1) använder ett förbjudet krigföringssätt eller stridsmedel,

2) missbrukar ett internationellt igenkänningstecken som skyddar sårade eller sjuka eller

3) på något annat sätt bryter mot bestämmelserna i ett för Finland förpliktande internationellt avtal om krigföring eller mot allmänt erkända och vedertagna folkrättsliga lagar eller sedvänjor som gäller krig,

skall för *krigföringsbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

I strafflagens 11 kap. 2 § finns en bestämmelse om grovt krigföringsbrott och i 3 § en bestämmelse om lindrigt krigföringsbrott. Försök till såväl krigföringsbrott som grovt krigföringsbrott är straffbart.

Den folkrättsliga grunden till bestämmelserna är bl.a. Haagkonventionerna från 1907, särskilt konventionen angående lagar och bruk i lantkrig och de motsvarande konventionerna om sjökrig och Genèvekonventionerna från 1949.

Det finns flera olika orsaker till att bestämmelsen behöver revideras i sin helhet.

Bestämmelsen är för det första av mycket allmän karaktär, och det är inte möjligt att av den sluta sig till vilket slags verksamhet som är straffbar utan att gå till de internationella straffrättsliga normerna. För det andra begränsar sig bestämmelsens tillämpningsområde till brott som har begåtts vid krigshandlingar. Bestämmelsen gäller under krig endast sådana brott som har begåtts i samband med en krigshandling. Bestämmelsen gäller inte heller brott som har begåtts under internationella eller interna väpnade konflikter, om inte konflikten har gått så långt som till krigshandlingar. Det föreslås att dessa begränsningar skall slopas. Förslaget går utöver Romstadgan genom att de föreslagna kriminaliseringarna i sin helhet skall gälla också interna väpnade konflikter.

I artikel 8 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen finns en mycket omfattande och detaljerad förteckning över gärningssätten när det gäller krigsförbrytelser. Skrivsättet i artikeln skiljer sig från det gängse skrivsättet i bestämmelserna i den finska strafflagen. I den detaljerade gärningsförteckningen i den föreslagna 5 § 1 mom. har man strävat efter att mer exakt än i dag definiera de allvarliga gärningar som anges i artikel 8 i Romstadgan. Artikel 8 i Romstadgan behandlas utförligt i regeringens proposition om godkännande av Romstadgan. Det är skäl att beakta brottkriterierna i Romstadgan också vid tillämpningen av den föreslagna bestämmelsen om krigsförbrytelse i den finska strafflagen.

Enligt artikel 8 i Romstadgan skall Internationella brottmålsdomstolen ha jurisdiktion över krigsförbrytelser åtminstone i sådana fall när de begås som en del av en plan eller en politik eller utgör en del av förövandet av sådana brott i stor skala. I förslaget föreskrivs inte om något sådant kriterium för tillämpningen av bestämmelsen om krigsförbrytelse. Däremot är det enligt förslaget ett kriterium för grov krigsförbrytelse att brottet begås som ett led i en plan eller politik eller utgör en del av förövandet av sådana brott i stor skala.

I det föreslagna 2 mom. har man dock velat bibehålla det omfattande tillämpningsområdet för det nuvarande krigföringsbrottet genom att utsträcka krigsförbrytelse till att gälla

samtliga överträdelser av bestämmelserna i ett för Finland förpliktande internationellt avtal om krig, väpnade konflikter eller ockupation samt kränkningar av folkrättsliga lagar eller sedvänjor som gäller krig. Förslaget går således till dessa delar utöver Romstadgan, och straffbarheten utsträcker sig i och med de internationella avtalen delvis också längre än för krigsförbrytelse sådant brottet definieras i folkrätten.

1 mom. I det inledande stycket till det föreslagna 11 kap. 5 § anges som tillämpningsområde för bestämmelsen krig eller en annan internationell eller intern väpnad konflikt eller ockupation. Det är i sig onödigt att särskilt nämna krig, eftersom det i krig är fråga om väpnade konflikter. Det är dock naturligt att krig nämns, eftersom brottsbeteckningen är krigsförbrytelse. Med interna väpnade konflikter avses väpnade konflikter mellan regeringsmyndigheter och organiserade väpnade grupper eller mellan sådana grupper, men inte situationer som har uppkommit till följd av interna störningar, såsom upplöpp, enstaka och sporadiska våldshandlingar och andra liknande handlingar. Med krig, internationella väpnade konflikter och ockupation avses de i folkrätten allmänt godtagna definitionerna av dessa begrepp.

Gärningen skall ha samband med de omständigheter som rådde när den begicks. För att en gärning skall anses som krigsförbrytelse räcker det inte att den har begåtts under krig, någon annan väpnad konflikt eller ockupation och inom dess område.

I det inledande stycket sägs dessutom att det vid krigsförbrytelse handlar om brott mot Genèvekonventionerna eller tilläggsprotokollen till dem, eller mot andra folkrättsliga regler eller sedvänjor som gäller krig, väpnade konflikter eller ockupation.

I Romkonventionen nämns särskilt endast Genèvekonventionerna. De två tilläggsprotokollen från 1977 är dock i egenskap av internationella avtal som är bindande även för Finland vid sidan av Genèvekonventionerna så centrala och grundläggande folkrättsliga humanitära avtal att de bör nämnas uttryckligen. Många av förpliktelseerna i tilläggsprotokollen utgör visserligen också internationell sedvanerätt, och brott mot denna är främst straffbar med stöd av 2 mom.

I det föreslagna 1 mom. har man försökt samla de mest centrala och allvarligaste folkrättsliga brotten som utgör krigsförbrytelser enligt Romstadgan och som obestridligen också skall anses omfattas av universalitetsprincipen. Sådana brott ingår emellertid förutom i Genèvekonventionerna också i I tilläggsprotokollet till dem, och de allvarliga brott som anges där har till vissa delar uttryckligen beaktats i punkterna 5, 10 och 11 i den föreslagna paragrafen. Området för allvarliga brott har i punkterna 13 och 14 utsträckts till att gälla all användning av vapen, stridsmedel och stridsmetoder som är förbjudna enligt folkrätten. Till övriga delar integreras allvarliga brott i sista hand som krigsförbrytelser med stöd av 2 mom.

1 punkten. I det föreslagna 11 kap. 5 § 1 mom. 1 och 2 punkt anges olika typer av krigsförbrytelser som riktar sig mot personer som skyddas enligt de internationella avtal som anges i ingressen. Bestämmelserna förbjuder således sådant våld som inte ingår i krigshandlingar mot en fientlig stats väpnade styrkor. Att döda eller såra någon som hör till fiendens trupper kan dock utgöra krigsförbrytelse, om personen i fråga inte är i stånd att försvara sig eller är krigsfånge, eller om man använder sig av förbjudna stridsmetoder eller –medel eller förrädiska medel. Enligt momentets 1 punkt är det förbjudet att döda, såra eller tortera en eller flera människor eller att stympa dem eller utsätta dem för biologiska, medicinska eller vetenskapliga experiment eller att annars tillfoga dem stort lidande eller en svår skada eller allvarligt skada deras hälsa. Med tortyr avses att tillfoga någon allvarlig smärta eller svårt fysiskt eller psykiskt lidande t.ex. för att få upplysningar eller en bekännelse, som straff, för att skrämma personen eller tvinga honom eller henne att göra något, eller på diskriminerande grunder. I den finska strafflagen uppfyller tortyr närmast rekvisitet för misshandelsbrott eller olaga tvång och missbruk av tjänsteställning. Med biologiska experiment avses experiment som innebär en allvarlig fara för en persons fysiska eller psykiska hälsa eller integritet. Stympningen eller experimenten motiveras inte av ett vårdbehov och har inte någon medicinsk grund, och de utförs inte

heller i den persons intresse som är föremål för dem.

2 punkten. I 2 punkten i momentet definieras som krigsförbrytelse våldtäkt och andra former av grovt sexuellt våld. Exempel på sådant våld är vid sidan av våldtäkt bl.a. sexuellt slaveri, påtvingad prostitution, påtvingat havandeskap, påtvingad sterilisering och andra motsvarande former av grovt sexuellt våld, även sexuellt utnyttjande av barn. En motsvarande gärning när den begås som ett led i ett omfattande eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning utgör brott mot mänskligheten enligt den föreslagna 3 §. I motiveringen till 3 § 4 punkten beskrivs gärningsformerna mer ingående utifrån brottskriterierna för Romstadgan.

3 punkten. Momentets 3 punkt gäller situationer när någon godtyckligt förstör, beslagtar eller tillägnar sig någon annans egendom utan att detta är nödvändigt av militära skäl. Det är t.ex. förbjudet att förstöra bostadshus när detta inte ingår i en krigshandling och att tillägna sig värdefull egendom från en bostad som militärer har tagit i sin besittning. För att det skall vara fråga om krigsförbrytelse skall gärningarna vara omfattande och godtyckliga.

4 punkten. Att plundra en stad eller någon annan motsvarande plats definieras också som krigsförbrytelse. Med att plundra avses främst att tillägna sig egendom från staden eller platsen.

5 punkten. Enligt den föreslagna 5 punkten är det förbjudet att ta ut eller värva barn som inte har fyllt 18 år som soldater. I artikel 8 i stadgan nämns uttagande eller värvande av barn som inte fyllt 15 år till nationella väpnade styrkor eller grupper eller användande av dem till att aktivt delta i fientligheter. Åldersgränsen föreslås dock här vara 18 år. Detta är motiverat på grund av de för Finland förpliktande bestämmelserna i konventionen om barnets rättigheter (FördrS 59—60/1991) och särskilt det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om indragning av barn i väpnade konflikter (FördrS 30—31/2002). Den föreslagna 5 punkten förutsätter inte att ett barn aktivt används i fientligheter. Också annan användning för fientligheter utgör krigsförbrytelse enligt finsk lag. Enligt de brottskriterier som

utfärdats för tolkningen av Romstadgan förutsätts det att gärningsmannen visste eller borde ha vetat att den som värvades var yngre än 15 år. Kriterierna om tillräknandet kan på motsvarande sätt tillämpas på soldater som är yngre än 18 år.

6 punkten. Att tvinga en krigsfånge eller någon annan skyddad person att delta i krigshandlingar mot sitt eget land definieras som krigsförbrytelse i momentets 6 punkt. Var och en har en lojalitetsskyldighet mot sitt eget land, och brott mot denna skyldighet kan bestraffas som landsförräderibrott.

7 punkten. Som krigsförbrytelse definieras i 7 punkten i momentet att förvägra en krigsfånge eller någon annan skyddad person rättsskydd. Dessa personer har rätt till en laglig och rättvis rättegång och andra rättsliga garantier även om de har begått brott.

8 punkten. Det är straffbart som krigsförbrytelse att inleda ett angrepp som kommer att leda till att människor dödas eller annars till skador i en omfattning som klart saknar proportion i förhållande till den konkreta och omedelbara militära fördel som kan förväntas.

9 punkten. I 9 punkten definieras som krigsförbrytelse en del krigshandlingar som är förbjudna inom folkrätten. Sådana krigshandlingar är angrepp mot civilbefolkning som sådan eller mot enskilda civila som inte deltar i fientligheter. Personer som deltar i en biståndsinsats eller i en fredsbevarande insats i enlighet med Förenta Nationernas stadga (FördrS 1/1956) och anläggningar, materiel, enheter och fordon som dessa använder är skyddade mot angrepp.

10 punkten. Det är förbjudet att rikta ett angrepp eller bombardemang mot civila mål som inte försvaras. Sådana mål är enligt brottskriterierna för Romstadgan främst städer, byar, bostäder och byggnader som inte utgör militära mål. Att rikta ett angrepp mot byggnader som är avsedda för religion, vetenskap, konst, sjukvård eller välgörande ändamål eller att förstöra historiska minnesmärken utgör krigsförbrytelse. Bestämmelsen skyddar också personer som bär sådana kännetecken som avses i Genèvekonventionerna och i I tilläggsprotokollet till dem från 1977 mot angrepp. Omnämmandet av tilläggsprotokollet innebär en utvidgning

jämfört med Romstadgan, eftersom skyddet av ovan nämnda kännetecken i tilläggsprotokollet inbegriper förutom skyddsemlen för sjukvårdsenheter också bl.a. parlamentärflagga och skyddsemlen för kulturföremål.

11 punkten. Som krigsförbrytelse definieras i 11 punkten missbruk av olika slags kännetecken. Sådana kännetecken är parlamentärflagga, fiendens flagga och Förenta Nationernas flagga samt militära beteckningar, uniformer och de kännetecken som avses i Genèvekonventionerna och i I tilläggsprotokollet till dem. Missbruket kan ske t.ex. genom föregivande av avsikt att förhandla under parlamentärflagga. Också vid missbruk av andra kännetecken är det fråga om vilseledande. Enligt Romstadgan förutsätter straffbarhet att gärningen leder till död eller allvarlig personskada eller sjukdom. Det föreslås dock att förutsättningen för straffbarhet lindras så att missbruk av ovan nämnda kännetecken är straffbart också i det fallet att det leder till att någon som hör till fienden fångslas. Det är nödvändigt att utvidga tillämpningsområdet, eftersom t.ex. sådant missbruk av Röda korsets emblem som leder till att någon som hör till fienden tillfångatas betraktas som en allvarlig krigsförbrytelse enligt I tilläggsprotokollet till Genèvekonventionerna.

12 punkten. Som krigsförbrytelse definieras i 12 punkten olagligt frihetsberövande samt tvångsförflyttning och deportering av befolkning. Enligt brottskriterierna kan tvångsförflyttning och deportering rikta sig mot en eller flera personer. Dessa gärningar strider i Finland mot grundlagens 9 §, och de uppfyller i allmänhet också rekvisitet för något av de i strafflagens 25 kap. avsedda brotten mot friheten. Gärningarna är förbjudna också enligt artikel 12 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976) och artiklarna 2—4 i den europeiska människorättskonventionen (FördrS 18—19/1990 och 63/1999). En ockupationsmakts förflyttning av en del av sin egen civilbefolkning till ett ockuperat område utgör också krigsförbrytelse.

13 punkten. Som krigsförbrytelse definieras i 13 punkten olika slag av enligt folkrätten förbjudna stridsmetoder, såsom att ta människor som gisslan, att förklara att nåd

inte kommer att ges, att utnyttja civila eller andra skyddade personer för att skydda militära mål, att beröva civila personer föda eller andra förnödenheter som är nödvändiga för deras överlevnad eller att förhindra nödvändiga hjälpsändningar.

14 punkten. Som krigsförbrytelse definieras i 14 punkten användning av förbjudna vapen eller stridsmedel. Sådana vapen och stridsmedel är bl.a. gifter och giftiga vapen, kvävande och giftiga gaser och andra motsvarande ämnen, kulor som lätt utvidgar sig eller tillplattas i människokroppen och andra vapen, projektiler och material av sådan beskaffenhet att de kan förorsaka överflödigt skada eller onödigt lidande samt kemiska och biologiska vapen och stridsmedel. Användning av kemiska vapen under andra förhållanden än de som avses i bestämmelsen om krigsförbrytelse är straffbart enligt 8 §, och motsvarande användning av biologiska vapen är straffbart enligt 9 §.

2 mom. Enligt det föreslagna 2 mom. är tillämpningsområdet för paragrafen omfattande. I momentet hänvisas till de andra former av tänkbara krigsförbrytelser som anges i artikel 8 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen eller i något annat för Finland förpliktande internationellt avtal om krigföring, väpnad konflikt eller ockupation eller mot allmänt erkända och vedertagna folkrättsliga lagar eller sedvänjor som gäller krig.

Av de viktigaste internationella avtalen som är förpliktande för Finland kan, förutom de som anges ovan, nämnas protokollet från 1925 rörande förbud för användning i krig av kvävande, giftiga eller liknande gaser samt av bakteriologiska krigsmetoder (FördrS 23/1929), konventionen rörande förbud mot militär och annan fientlig användning av miljöförändringsmetoder (FördrS 60/1978), 1980 års konvention om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskilningslösa verkningar (FördrS 64/1983), 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturegenhet i händelse av väpnad konflikt (FördrS 92—93/1994) och 1999 års andra tilläggsprotokoll till det (FördrS 152/2004) samt konventionen om förbud mot utveckling,

produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (FördrS 19/1997).

Trots att de föreslagna bestämmelserna om krigsförbrytelser i 1 mom. är avsedda att vara heltäckande och detaljerade, ingår i momentet dock inte någon uttömmande förteckning över de gärningar som enligt folkrätten betraktas som krigsförbrytelser. Det är därför nödvändigt med en öppen klausul. Sådana former av krigsförbrytelser enligt folkrätten som inte nämns uttryckligen i bestämmelsen är t.ex. dödande eller sårande av en person som inte är i stridbart skick, förrädiskt dödande eller sårande av en motståndare, förrädiskt tagande av krigsfånge, förstörelse eller beslagtagande av fiendens egendom utan att detta rättfärdigas av militär nödvändighet, krigsförbrytelser i form av kränkande av den personliga värdigheten, såsom förödmjukande eller nedsättande behandling, samt utdömande av straff och verkställande av avrättningar utan behörig rättegång. Om gärningen skall anses ringa bedömd som en helhet, tillämpas bestämmelsen om lindrig krigsförbrytelse.

3 mom. Försök till krigsförbrytelse är straffbart. Artikel 25.3 f i Romstadgan förpliktar till kriminalisering av försök. Avstående från försök och verksam ånger utesluter straffansvar så som anges i 5 kap. 2 §. i strafflagen.

Vid krigsförbrytelse uppfylls vanligtvis också rekvisitet för något brott mot en enskild individ. I dessa fall skall bestämmelsen om krigsförbrytelse tillämpas i första hand. Av de andra brott mot enskilda individer som kan begås i samband med en krigsförbrytelse kan nämnas t.ex. misshandelsbrott, tillgreppsbrott, skadegörelsebrott, brott mot friheten och sexualbrott samt, av brott riktade mot samfund, miljöbrott.

Också krigsförbrytelse är i första hand ett brott mot folkrätten och i andra hand ett brott mot enskilda individer. När det gäller straffbarheten är krigsförbrytelse ett lika allvarligt brott som brott mot mänskligheten. Det föreslås därför att straffskalan för krigsförbrytelse skall vara densamma som för brott mot mänskligheten, dvs. fängelse i minst ett år eller på livstid.

6 §. *Grov krigsförbrytelse* I den gällande strafflagens 11 kap. 2 § finns bestämmelser om grovt krigföringsbrott. Paragrafens 1 mom. lyder som följer:

Om vid krigföringsbrott

- 1) flera personer utsätts för livsfara,
- 2) synnerligen stor och vidsträckt ekonomisk skada förorsakas eller
- 3) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt krigföringsbrott* dömas till fängelse i minst två och högst tolv år.

1 mom. Det föreslagna 1 mom. i 11 kap 6 § lyder som följer:

Om en krigsförbrytelse begås som ett led i en plan eller politik eller som en del av omfattande krigsförbrytelser och

- 1) brottet riktar sig mot en stor grupp människor,
- 2) genom brottet förorsakas synnerligen stor och vidsträckt skada,
- 3) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt, eller
- 4) brottet begås särskilt planmässigt eller systematiskt

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt krigsförbrytelse* dömas till fängelse i minst åtta år eller på livstid.

För att det skall vara fråga om grov krigsförbrytelse skall grundrekvisitet i 5 § vara uppfyllt. Den föreslagna 6 § gäller således brott som begås i samband med krig eller andra internationella eller interna väpnade konflikter eller ockupation och som strider mot folkrättsliga regler och sedvänjor som gäller krig, väpnade konflikter eller ockupation. Gärningar som har begåtts som ett led i ett omfattande eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning bedöms enligt 3 §, som gäller brott mot mänskligheten, och 4 §, som gäller den grova gärningsformen av brottet.

Eftersom en krigsförbrytelse redan i sig är ett allvarligt internationellt brott, bör de grova gärningsformerna av brottet begränsas till endast sådana gärningar som Internationella brottmålsdomstolen obestridligen har jurisdiktion över enligt artikel 8 i Romstadgan. En krigsförbrytelse kan således enligt försla-

get vara grov endast om den begås som ett led i en plan eller politik eller som en del av en omfattande brottslighet av samma slag.

Det föreslås att exempelförteckningens 1 punkt skall utformas på ett annat sätt än strafflagens gällande 11 kap. 2 § 1 mom. 1 punkt. Redan grundformen av krigsförbrytelse enligt den föreslagna 5 § medför i allmänhet att flera personer utsätts för livsfara. Därför bör exemplet formuleras så att det gäller de allra grövsta fallen. Enligt förslaget är en krigsförbrytelse grov, om brottet riktar sig mot en stor grupp människor. Det är inte möjligt att ange hur många människor brottet skall rikta sig mot, men det skall vara fråga om ett massfenomen och inte endast enstaka fall.

En krigsförbrytelse kännetecknas av att gärningsmännen är många eller åtminstone fler än en till antalet, och också offren är många. Detta betyder i sig ännu inte att det är fråga om en grov krigsförbrytelse. I den föreslagna 1 punkten avses de enskilda gärningsmän vars straffrättsliga ansvar utsträcker sig till en stor krets av människor som fallit offer för brott, dvs. personer som är ledare för en grupp eller som annars i egenskap av sin ställning styr eller bestämmer i gruppen. De medlemmar av gärningsmannagruppen vars ansvar begränsar sig till enstaka fall gör sig inte skyldiga till grov krigsförbrytelse.

Det andra exemplet i paragrafen är att synnerligen stor och vidsträckt skada förorsakas genom brottet. Till skillnad från vad som är fallet enligt den gällande strafflagens 11 kap. 2 § behöver skadan inte vara ekonomisk. En krigsförbrytelse kan t.ex. förorsaka irreparabla skador för kulturen, de historiska värdena, vetenskapen, konsten, den civila trafiken eller miljön.

Det tredje exemplet i paragrafen är att brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt. Vid tolkningen av vad som avses med definitionen kan t.ex. de bestämmelser och den rättspraxis som gäller mord och grov misshandel samt grov våldtäkt vara till stöd.

För det fjärde kan en krigsförbrytelse vara grov om brottet begås särskilt planmässigt eller systematiskt. Denna grund kompletterar de övriga punkterna genom att den betonar gärningsmannens skuld sådana den framgår av

att gärningen begås särskilt planmässigt eller systematiskt. Detta kriterium kan således tillämpas också i ett sådant fall när gärningen inte riktar sig mot en exceptionellt stor grupp människor eller synnerligen stor skada inte förorsakas genom den. Även detta kriterium uppfylls vanligtvis i samband med åtgärder som vidtas av ledarna för en grupp eller personer som annars har en ansvarsställning i gruppen.

Exempelförteckningen är uttömmande. För att bestämmelsen om grov krigsförbrytelse skall tillämpas förutsätts det att brottet är grovt även bedömt som en helhet.

Särskilt i de allvarligaste fallen är grov krigsförbrytelse jämförbart med folkmord. Grov krigsförbrytelse kan dock betraktas som ett allvarligare brott än de lindrigare gärningar som uppfyller rekvisitet för folkmord. Straffet föreslås därför vara fängelse i minst åtta år eller på livstid.

2 mom. Försök till grov krigsförbrytelse är straffbart. Vad som ovan sagts om försök till krigsförbrytelse gäller också försök till grov krigsförbrytelse.

7 §. *Lindrig krigsförbrytelse.* I den gällande strafflagens 11 kap. 3 § finns en bestämmelse om lindrigt krigföringsbrott. I bestämmelsen sägs att om ett krigföringsbrott, med beaktande av dess följder eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för *lindrigt krigföringsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

I den nya 7 § i strafflagens 11 kap. föreslås en motsvarande bestämmelse om lindrig krigsförbrytelse.

Syftet med bestämmelsen om lindrig krigsförbrytelse är att som krigsförbrytelse inte skall bestraffas ringa brott mot internationella avtal om krig, väpnade konflikter eller okkupation eller mot allmänt erkända och vedertagna folkrättsliga lagar och sedvänjor som gäller krig. I de internationella avtalen ingår en del förpliktelser som i det närmaste har karaktären av ordningsföreskrifter. I dessa fall har en överträdelse inte några betydande konsekvenser. Ett exempel är artikel 87 i Genèvekonventionen, där det föreskrivs att vid marketenterier av internade civila inte får uppbäras högre priser än de gängse marknadspriserna för tvål och tobak.

Vid bedömningen av om en gärning är ringa skall man framför allt beakta följderna av gärningen. Med följd avses förutom skador även fysiskt eller psykiskt lidande, smärta, men eller motsvarande. En gärning som har förorsakat lidande bör i allmänhet betraktas som allvarligare än en gärning som enbart har orsakat skada. Vid bedömningen av om en skada skall betraktas som ringa skall skadan ställas i relation till förhållandena under kriget, den väpnade konflikten eller ockupationen.

Gränsdragningen mellan krigsförbrytelse och lindrig krigsförbrytelse bestäms i sista hand utifrån en helhetsbedömning. Vid gränsdragningen skall även andra omständigheter än följderna av gärningen beaktas.

Straffet för lindrig krigsförbrytelse föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. Detta innebär en skärpning jämfört med lindrigt krigsföringsbrott. Straffskalan skall ställas i relation till straffskalorna för krigsförbrytelse och grov krigsförbrytelse. Straffskalan sammanfaller delvis med straffskalan för krigsförbrytelse.

8 §. Brott mot förbudet mot kemiska vapen. I Paris ingicks den 13 januari 1993 en konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring. Konventionen sattes i kraft i Finland genom lagen från 1995 om godkännande av vissa bestämmelser i och tillämpning av konventionen om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (346/1997).

Brott mot förbudet mot kemiska vapen är således en gärning som strider mot folkrätten.

Till strafflagens 11 kap. fogades 1997 en straffbestämmelse om brott mot förbudet mot kemiska vapen (351/1997). Inga ändringar föreslås i bestämmelsens innehåll. Det är dock nödvändigt att göra tekniska ändringar i bestämmelsen. Paragrafnumret bör ändras från 7 a till 8 §. Dessutom bör hänvisningen till 1—3 § i 1 punkten ändras till 5—7 §, i vilka det föreslås ingå bestämmelser om krigsförbrytelse samt grov och lindrig krigsförbrytelse.

Bestämmelsen om brott mot förbudet mot kemiska vapen ändras indirekt något på

grund av att bestämmelsens 1 punkt gäller användning av kemiska vapen. I dag är 1 punkten sekundär i förhållande till krigsföringsbrott och den grova och lindriga gärningsformen av brottet, vilka kan fullbordas endast vid en krigshandling. Bestämmelsen föreslås vara sekundär också framöver. De föreslagna 5—7 § gäller krig, internationella och interna väpnade konflikter och ockupation och således inte enbart krigshandlingar. Tillämpningen av 1 punkten i bestämmelsen om brott mot förbudet mot kemiska vapen begränsas följaktligen på motsvarande sätt.

Den nuvarande straffskalan för brott mot förbudet mot kemiska vapen, dvs. fängelse i minst fyra månader och högst sex år, föreslås vara oförändrad. Straffskalan i den föreslagna bestämmelsen om lindrig krigsförbrytelse är lindrigare än straffskalan för brott mot förbudet mot kemiska vapen. Att använda kemiska vapen för att begå en krigsförbrytelse skall dock betraktas som ett så allvarligt brott (se 5 § 1 mom. 12 punkten) att straffbestämmelsen om lindrig krigsförbrytelse inte som sådan kan tillämpas på gärningen.

9 §. Brott mot förbudet mot biologiska vapen. I dag finns en bestämmelse om brott mot förbudet mot biologiska vapen i strafflagens 11 kap. 7 b §. Bestämmelsen stiftades 2003 (17/2003). Den folkrättsliga bakgrunden till kriminaliseringen är det i Genève 1925 upprättade protokollet rörande förbud för användning i krig av kvävande, giftiga eller liknande gaser samt av bakteriologiska krigsmetoder och FN-konventionen från 1972 om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstörande samt rådets rambeslut 2002/475/RIF om bekämpande av terrorism. Konventionen sattes i kraft i Finland 1975. Straffbestämmelsen om brott mot förbudet mot biologiska vapen har således en tydlig folkrättslig grund.

Inga ändringar föreslås i bestämmelsens innehåll. Till följd av systematiken i det föreslagna kapitlet placeras bestämmelsen i kapitlets 9 §. Av samma orsak föreslås det också att hänvisningen i 1 punkten ändras så att det hänvisas till 5—7 §.

Straffskalan för brott mot förbudet mot biologiska vapen föreslås inte bli ändrad. Straff-

skalan i den föreslagna bestämmelsen om lindrig krigsförbrytelse är lindrigare än straffskalan för brott mot förbudet mot biologiska vapen. Att använda biologiska vapen för att begå en krigsförbrytelse skall dock betraktas som ett så allvarligt brott att straffbestämmelsen om lindrig krigsförbrytelse inte som sådan kan tillämpas på gärningen.

10 §. Hets mot folkgrupp. En kriminalisering som gällde hetsande till diskriminering av folkgrupp fogades 1970 till strafflagens 16 kap. 6 a §. I samband med revideringen av strafflagens 13 kap. 1974 flyttades bestämmelsen till 13 kap. 5 §. Bestämmelsen flyttades 1995 till strafflagens 11 kap. Bestämmelsen preciserades då till vissa delar, och brottsrubriceringen ändrades till hets mot folkgrupp. Den folkrättsliga bakgrunden till bestämmelsen är 1965 års konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (FördrS 37/1970) och konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, som godkändes 1966. Bägge konventionerna sattes i kraft i Finland på 1970-talet.

Det föreslås att bestämmelserna om hets mot folkgrupp skall ingå i 10 § i stället för som nu i 8 §. I detta sammanhang föreslås inte några ändringar i de gällande bestämmelsernas innehåll. Ordet "annan" föreslås för tydlighetens skull bli fogat till uttrycket om folkgrupp.

11 §. Diskriminering. Diskriminering kriminaliserades i strafflagen 1974, då strafflagens 13 kap. reviderades. Bestämmelserna trädde i kraft den 1 mars 1975. När bestämmelserna om krigsförbrytelser och brott mot humaniteten reviderades 1995 flyttades de till strafflagens 11 kap.

De gällande bestämmelserna om diskriminering i strafflagens 11 kap. 9 § tas in i 11 §. I detta sammanhang föreslås inte några ändringar i bestämmelsernas innehåll. Det föreslås att ockerliknande diskriminering i arbetslivet för tydlighetens skull fogas till subsidiaritetsklausulen i slutet av paragrafen.

12 §. Ansvar för förmän. Enligt den internationella straffrätten har militära och andra förmän ett större straffansvar än gemene man. En förman är ansvarig för sådana brott begångna av förmannens underlydande som förmannen kunde ha förhindrat. Om en förman har befallt en underlydande att begå ett

brott, är förmannen ansvarig såsom anstiftare enligt strafflagens 5 kap. 5 §. Den som uppsåtligen förmår någon till ett uppsåtligt brott eller ett straffbart försök till brottet i fråga döms för anstiftan till brott såsom gärningsman.

Om en underlydande har varit tvungen att iaktta förmannens befallning eller om en underlydande av någon annan orsak har använts som redskap, ansvarar gärningsmannen för brottet som medelbar gärningsman enligt strafflagens 5 kap. 4 §. Som gärningsman döms den som har begått ett uppsåtligt brott genom att som redskap använda någon som inte kan bestraffas för brottet på grund av otillräknelighet eller bristande uppsåt eller av någon annan orsak som sammanhänger med förutsättningarna för straffrättsligt ansvar.

Om det finns en klar befallning att begå ett brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion, kan ansvaret för en militär förman eller annan förman således redan nu enligt den finska strafflagen till sin art och nivå jämföras med gärningsmannans ansvar.

En förman kan påverka en underlydande i mindre grad än vad som avses i bestämmelsen om anstiftan. I strafflagens 5 kap. 6 § finns en bestämmelse om medhjälp till brott. Den som före eller under ett uppsåtligt brott med råd, dåd eller på annat sätt uppsåtligen hjälper någon att begå brottet eller ett straffbart försök till det, döms för medhjälp till brott enligt samma lagrum som gärningsmannen. Straffet mäts dock ut enligt en lindrigare straffskala.

I den finska strafflagen finns det inte någon särskild bestämmelse om att en förman skulle vara ansvarig såsom gärningsman eller ha motsvarande ansvar i ett sådant fall när underlydande har begått brott som anges i Romstadgan på grund av att förmannen har försummat att utöva behörig kontroll över dem. I strafflagens 3 kap. 3 § finns en bestämmelse om straffbar underlåtenhet. Bestämmelsen var ursprungligen inte tänkt att bli tillämpad uttryckligen på grova brott mot folkrätten, och det är inte heller säkert att bestämmelsen i tillräcklig omfattning kan tillämpas i dessa fall.

Försummelse av skyldigheten att utöva kontroll kunde sannolikt i allmänhet uppfylla

åtminstone rekvisitet för brott mot tjänsteplikt enligt strafflagens 40 kap. 9 § eller rekvisitet för brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet enligt samma kapitel 10 §. En försummelse kunde även uppfylla rekvisitet för tjänstgöringsbrott enligt 45 kap. 1—4 § i strafflagen. Straffbarhetsgraden för dessa brott är så låg att militära och andra förmäns ansvar för allvarliga brott mot folkrätten inte heller kan få bestämmas utifrån dem. Det är således nödvändigt med en särskild bestämmelse om ansvar för förmän.

I 11 kap. 12 § i strafflagen föreslås en ny bestämmelse om militära förmäns och andra förmäns ansvar. Bakgrunden till bestämmelsen är artikel 28 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Ansvaret för förmän grundar sig på internationella avtal och på de tidigare internationella brottmålsdomstolarnas praxis. I artikel 87 i I tilläggsprotokollet till Genèvekonventionerna rörande skydd för offren för internationella väpnade konflikter föreskrivs om militära chefers plikter. De fördragsslutande parterna skall kräva att militära chefer i vad avser medlemmar av de väpnade styrkorna under deras befäl och andra personer under deras kontroll förhindrar och, när så är nödvändigt, beivrar och rapporterar överträdelser av konventionerna och protokollet till behöriga myndigheter. Av varje militär chef skall krävas att han vidtar åtgärder för att förhindra sådana överträdelser och, när så är lämpligt, tar initiativ till disciplinära eller straffrättsliga åtgärder mot personer som begått överträdelser. Artikel 86 i tilläggsprotokollet gäller underlåtelse att handla. Det faktum att en överträdelse av konventionerna eller av protokollet har begåtts av en underlydande skall inte frita hans överordnade från ansvar, om dessa visste eller hade erhållit underrättelser som gjorde det möjligt för dem att under rådande förhållanden sluta sig till att den underlydande begick eller skulle begå en sådan överträdelse, och om de inte vidtagit alla utförbara åtgärder som stod i deras makt för att förhindra eller beivra denna överträdelse.

Artikel 28 i Romstadgan behandlas utförligare i regeringens proposition om godkännande av Romstadgan.

Enligt det föreslagna 11 kap. 12 § döms en militär förman eller annan förman som gär-

ningsman eller som medverkande till straff för folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov och lindrig krigsförbrytelse samt försök till dessa gärningar och underlåtenhet att anmäla brott av en underlydande som väpnade styrkor eller underlydande som står under förmannens faktiska myndighet och kontroll har begått på grund av att förmannen har försummat sin skyldighet att utöva tillsyn över dessa styrkor eller personer på behörigt sätt, om

1) förmannen antingen har vetat eller med hänsyn till omständigheterna borde ha vetat att styrkorna eller de underlydande personerna var i färd med eller stod i begrepp att utföra brotten i fråga, och om

2) förmannen har underlåtit att vidta de nödvändiga och skäligen åtgärder som kan krävas av honom eller henne för att förhindra att brotten utfördes.

Underlåtenhet att utöva kontroll över underlydandes verksamhet är i sig inte straffbart utom som brott mot tjänsteplikt eller tjänstgöringsbrott. Sådant särskilt förmännans ansvar som avses i bestämmelsen uppkommer om underlåtenheten gör det möjligt för de underlydande att begå ovan nämnda brott. Militära förmän och andra förmän har således under krig, väpnade konflikter och ockupation en särskild rättslig skyldighet att 1) övervaka sina underlydandes verksamhet, 2) hålla sig informerade om de underlydandes avsikter, 3) när de märker att någon har för avsikt att begå ovan nämnda brott, försöka förhindra dessa avsikter och 4) efter att ett brott har begåtts, hänskjuta brottet till behöriga myndigheter för väckande av åtal. Straff för försummelse av den sistnämnda skyldigheten döms ut enligt den föreslagna 13 §. Ansvaret för en förmäns förman vid underlåtenhet att utöva kontroll bestäms då enligt 12 §.

Enligt bestämmelsen finns det olika nivåer på det särskilda ansvaret för en förman. I sådana fall när förmannen med säkerhet visste vad de underlydande var i färd med eller stod i begrepp att göra och lätt kunde ha förhindrat brotten, är det motiverat med ett straffansvar som kan jämföras med ansvaret för en gärningsman eller anstiftare. Ett lindrigare ansvar som kan jämföras med ansvaret vid

medhjälp kan tillämpas i sådana fall när det hade varit möjligt, men svårare, att förhindra brotten. Ansvar är lindrigare också i sådana fall när förmannen inte visste men med hänsyn till omständigheterna borde ha vetat att de underlydande personerna var i färd med eller stod i begrepp att begå sådana brott som avses i bestämmelsen. Den föreslagna ordalydelsen, som är tagen ur Romstadgan, hänvisar främst till uppsåt. På underlåtenhet att utöva kontroll av oaktsamhet kan bestämmelsen om brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet (SL 40:10) eller bestämmelsen om tjänstgöringsbrott av oaktsamhet (SL 45:4) bli tillämplig.

Man kan inte ställa orimliga krav på en förman när det gäller kontrollen över de underlydande. Av de åtgärder som en förman skall vidta måste kunna krävas att de är möjliga samt nödvändiga och skäligen. Vid bedömningen skall beaktas de eventuella exceptionella omständigheter som rådde vid tidpunkten för gärningarna. Om en förman har gjort allt som kan krävas av honom eller henne men inte har lyckats hindra sina underlydande från att begå brott, medför inte ens en underlåtenhet att hänskjuta brotten till myndigheterna för väckande av åtal något särskilt förmannaansvar, eftersom det inte finns något orsakssamband mellan en sådan underlåtenhet och brottens begående. Att de underlydande begår brott skall vara en följd av förmannens underlåtenhet att utöva kontroll. Om brotten i fråga har begåtts trots att förmannen har utövat kontroll, kan förmannen inte ställas till ansvar med stöd av denna bestämmelse.

För att en förman skall kunna ställas till ansvar förutsätts det inte att förmannen har officiell ställning som förman, utan det räcker att förmannen de facto har en sådan ställning. Enligt artikel 28 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen är ansvaret för militära förmän till vissa delar något strängare än ansvaret för civila förmän. I den föreslagna bestämmelsen görs ingen sådan uttrycklig åtskillnad. Vid tolkningen av bestämmelsen bör dock beaktas vilken ställning den förman som har gjort sig skyldig till försummelsen har i organisationen och av vilken art organisationen är. Militära förmän kan förutsättas utöva en striktare kontroll

över sina underlydande än civila förmän. I krigsförhållanden bör kraven när det gäller vetskapen om vad de underlydande har för avsikt att företa sig vara strängare för icke-militära förmän än för militära befälhavare, som har fått en grundlig utbildning. För att ansvar skall uppkomma för en civil förman räcker det inte att styrkorna står under förmannens befäl och kontroll, utan styrkorna skall stå under förmannens omedelbara ansvar och kontroll. Även i dessa fall är förmannen ansvarig endast om han eller hon bortser från information som tydligt anger att underlydande personer är i färd med eller står i begrepp att utföra brott. Det är skäl att beakta organisationens art också vid bestämmandet av straffet och straffmätningen.

13 §. Underlåtenhet att anmäla brott av en underlydande. De krav i artikel 28 i Romstadgan som gäller förmäns ansvar har huvudsakligen beaktats i den föreslagna 12 §. En förman som underlåtit att till de behöriga myndigheterna hänskjuta i Romstadgan avsedda allvarliga brott som hans eller hennes underlydande misstänks ha begått kan dock inte ställas till ansvar på basis av den bestämmelsen. Ovan nämnda artikel 28 förutsätter dock att förmän skall ställas till ansvar också för sådan underlåtenhet.

I den finska strafflagen föreskrivs det inte om någon allmän skyldighet för en person att anmäla brott som han eller hon vet att har begåtts, inte ens om brotten i fråga är allvarliga. Enligt 15 kap. 10 § i strafflagen är det dock straffbart att underlåta att anmäla vissa grova brott som är på färde. Brottskatalogen i bestämmelsen föreslås bli ändrad nedan.

För att uppfylla kravet i artikel 28 i stadgan föreslås i strafflagens 11 kap. 13 § en särskild straffbestämmelse om underlåtenhet att anmäla brott av en underlydande. Enligt bestämmelsen skall en militär förman eller en annan förman som underlåter att vidta de nödvändiga och skäligen åtgärder som kan krävas av honom eller henne för att till myndigheterna hänskjuta ett i kapitlets 12 § avsett brott som en underlydande person som står under förmannens faktiska myndighet och kontroll misstänks ha begått, för *underlåtenhet att anmäla brott av en underlydande* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Bestämmelsen skall i första hand tillämpas om en förman som trots omsorgsfull kontroll inte har kunnat hindra sina underlydande från att begå brott mot folkrätten underlåter att anmäla brott som dessa personer misstänks ha begått. En förman är dock skyldig att anmäla brott som har begåtts av hans eller hennes underlydande också i ett sådant fall när förmannen själv har medverkat till brotten eller när förmannen på basis av 12 § ställs till ansvar för brotten i fråga som gärningsman eller medverkande på grund av underlåtenhet att utöva kontroll. En förman kan således trots att förmannen har medverkat till brotten ställas till ansvar för underlåtenhet att anmäla brott som har begåtts av hans eller hennes underlydande.

Enligt förslaget är en förman skyldig att anmäla endast sådana i kapitlets 12 § avsedda brott som underlydande som står under förmannens faktiska myndighet och kontroll misstänks ha begått. Vid bedömningen av straffets storlek skall förmannens ställning och förhållandena i organisationen beaktas på samma sätt som vid bedömningen av ansvaret enligt 12 §. Större krav kan ställas på militära förmän än på civila förmän. Av en förman kan dock inte krävas mer omfattande åtgärder än vad som med hänsyn till omständigheterna skäligen kan förutsättas av en förman som utövar omsorgsfull kontroll.

Straffet föreslås vara böter eller fängelse i högst två år.

14 §. Regeringens befallning och befallning av en förman I den finska strafflagen regleras ansvaret för underlydande personer i militära organisationer (strafflagens 45 kap. 26 b §). För en gärning som en krigsman har begått på sin förmans befallning döms den underordnade till straff endast

1) om krigsmannen har insett att han eller hon genom att lyda befallningen skulle handla i strid med lag eller med tjänste- eller tjänstgöringsplikten, eller

2) om krigsmannen borde ha förstått att befallningen och den gärning som förutsattes var rättsstridiga, med beaktande av hur uppenbart lagstridig gärningen i fråga är.

Om gärningen har begåtts under sådana omständigheter där det inte skäligen kunde förutsättas att den underordnade underlät att

lyda befallningen, är gärningsmannen dock fri från straffansvar.

I artikel 33 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen ingår liknande bestämmelser om befallning av förman och skyldighet att lyda kontra underlydandes ansvar. Den omständigheten att ett brott som omfattas av domstolens jurisdiktion har utförts av någon på befallning av en regering eller en militär eller civil förman skall inte frita någon från rättsligt ansvar, utom i de situationer som anges närmare i artikeln.

Principen om att en person inte kan fritas från straffrättsligt ansvar genom att åberopa en befallning av en förman var viktig redan vid den internationella militära rättegången i Nürnberg. Principen fanns omnämnd i tribunalens stadga. Saken har formulerats på samma sätt t.ex. i stadgorna för tribunalen för f.d. Jugoslavien och Rwandatribunalen. Om samma princip föreskrivs mer detaljerat också i artikel 33 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Enligt huvudregeln skall den omständigheten att ett brott som omfattas av domstolens jurisdiktion har utförts av någon på befallning av en regering eller en militär eller civil förman inte frita personen i fråga från rättsligt ansvar. En person kan dock fritas från straffrättsligt ansvar om tre villkor är uppfyllda. Dessa villkor är 1) personen hade rättslig skyldighet att åtlyda befallningen från regeringen eller från förmannen i fråga, 2) personen visste inte att befallningen var rättsstridig, och 3) befallningen var inte uppenbart rättsstridig. I den mening som avses i artikeln är en befallning att begå folkmord eller brott mot mänskligheten uppenbart rättsstridig.

Den ovan nämnda artikeln behandlas utförligare i regeringens proposition om godkännande av stadgan.

I mom. Den föreslagna 14 § i strafflagens 11 kap. står i samklang med den princip som anges i artikel 33 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Den som har begått krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse eller lindrig krigsförbrytelse eller försök till något av dessa brott på befallning av en myndighet som utövar regeringsmakt eller någon annan som utövar offentlig makt eller på befallning av en förman skall inte vara fri från straffansvar, såvida inte

1) personen hade rättslig skyldighet att åtyda befallningen från regeringen eller från förmannen i fråga,

2) personen inte visste att befallningen var lagstridig, och

3) befallningen inte var uppenbart lagstridig.

Däremot skall en befallning att begå folkmord eller brott mot mänskligheten eller den grova gärningsformen av det sistnämnda brottet anses vara uppenbart lagstridig, och den som har begått något av dessa brott kan således inte fritas från ansvar genom att åberopa att han eller hon har handlat på befallning. En underlydande kan således endast fritas från ansvar för krigsförbrytelse på den grunden att den underlydande inte visste att befallningen var lagstridig. Rekvisiten för folkmord eller brott mot mänskligheten medför inte några större tolkningssvårigheter vid tillämpningen av bestämmelsen. Området för straffbart beteende och dess gränser kan relativt lätt fastställas utifrån bestämmelserna. Rekvisiten för krigsförbrytelse samt grov och lindrig krigsförbrytelse är mer problematiska. I bestämmelsen om krigsförbrytelse finns flera punkter där det i ljuset av de uppgifter som finns att tillgå vid tidpunkten för gärningen inte är helt klart om bestämmelsen blir tillämplig.

Bestämmelsen gäller således endast de föreslagna krigsförbrytelse, som huvudsakligen omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion. Inom den finska militära organisationen iakttas strafflagens 45 kap. 26 b § i fråga om övriga brott. I övrigt gäller i Finland de normala bestämmelserna om medverkan i strafflagens 5 kap.

I förslaget har begreppet "regering" preciserats. I stället för det används uttrycket "på befallning av en myndighet som utövar regeringsmakt eller någon annan som utövar offentlig makt". Bl.a. internationella organisationer kan således ha en sådan ställning att de t.ex. genom förmedling av de underlydandes förmän har befogenheter att ge befallningar som de underlydande måste lyda.

15 kap. Om brott mot rättsskipning

10 §. *Underlåtenhet att anmäla grovt brott.* I paragrafen föreskrivs om straff för underlå-

tenhet att anmäla ett grovt brott som är på färde. Den som vet att något av de allvarliga brott som nämns i 1 mom. är på färde skall i tid, medan brottet ännu kan förhindras, vid hot om straff underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet. Förteckningen över brott upptar folkmord och förberedelse till folkmord samt brott mot förbudet mot kemiska och biologiska vapen. Det föreslås att brottskatalogen kompletteras med brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse och grov krigsförbrytelse. För konsekvensens skull bör underrättelseskyldigheten utsträckas till att omfatta också de ovan nämnda synnerligen allvarliga internationella brotten. Bestämmelser om skyldighet för en förman att anmäla en misstanke om att en underlydande har begått en krigsförbrytelse föreslås i 11 kap. 13 §.

1.2 Tvångsmedelslagen

5 a kap. Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

I kapitlets 2 § 1 mom. om teleavlyssning och 4 § 3 mom. om teknisk avlyssning finns en förteckning över de grova brott på basis av vilka tvångsmedlen i fråga under de förutsättningar som anges närmare i paragraferna kan riktas mot den som misstänks ha gjort sig skyldig till brotten. I 5 a kap. 2 § 1 mom. 1 punkten och 4 § 3 mom. 1 punkten i tvångsmedelslagen nämns folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen och brott mot förbudet mot biologiska vapen. Det föreslås att till de nämnda lagrummen fogas brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse och grov krigsförbrytelse, för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse på livstid. Dessa brotts exceptionellt allvarliga art talar för att möjligheten att använda teleavlyssning och teknisk avlyssning utsträcks även till dem.

1.3 Lagen om sammankomster

25 §. *Straffbestämmelser i strafflagen.* I paragrafen hänvisas till strafflagens 11 kap. 9 §, som gäller diskriminering. Enligt förslaget föreskrivs det framöver om diskriminering i

strafflagens 11 kap. 11 §, och det föreslås därför att det skall hänvisas till denna paragraf.

1.4 Lagen om likabehandling

20 §. *Straffbestämmelser.* I paragrafen hänvisas till strafflagens 11 kap. 9 §, som gäller diskriminering. Enligt förslaget beskrivs det framöver om diskriminering i strafflagens 11 kap. 11 §, och det föreslås därför att det skall hänvisas till denna paragraf. Paragrafen föreslås också bli kompletterad med en hänvisning till strafflagens

47 kap. 3 a §, som gäller ockerliknande diskriminering i arbetslivet. Paragrafen fogades till 47 kap. 2004.

2 Ikraftträdande

Lagarna om ändring av strafflagen, tvångsmedelslagen, lagen om sammankomster och lagen om likabehandling föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslag***1.****Lag****om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 1 kap. 11 § 2 mom. 1 punkten, 2 c kap. 11 § 1 mom. 1 punkten, 8 kap. 1 § 1 mom. och 10 § 1 mom., 11 kap. och 15 kap. 10 § 1 mom.,

sådana de lyder, 1 kap. 11 § 2 mom. 1 punkten och 15 kap. 10 § 1 mom. i lag 650/2004, 2 c kap. 11 § 1 mom. 1 punkten i lag 780/2005, 8 kap. 1 § 1 mom. och 10 § 1 mom. i lag 1161/2005 samt 11 kap. i lagarna 578/1995, 351/1997 och 17/2003, som följer:

1 kap.

2 c kap.

**Om tillämpningsområdet för finsk
straffrätt**

Om fängelse

11 §

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Avtjänande av hela strafftiden i fängelse

Även om lagen på gärningsorten inte föreskriver något straff för gärningen, tillämpas finsk lag på gärningen, om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

1) i 11 kap. 5 eller 6 §, om gärningen utgör sådan krigsförbrytelse eller grov krigsförbrytelse eller medverkan till sådana, som avses i artikel 15 i det andra protokollet till Haagkonventionen från år 1954 om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt,

När en domstol dömer ut ett straff, kan den på yrkande av åklagaren besluta att den dömda frigges från fängelset först när han eller hon avtjänat hela den ådömda strafftiden, om

1) gärningsmannen döms till fängelse på viss tid, minst tre år, för mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grovt rån, grovt sabotage, folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott som begåtts i terroristiskt syfte eller för

försök till något sådant brott eller medverkan till det,

8 kap.

Om preskription

1 §

Preskription av åtalsrätten

Rätten att väcka åtal för brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse på livstid preskriberas inte.

10 §

När utdömt fängelsestraff förfaller

Ett fängelsestraff på livstid och ett fängelsestraff på viss tid som dömts ut för folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse eller grov krigsförbrytelse förfaller inte.

11 kap.

Om krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten

1 §

Folkmord

Den som för att helt eller delvis förinta en nationell, etnisk, raslig eller religiös eller en med dessa jämförbar folkgrupp

- 1) dödar medlemmar av folkgruppen,
- 2) tillfogar medlemmar av folkgruppen svåra fysiska eller psykiska sjukdomar eller skador,
- 3) påtvingar folkgruppen levnadsvillkor som kan medföra en sådan förintelse,
- 4) vidtar tvångsåtgärder för att förhindra att barn föds inom folkgruppen, eller
- 5) genom tvång för över barn från folkgruppen till en annan folkgrupp,

skall för *folkmord* dömas till fängelse i minst fyra år eller på livstid.
 Försök är straffbart.

2 §

Förberedelse till folkmord

Den som i sådant syfte som anges i 1 §

- 1) med någon annan kommer överens om att begå folkmord eller
- 2) gör upp en plan för folkmord

skall för *förberedelse till folkmord* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

3 §

Brott mot mänskligheten

Om någon som ett led i ett omfattande eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning

- 1) dödar någon annan, förslavar någon eller idkar handel med någon genom att köpa, sälja, hyra eller hyra ut eller erbjuda sig att köpa, sälja, hyra eller hyra ut honom eller henne, torterar eller på något annat sätt tillfogar någon stort lidande eller en svår skada eller allvarligt skadar någons hälsa, eller utrotar befolkning genom att påtvinga den levnadsvillkor som helt eller delvis förintar den eller på något annat sätt,

2) deporterar eller tvångsflyttar befolkning som lagligen uppehåller sig i ett område,

3) fängslar eller annars berövar någon friheten i strid med grundläggande folkrättsliga regler eller förorsakar ett påtvingat försvinnande av någon som har berövats sin frihet,

4) våldtar någon annan eller förslavar någon sexuellt, tvingar någon till prostitution, havandeskap eller sterilisering eller utsätter någon för annat därmed jämförbart sexuellt våld, eller

5) utövar apartheid eller förföljer en identifierbar folkgrupp eller ett identifierbart kollektiv av politiska, rasmässiga, nationella, etniska, kulturella, religiösa eller könsmissiga skäl eller av andra skäl som allmänt anses vara förbjudna enligt folkrätten,

skall gärningsmannen för *brott mot mänskligheten* dömas till fängelse i minst ett år eller på livstid.

Försök är straffbart.

4 §

Grovt brott mot mänskligheten

Om vid brott mot mänskligheten

1) brottet riktar sig mot en stor grupp människor,

2) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt, eller

3) brottet begås särskilt planmässigt eller systematiskt,

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt brott mot mänskligheten* dömas till fängelse i minst åtta år eller på livstid.

Försök är straffbart.

5 §

Krigsförbrytelse

Den som i samband med krig eller en annan internationell eller intern väpnad konflikt eller ockupation i strid med Genèvekonventionerna angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält, förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss, krigsfångars behandling samt skydd för civilpersoner under krigstid (FördrS 8/1955, *Genèvekonventionerna*), eller de till 1949 års Genèvekonventioner fogade tilläggsprotokollen rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och rörande skydd för offren i icke-internationella väpnade konflikter (FördrS 82/1980, *I och II tilläggsprotokollet*), eller i strid med andra folkrättsliga regler eller sedvänjor som gäller krig, väpnade konflikter eller ockupation

1) dödar, sårar eller torterar någon annan, stympar någon eller utsätter någon för biologiska, medicinska eller vetenskapliga experiment i strid med hans eller hennes intresse eller på något annat sätt tillfogar någon stort lidande eller en svår skada eller allvarligt skadar någons hälsa,

2) våldtar någon annan, förslavar någon sexuellt, tvingar någon till prostitution, handenskap eller sterilisering eller utsätter någon för annat motsvarande grovt sexuellt våld,

3) godtyckligt förstör, beslagtar eller tillägnar sig någon annans egendom utan att detta är nödvändigt av militära skäl,

4) i samband med ett angrepp eller annars plundrar en stad eller någon annan motsvarande plats,

5) tar ut eller värvar barn som inte har fyllt 18 år till väpnade styrkor eller grupper där de används för fientligheter,

6) tvingar en krigsfånge eller någon annan skyddad person att tjänstgöra i en fientlig stats väpnade styrkor eller att delta i krigshandlingar mot sitt eget land,

7) berövar en krigsfånge eller någon annan skyddad person rätten till en rättvis och laglig rättegång eller på något annat sätt förvägrar personerna rättsliga garantier,

8) inleder ett angrepp som kommer att leda till att människor dödas eller skadas eller till vidsträckta, långvariga och allvarliga skador på den naturliga miljön i en omfattning som klart saknar proportion i förhållande till den konkreta och omedelbara militära fördel som kan förväntas,

9) riktar ett angrepp mot civilbefolkning, enskilda civila som inte deltar i fientligheter eller mot civila mål, eller mot personer som fullgör uppgifter i enlighet med Förenta Nationernas stadga (FördrS 1/1956) eller mot egendom som dessa personer använder,

10) riktar ett angrepp mot civila mål som inte försvaras eller ett bombardemang mot dessa, eller ett angrepp mot byggnader som är avsedda för religion, vetenskap, konst, sjukvård eller välgörande ändamål eller mot historiska minnesmärken eller mot personer som bär sådana kännetecken som avses i Genèvekonventionerna och i I tilläggsprotokollet till dem,

11) missbrukar parlamentärflagga, fiendens flagga, Förenta Nationernas flagga eller en militär beteckning, en uniform eller ett kännetecken enligt Genèvekonventionerna eller I tilläggsprotokollet till dem så att någon dör eller drabbas av en allvarlig skada eller sjukdom eller så att någon som hör till fienden fångslas,

12) håller olagligt fängslad eller tvångsflyttar eller deporterar en befolkning eller delar av den,

13) tar människor som gisslan, förklarar att nåd inte kommer att ges, utnyttjar civila eller andra skyddade personer för att skydda militära mål, berövar civila personer föda eller andra förnödenheter som är nödvändiga för deras överlevnad eller förhindrar nödvändiga hjälpsändningar eller använder någon annan stridsmetod som är förbjuden enligt folkrätten, eller

14) använder gifter eller giftiga vapen, kvävande eller giftiga gaser eller andra motsvarande ämnen, vapen, projektiler eller tillbehör som kan förorsaka överflödigt skada eller onödigt lidande eller kemiska, biologiska eller andra förbjudna vapen eller stridsmedel skall för *krigsförbrytelse* dömas till fängelse i minst ett år eller på livstid.

För krigsförbrytelse döms även den som begår någon annan gärning som i artikel 8 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (FördrS 56/2002) är definierad som krigsförbrytelse eller som på något annat sätt bryter mot bestämmelserna i ett för Finland förpliktande internationellt avtal om krig, väpnad konflikt eller ockupation eller mot allmänt erkända och vedertagna folkrättsliga lagar eller sedvänjor som gäller krig.

Försök är straffbart.

6 §

Grov krigsförbrytelse

Om en krigsförbrytelse begås som ett led i en plan eller politik eller som en del av omfattande krigsförbrytelser och

1) brottet riktar sig mot en stor grupp människor,

2) genom brottet förorsakas synnerligen stor och vidsträckt skada,

3) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt, eller

4) brottet begås särskilt planmässigt eller systematiskt

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grov krigsförbrytelse* dömas till fängelse i minst åtta år eller på livstid.

Försök är straffbart.

7 §

Lindrig krigsförbrytelse

Om en krigsförbrytelse, med beaktande av dess följder eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för *lindrig krigsförbrytelse* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

8 §

Brott mot förbudet mot kemiska vapen

Den som i strid med konventionen om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (FördrS 19/1997)

1) använder kemiska vapen på något annat sätt än vad som avses i 5—7 §,

2) utvecklar, producerar, annars förvärvar, lagrar, innehar eller transporterar kemiska vapen eller

3) deltar i militära förberedelser för användning av kemiska vapen

skall för *brott mot förbudet mot kemiska vapen* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

9 §

Brott mot förbudet mot biologiska vapen

Den som

1) använder biologiska vapen eller toxinvapen på något annat sätt än vad som avses i 5—7 §,

2) olagligen framställer, transporterar eller levererar biologiska vapen eller toxinvapen, eller

3) i strid med konventionen om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstörande (FördrS 15/1975) utvecklar, framställer, annars förvärvar, lagrar eller innehar biologiska vapen eller toxinvapen eller vapen, utrustning eller redskap för spridning av biologiska vapen eller toxinvapen,

skall, om inte ett lika strängt eller strängare straff föreskrivs för gärningen någon annan-

stans i lag, för *brott mot förbudet mot biologiska vapen* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

10 §

Hets mot folkgrupp

Den som bland allmänheten sprider uttalanden eller andra meddelanden i vilka en nationell, etnisk, raslig eller religiös grupp eller en annan med dessa jämförbar folkgrupp hotas, förtalas eller smädas, skall för *hets mot folkgrupp* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

11 §

Diskriminering

Den som i näringsverksamhet, yrkesutövning, betjäning av allmänheten, tjänsteutövning eller något annat offentligt uppdrag eller vid anordnande av en offentlig tillställning eller ett allmänt möte utan godtagbart skäl

1) inte betjänar någon viss person på gängse villkor,

2) förvägrar någon tillträde till tillställningen eller mötet eller avlägsnar någon därifrån eller

3) försätter någon i en uppenbart ojämlig eller väsentligt sämre ställning än andra

på grund av dennes ras, nationella eller etniska ursprung, hudfärg, språk, kön, ålder, familjeförhållanden, sexuella inriktning eller hälsotillstånd eller religion, samhällliga åsikter, politiska eller fackliga verksamhet eller någon annan därmed jämförbar omständighet skall, om inte gärningen skall bestraffas som diskriminering i arbetslivet eller ockerliknande diskriminering i arbetslivet, för *diskriminering* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

12 §

Ansvar för förmän

En militär förman eller en annan förman skall dömas som gärningsman eller som medverkande till straff för de gärningar som avses i 1, 3—7 och 13 § eller för försök till

dessa gärningar, om väpnade styrkor eller underlydande som står under förmannens faktiska myndighet och kontroll begår gärningarna på grund av att förmannen har försummat sin skyldighet att utöva tillsyn över dessa styrkor eller personer på behörigt sätt och, om

1) förmannen antingen har vetat eller med hänsyn till omständigheterna borde ha vetat att styrkorna eller de underlydande personerna var i färd med eller stod i begrepp att utföra brotten i fråga, och

2) förmannen har underlåtit att vidta de nödvändiga och skäliga åtgärder som kan krävas av honom eller henne för att förhindra att brotten utfördes.

13 §

Underlåtenhet att anmäla brott av en underlydande

En militär förman eller en annan förman som underlåter att vidta de nödvändiga och skäliga åtgärder som kan krävas av honom eller henne för att till myndigheterna hänskjuta ett i 12 § avsett brott som en underlydande som står under förmannens faktiska myndighet och kontroll misstänks ha begått, skall för *underlåtenhet att anmäla brott av en underlydande* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

14 §

Regeringens befallning och befallning av förman

Den som har begått krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse eller lindrig krigsförbrytelse eller försök till något av dessa brott på befallning av en myndighet som utövar regeringsmakt eller någon annan som utövar offentlig makt eller på befallning av en förman skall inte vara fri från straffansvar, såvida inte

1) personen hade rättslig skyldighet att åtydla befallningen från regeringen eller från förmannen i fråga,

2) personen inte visste att befallningen var lagstridig, och

3) befallningen inte var uppenbart lagstridig.

En befallning att begå folkmord eller brott mot mänskligheten som avses i 3 eller 4 § skall anses vara uppenbart lagstridig.

15 kap.

Om brott mot rättskipning

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi,

spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, skall, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för *underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av 5 a kap. 2 och 4 § i tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/1987) 5 a kap. 2 § 1 mom. 1 punkten och 4 § 3 mom. 1 punkten, sådana de lyder i lag 651/2004, som följer:

5 a kap.

4 §

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation*Förutsättningar för teknisk avlyssning*

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för
 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta telemeddelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som förmedlas till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

När någon är skäligen misstänkt för
 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning också mot ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende och där den misstänkte sannolikt befinner sig, om det skulle vara väsentligt svårare eller omöjligt att utreda brottet med hjälp av tvångsmedel som inte i lika hög grad inkräktar på den misstänktes eller andras rättigheter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 25 § i lagen om sammankomster**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 22 april 1999 om sammankomster (530/1999) 25 § 1 mom., sådan den
lyder i lag 1007/2004, som följer:

25 §

ställning bestäms i 11 kap. 11 § i strafflagen
(39/1889).*Straffbestämmelser i strafflagen*

Om straff för diskriminering vid anordnan-
de av ett allmänt möte eller en offentlig till-

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 20 § i lagen om likabehandling**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 20 januari 2004 om likabehandling (21/2004) 20 § som följer:

20 §

Straffbestämmelser

bestämmelser om straff för diskriminering i arbetslivet i 47 kap. 3 § i strafflagen och bestämmelser om ockerliknande diskriminering i arbetslivet i 47 kap. 3 a § i strafflagen.

Bestämmelser om straff för diskriminering finns i 11 kap. 11 § i strafflagen (39/1889),

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 13 september 2007

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Tuija Brax*

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 1 kap. 11 § 2 mom. 1 punkten, 2 c kap. 11 § 1 mom. 1 punkten, 8 kap. 1 § 1 mom. och 10 § 1 mom., 11 kap. och 15 kap. 10 § 1 mom.,

sådana de lyder, 1 kap. 11 § 2 mom. 1 punkten och 15 kap. 10 § 1 mom. i lag 650/2004, 2 c kap. 11 § 1 mom. 1 punkten i lag 780/2005, 8 kap. 1 § 1 mom. och 10 § 1 mom. i lag 1161/2005 samt 11 kap. i lagarna 578/1995, 351/1997 och 17/2003, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

11 §

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Kravet på dubbel straffbarhet

Även om lagen på gärningsorten inte föreskriver något straff för gärningen, tillämpas finsk lag på gärningen om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

1) i 11 kap. 1 eller 2 §, om gärningen utgör sådant *krigföringsbrott eller grovt krigföringsbrott* eller delaktighetsgärning i sådana, som avses i artikel 15 i det andra protokollet till Haagkonventionen från år 1954 om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt,

Även om lagen på gärningsorten inte föreskriver något straff för gärningen, tillämpas finsk lag på gärningen, om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

1) i 11 kap. 5 eller 6 §, om gärningen utgör sådan *krigsförbrytelse eller grov krigsförbrytelse* eller medverkan till sådana, som avses i artikel 15 i det andra protokollet till Haagkonventionen från år 1954 om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt,

2 c kap.

Om fängelse

11 §

Avtjänande av hela strafftiden i fängelse

När en domstol dömer ut ett straff, kan den på yrkande av åklagaren besluta att den dömda frigges från fängelset först när han eller hon avtjänat hela den ådömda strafftiden, om

1) gärningsmannen döms till fängelse på viss tid, minst tre år, för mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov miss-handel, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grovt rån, grovt sabotage, grovt krigföringsbrott, grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden, folkmord, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott som begåtts i terroristiskt syfte eller för försök till något sådant brott eller delaktighet i det,

11 §

Avtjänande av hela strafftiden i fängelse

När en domstol dömer ut ett straff, kan den på yrkande av åklagaren besluta att den dömda frigges från fängelset först när han eller hon avtjänat hela den ådömda strafftiden, om

1) gärningsmannen döms till fängelse på viss tid, minst tre år, för mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov miss-handel, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grovt rån, grovt sabotage, folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott som begåtts i terroristiskt syfte eller för försök till något sådant brott eller medverkan till det,

8 kap.

Om preskription

1 §

Preskription av åtalsrätten

Rätten att väcka åtal för brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse på livstid preskriberas inte. *Rätten att väcka åtal preskriberas inte heller om det är fråga om krigföringsbrott, grovt krigföringsbrott, kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden eller grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden.*

1 §

Preskription av åtalsrätten

Rätten att väcka åtal för brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse på livstid preskriberas inte.

10 §

När utdömt fängelsestraff förfaller

Ett fängelsestraff på livstid och ett fängelsestraff på viss tid som dömts ut för *ett brott som nämns i 1 § 1 mom.* förfaller inte.

10 §

När utdömt fängelsestraff förfaller

Ett fängelsestraff på livstid och ett fängelsestraff på viss tid som dömts ut för *folk-mord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse eller grov krigsförbrytelse* förfaller inte.

11 kap.

Om krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten

6 §

Folkmord

Den som för att helt eller delvis förinta en nationell, raslig, etnisk eller religiös grupp eller en med dessa jämförbar folkgrupp

- 1) dödar medlemmar av gruppen,
- 2) tillfogar medlemmar av gruppen svåra fysiska eller psykiska sjukdomar eller skador,
- 3) vidtar tvångsåtgärder för att hindra fortplantning inom gruppen,
- 4) tvångsförflyttar barn från en grupp till en annan eller

5) på något annat motsvarande sätt avsevärt försämrar levnadsvillkoren för gruppen, skall för *folkmord* dömas till fängelse i minst fyra år eller på livstid.

Försök är straffbart.

1 §

Folkmord

Den som för att helt eller delvis förinta en nationell, etnisk, raslig eller religiös eller en med dessa jämförbar folkgrupp

- 1) dödar medlemmar av folkgruppen,
- 2) tillfogar medlemmar av folkgruppen svåra fysiska eller psykiska sjukdomar eller skador,

3) *påtvingar folkgruppen levnadsvillkor som kan medföra en sådan förintelse,*

4) vidtar tvångsåtgärder för att förhindra att barn föds inom folkgruppen, eller

5) *genom tvång för över barn från folkgruppen till en annan folkgrupp,*

skall för *folkmord* dömas till fängelse i minst fyra år eller på livstid.

Försök är straffbart.

7 §

Förberedelse till folkmord

Den som i sådan avsikt som nämns i 6 §

1) med någon annan kommer överens om att begå folkmord eller

2) gör upp en plan för folkmord

skall för *förberedelse till folkmord* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

2 §

Förberedelse till folkmord

Den som i sådant syfte som anges i 1 §

1) med någon annan kommer överens om att begå folkmord eller

2) gör upp en plan för folkmord

skall för *förberedelse till folkmord* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

4 §

Kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden

Den som bryter mot eller underlåter att fullgöra vad som enligt internationella avtal, som är förpliktande för Finland, eller enligt allmänt erkända och vedertagna folkrättsliga regler skall iakttas för att värna om sårade, sjuka eller nödställda eller vid behandlingen av krigsfångar eller skyddet av civilbefolkningen i krig eller under väpnad konflikt eller ockupation, skall för *kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

Om en gärning som avses i denna paragraf, med hänsyn till överträdelsens art, dess obetydliga följder eller andra omständigheter vid gärningen, bedömd som en helhet inte är allvarlig, skall gärningsmannen inte dömas för kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden eller för försök därtill, utan för de andra brott som gärningen innefattar.

5 §

Grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden

Om vid kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden

- 1) flera personer utsätts för livsfara eller
 - 2) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt
- och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grov kränk-*

3 §

Brott mot mänskligheten

Om någon som ett led i ett omfattande eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning

1) dödar någon annan, förslavar någon eller idkar handel med någon genom att köpa, sälja, hyra eller hyra ut eller erbjuda sig att köpa, sälja, hyra eller hyra ut honom eller henne, torterar eller på något annat sätt tillfogar någon stort lidande eller en svår skada eller allvarligt skadar någons hälsa, eller utrotar befolkning genom att påtvinga den levnadsvillkor som helt eller delvis förintar den eller på något annat sätt,

2) deporterar eller tvångsflyttar befolkning som lagligen uppehåller sig i ett område,

3) fängslar eller annars berövar någon friheten i strid med grundläggande folkrättsliga regler eller förorsakar ett påtvingat försvinnande av någon som har berövats sin frihet,

4) våldtar någon annan eller förslavar någon sexuellt, tvingar någon till prostitution, havandeskap eller sterilisering eller utsätter någon för annat därmed jämförbart sexuellt våld, eller

5) utövar apartheid eller förföljer en identifierbar folkgrupp eller ett identifierbart kollektiv av politiska, rasmässiga, nationella, etniska, kulturella, religiösa eller könsmässiga skäl eller av andra skäl som allmänt anses vara förbjudna enligt folkrätten,

skall gärningsmannen för **brott mot mänskligheten** dömas till fängelse i minst ett år eller på livstid.

Försök är straffbart.

4 §

Grovt brott mot mänskligheten

Om vid brott mot mänskligheten

- 1) brottet riktar sig mot en stor grupp människor,
 - 2) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt, eller
 - 3) brottet begås särskilt planmässigt eller systematiskt,
- och brottet även bedömt som en helhet är

ning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden dömas till fängelse i minst två och högst tolv år.

Försök är straffbart.

1 §

Krigföringsbrott

Den som vid krigshandling

1) använder ett förbjudet krigföringssätt eller stridsmedel,

2) missbrukar ett internationellt igenkänningstecken som skyddar sårade eller sjuka eller

3) på något annat sätt bryter mot bestämmelserna i ett för Finland förpliktande internationellt avtal om krigföring eller mot allmänt erkända och vedertagna folkrättsliga lagar eller sedvänjor som gäller krig,

skall för *krigföringsbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

grovt, skall gärningsmannen för **grovt brott mot mänskligheten** dömas till fängelse i minst åtta år eller på livstid.

Försök är straffbart.

5 §

Krigsförbrytelse

Den som i samband med krig eller en annan internationell eller intern väpnad konflikt eller ockupation i strid med Genèvekonventionerna angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält, förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss, krigsfångars behandling samt skydd för civilpersoner under krigstid (FördrS 8/1955, **Genèvekonventionerna**), eller de till 1949 års Genèvekonventioner fogade tilläggsprotokollen rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och rörande skydd för offren i icke-internationella väpnade konflikter (FördrS 82/1980, **I och II tilläggsprotokollet**), eller i strid med andra folkrättsliga regler eller sedvänjor som gäller krig, väpnade konflikter eller ockupation

1) dödar, sårar eller torterar någon annan, stympar någon eller utsätter någon för biologiska, medicinska eller vetenskapliga experiment i strid med hans eller hennes intresse eller på något annat sätt tillfogar någon stort lidande eller en svår skada eller allvarligt skadar någons hälsa,

2) våldtar någon annan, förslavar någon sexuellt, tvingar någon till prostitution, havandeskap eller sterilisering eller utsätter någon för annat motsvarande grovt sexuellt våld,

3) godtyckligt förstör, beslagtar eller tillägnar sig någon annans egendom utan att detta är nödvändigt av militära skäl,

4) i samband med ett angrepp eller annars plundrar en stad eller någon annan motsvarande plats,

5) tar ut eller värvar barn som inte har fyllt 18 år till väpnade styrkor eller grupper där de används för fientligheter,

6) tvingar en krigsfånge eller någon annan skyddad person att tjänstgöra i en fientlig stats väpnade styrkor eller att delta i krigs-

handlingar mot sitt eget land,

7) berövar en krigsfånge eller någon annan skyddad person rätten till en rättvis och laglig rättegång eller på något annat sätt förvägrar personerna rättsliga garantier,

8) inleder ett angrepp som kommer att leda till att människor dödas eller skadas eller till vidsträckta, långvariga och allvarliga skador på den naturliga miljön i en omfattning som klart saknar proportion i förhållande till den konkreta och omedelbara militära fördel som kan förväntas,

9) riktar ett angrepp mot civilbefolkning, enskilda civila som inte deltar i fientligheter eller mot civila mål, eller mot personer som fullgör uppgifter i enlighet med Förenta Nationernas stadga (FördrS 1/1956) eller mot egendom som dessa personer använder,

10) riktar ett angrepp mot civila mål som inte försvaras eller ett bombardemang mot dessa, eller ett angrepp mot byggnader som är avsedda för religion, vetenskap, konst, sjukvård eller välgörande ändamål eller mot historiska minnesmärken eller mot personer som bär sådana kännetecken som avses i Genèvekonventionerna och i I tilläggsprotokollet till dem,

11) missbrukar parlamentärflagga, fiendens flagga, Förenta Nationernas flagga eller en militär beteckning, en uniform eller ett kännetecken enligt Genèvekonventionerna eller I tilläggsprotokollet till dem så att någon dör eller drabbas av en allvarlig skada eller sjukdom eller så att någon som hör till fienden fängslas,

12) håller olagligt fängslad eller tvångsflyttar eller deporterar en befolkning eller delar av den,

13) tar människor som gisslan, förklarar att nåd inte kommer att ges, utnyttjar civila eller andra skyddade personer för att skydda militära mål, berövar civila personer föda eller andra förnödenheter som är nödvändiga för deras överlevnad eller förhindrar nödvändiga hjälpsändningar eller använder någon annan stridsmetod som är förbjuden enligt folkrätten, eller

14) använder gifter eller giftiga vapen, kvävande eller giftiga gaser eller andra motsvarande ämnen, vapen, projektiler eller tillbehör som kan förorsaka överflödigt skada eller onödigt lidande eller kemiska, biologiska

eller andra förbjudna vapen eller stridsmedel skall för **krigsförbrytelse** dömas till fängelse i minst ett år eller på livstid.

För krigsförbrytelse döms även den som begår någon annan gärning som i artikel 8 i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (FördrS 56/2002) är definierad som krigsförbrytelse eller som på något annat sätt bryter mot bestämmelserna i ett för Finland förpliktande internationellt avtal om krig, väpnad konflikt eller ockupation eller mot allmänt erkända och vedertagna folkrättsliga lagar eller sedvänjor som gäller krig.

Försök är straffbart.

2 §

Grovt krigföringsbrott

Om vid krigföringsbrott

- 1) flera personer utsätts för livsfara,
 - 2) synnerligen stor och vidsträckt ekonomisk skada förorsakas eller
 - 3) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt
- och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt krigföringsbrott* dömas till fängelse i minst två och högst tolv år.

Försök är straffbart.

3 §

Lindrigt krigföringsbrott

Om ett *krigföringsbrott*, med beaktande av dess följder eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för *lindrigt krigföringsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

6 §

Grov krigsförbrytelse

Om en krigsförbrytelse begås som ett led i en plan eller politik eller som en del av omfattande krigsförbrytelser och

- 1) brottet riktar sig mot en stor grupp människor,
- 2) genom brottet förorsakas synnerligen stor och vidsträckt skada,
- 3) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt, eller
- 4) brottet begås särskilt planmässigt eller systematiskt

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grov krigsförbrytelse* dömas till fängelse i minst åtta år eller på livstid.

Försök är straffbart.

7 §

Lindrig krigsförbrytelse

Om en *krigsförbrytelse*, med beaktande av dess följder eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för ***lindrig krigsförbrytelse*** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

7 a §

Brott mot förbudet mot kemiska vapen

Den som i strid med konventionen om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring

1) använder kemiska vapen på annat sätt än som avses i 1—3 § i detta kapitel,

2) utvecklar, producerar, annars förvärvar, lagrar, innehar eller transporterar kemiska vapen eller

3) deltar i militära förberedelser för användning av kemiska vapen

skall för brott mot förbudet mot kemiska vapen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

7 b §

Brott mot förbudet mot biologiska vapen

Den som

1) använder biologiska vapen eller toxinvapen på något annat sätt än vad som avses i 1—3 § i detta kapitel,

2) olagligen framställer, transporterar eller levererar biologiska vapen eller toxinvapen, eller

3) i strid med konventionen om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstörande utvecklar, framställer, annars förvärvar, lagrar eller innehar biologiska vapen eller toxinvapen eller vapen, utrustning eller redskap för spridning av biologiska vapen eller toxinvapen,

skall, om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen inte bestäms på något annat ställe i lag, för brott mot förbudet mot biologiska vapen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

8 §

Hets mot folkgrupp

Den som bland allmänheten sprider uttalanden eller andra meddelanden i vilka en nationell, raslig, etnisk eller religiös grupp eller en

8 §

Brott mot förbudet mot kemiska vapen

Den som i strid med konventionen om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (FördrS 19/1997)

1) använder kemiska vapen på något annat sätt än vad som avses i 5—7 §,

2) utvecklar, producerar, annars förvärvar, lagrar, innehar eller transporterar kemiska vapen eller

3) deltar i militära förberedelser för användning av kemiska vapen

skall för brott mot förbudet mot kemiska vapen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

9 §

Brott mot förbudet mot biologiska vapen

Den som

1) använder biologiska vapen eller toxinvapen på något annat sätt än vad som avses i 5—7 §,

2) olagligen framställer, transporterar eller levererar biologiska vapen eller toxinvapen, eller

3) i strid med konventionen om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstörande (FördrS 15/1975) utvecklar, framställer, annars förvärvar, lagrar eller innehar biologiska vapen eller toxinvapen eller vapen, utrustning eller redskap för spridning av biologiska vapen eller toxinvapen,

skall, om inte ett lika strängt eller strängare straff föreskrivs för gärningen någon annanstans i lag, för brott mot förbudet mot biologiska vapen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

10 §

Hets mot folkgrupp

Den som bland allmänheten sprider uttalanden eller andra meddelanden i vilka en nationell, etnisk, raslig eller religiös grupp eller

med dessa jämställbar folkgrupp hotas, förtalas eller smädas, skall för *hets mot folkgrupp* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

en annan med dessa jämställbar folkgrupp hotas, förtalas eller smädas, skall för *hets mot folkgrupp* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

9 §

Diskriminering

Den som i näringsverksamhet, yrkesutövning, betjäning av allmänheten, tjänsteutövning eller något annat offentligt uppdrag eller vid anordnande av en offentlig tillställning eller ett allmänt möte utan godtagbart skäl

1) inte betjänar någon viss person på gängse villkor,

2) förvägrar någon tillträde till tillställningen eller mötet eller avlägsnar någon därifrån eller

3) försätter någon i en uppenbart ojämlik eller väsentligt sämre ställning än andra

på grund av dennes ras, nationella eller etniska ursprung, hudfärg, språk, kön, ålder, familjeförhållanden, sexuella inriktning eller hälsotillstånd eller religion, samhälleliga åsikter, politiska eller fackliga verksamhet eller någon annan därmed jämförbar omständighet skall, om gärningen inte skall bestraffas som diskriminering i arbetslivet, för *diskriminering* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

11 §

Diskriminering

Den som i näringsverksamhet, yrkesutövning, betjäning av allmänheten, tjänsteutövning eller något annat offentligt uppdrag eller vid anordnande av en offentlig tillställning eller ett allmänt möte utan godtagbart skäl

1) inte betjänar någon viss person på gängse villkor,

2) förvägrar någon tillträde till tillställningen eller mötet eller avlägsnar någon därifrån eller

3) försätter någon i en uppenbart ojämlik eller väsentligt sämre ställning än andra

på grund av dennes ras, nationella eller etniska ursprung, hudfärg, språk, kön, ålder, familjeförhållanden, sexuella inriktning eller hälsotillstånd eller religion, samhälleliga åsikter, politiska eller fackliga verksamhet eller någon annan därmed jämförbar omständighet skall, om inte gärningen skall bestraffas som diskriminering i arbetslivet eller *ock-erliknande diskriminering i arbetslivet*, för *diskriminering* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

12 §

Ansvar för förmän

En militär förman eller en annan förman skall dömas som gärningsman eller som medverkande till straff för de gärningar som avses i 1, 3—7 och 13 § eller för försök till dessa gärningar, om väpnade styrkor eller underlydande som står under förmannens faktiska myndighet och kontroll begår gärningarna på grund av att förmannen har försummat sin skyldighet att utöva tillsyn över dessa styrkor eller personer på behörigt sätt och, om

1) förmannen antingen har vetat eller med hänsyn till omständigheterna borde ha vetat

att styrkorna eller de underlydande personerna var i färd med eller stod i begrepp att utföra brotten i fråga, och

2) förmannen har underlåtit att vidta de nödvändiga och skäliga åtgärder som kan krävas av honom eller henne för att förhindra att brotten utfördes.

13 §

Underlåtenhet att anmäla brott av en underlydande

En militär förman eller en annan förman som underlåter att vidta de nödvändiga och skäliga åtgärder som kan krävas av honom eller henne för att till myndigheterna hänskjuta ett i 12 § avsett brott som en underlydande som står under förmannens faktiska myndighet och kontroll misstänks ha begått, skall **för underlåtenhet att anmäla brott av en underlydande** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

14 §

Regeringens befallning och befallning av förman

Den som har begått krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse eller lindrig krigsförbrytelse eller försök till något av dessa brott på befallning av en myndighet som utövar regeringsmakt eller någon annan som utövar offentlig makt eller på befallning av en förman skall inte vara fri från straffansvar, såvida inte

1) personen hade rättslig skyldighet att åtyda befallningen från regeringen eller från förmannen i fråga,

2) personen inte visste att befallningen var lagstridig, och

3) befallningen inte var uppenbart lagstridig.

En befallning att begå folkmord eller brott mot mänskligheten som avses i 3 eller 4 § skall anses vara uppenbart lagstridig.

15 kap.

Om brott mot rättskipning

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, skall, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för *underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, *brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse*, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, skall, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för *underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av 5 a kap. 2 och 4 § i tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/1987) 5 a kap. 2 § 1 mom. 1 punkten och 4 § 3 mom. 1 punkten, sådana de lyder i lag 651/2004, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 a kap

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

2 §

2 §

*Förutsättningar för teleavlyssning**Förutsättningar för teleavlyssning*

När någon är skäligen misstänkt för
 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,

När någon är skäligen misstänkt för
 1) folkmord, förberedelse till folkmord, *brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse*, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,

 kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta telemeddelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som förmedlas till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

 kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta telemeddelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som förmedlas till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

4 §

4 §

*Förutsättningar för teknisk avlyssning**Förutsättningar för teknisk avlyssning*

 När någon är skäligen misstänkt för
 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,

 När någon är skäligen misstänkt för
 1) folkmord, förberedelse till folkmord, *brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigs-*

förbrytelse, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning också mot ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende och där den misstänkte sannolikt befinner sig, om det skulle vara väsentligt svårare eller omöjligt att utreda brottet med hjälp av tvångsmedel som inte i lika hög grad inkräktar på den misstänktes eller andras rättigheter.

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning också mot ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende och där den misstänkte sannolikt befinner sig, om det skulle vara väsentligt svårare eller omöjligt att utreda brottet med hjälp av tvångsmedel som inte i lika hög grad inkräktar på den misstänktes eller andras rättigheter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 25 § i lagen om sammankomster**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 22 april 1999 om sammankomster (530/1999) 25 § 1 mom., sådan den
lyder i lag 1007/2004, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

25 §

Straffbestämmelser i strafflagen

Om straff för diskriminering vid anordnan-
de av allmänt möte eller offentlig tillställning
bestäms i 11 kap. 9 § strafflagen (39/1889).

Om straff för diskriminering vid anordnan-
de av ett allmänt möte eller en offentlig till-
ställning bestäms i 11 kap. 11 § i strafflagen
(39/1889).

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 20 § i lagen om likabehandling**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 20 januari 2004 om likabehandling (21/2004) 20 § som följer:

Gällande lydelse

20 §

Straffbestämmelser

Bestämmelser om straff för diskriminering finns i 11 kap. 9 § strafflagen (39/1889) och bestämmelser om straff för diskriminering i arbetslivet finns i 47 kap. 3 § strafflagen.

Föreslagen lydelse

20 §

Straffbestämmelser

Bestämmelser om straff för diskriminering finns i 11 kap. 11 § i strafflagen (39/1889), bestämmelser om straff för diskriminering i arbetslivet i 47 kap. 3 § i strafflagen *och bestämmelser om ockerliknande diskriminering i arbetslivet i 47 kap. 3 a § i strafflagen.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

Förordningsutkast

Statsrådets förordning

om ändring av förordningen om tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från justitieministeriet, *ändras* i förordningen av den 16 augusti 1996 om tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen (627/1996) 1 § 1 mom. 2 punkten och *fogas* till 1 § 1 mom. en ny 13 a punkt som följer:

1 §

Vid tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen är följande brott internationella brott:

2) brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse enligt Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (FördrS 56/2002), och andra motsvarande straffbara gärningar som skall anses som svåra överträdelser enligt Genève-konventionerna angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält, förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss, krigsfångars behandling samt skydd för civilpersoner under krigstid (FördrS 8/1955) samt enligt det till dessa konventioner fogade I tilläggspro-

tokollet rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter (FördrS 82/1980),

13 a) brott mot förbudet mot biologiska vapen enligt det i Genève år 1925 upprättade protokollet rörande förbud för användning i krig av kvävande, giftiga eller liknande gaser samt av bakteriologiska krigsmetoder (FördrS 23/1929) och enligt Förenta Nationernas konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstörande (FördrS 15/1975),

Denna förordning träder i kraft den 20 .

Utdrag ur Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen

ROMSTADGAN FÖR INTERNATIONELLA BROTTMÅLSDOMSTOLEN

INGRESS

De stater som är parter i denna stadga,
 som är *medvetna* om att alla folk hålls samman av gemensamma band, med deras kulturer sammanfogade till ett gemensamt arv, och som fruktar att denna ömtåliga mosaik när som helst kan förstöras,
 som är *medvetna* om att miljontals barn, kvinnor och män under detta århundrade har fallit offer för ofattbara skändligheter som djupt skakar mänsklighetens samvete,
 som *erkänner* att så allvarliga brott hotar freden, säkerheten och välbefindandet i världen,
 som *förklarar* att de mest allvarliga brotten som angår hela det internationella samfundet inte får förbli ostraffade och att en effektiv lagföring av dem måste säkras genom åtgärder på det nationella planet och ett förstärkt internationellt samarbete,
 som är *beslutna* att hindra att de som gör sig skyldiga till dessa brott går ostraffade och att därigenom medverka till att förebygga sådana brott,
 som *erinnar* om att det åligger varje stat att utöva straffrättslig jurisdiktion över dem som har gjort sig skyldiga till internationella brott,
 som *bekräftat* ändamålen och grundsatserna i Förenta nationernas stadga, särskilt den att alla stater skall avhålla sig från hot om eller bruk av våld, riktat mot någon annan stats territoriella integritet eller politiska oberoende, eller på annat sätt som är oförenligt med Förenta Nationernas ändamål,
 som härvidlag *understryker* att ingen bestämmelse i denna stadga skall uppfattas som att tillåta någon stadgepart att ingripa i en väpnad konflikt eller i någon stats interna angelägenheter,
 som är *beslutna* att i dessa syften och i innevarande och framtida generationers intresse upprätta en oberoende, permanent, internationell brottmålsdomstol som är anknuten till Förenta nationernas system och har jurisdiktion över de mest allvarliga brotten som angår hela det internationella samfundet,
 som *understryker* att den internationella brottmålsdomstol som upprättas i enlighet med denna stadga skall komplettera nationell straffrättslig jurisdiktion,
 som är *beslutna* att trygga varaktig respekt för och upprätthållande av internationell rättvisa, har kommit överens om följande.

DEL 1

UPPRÄTTANDE AV DOMSTOLEN

Artikel 1

Domstolen

Härmed inrättas en internationell brottmålsdomstol (Domstolen). Domstolen skall vara en permanent institution och ha rätt att utöva sin jurisdiktion över enskilda personer för de mest allvarliga brotten som är interna-

tionella angelägenheter i den mening som avses i denna stadga och komplettera de nationella straffrättsliga systemen. Bestämmelserna i denna stadga skall gälla för Domstolens jurisdiktion och dess funktionssätt.

Artikel 2

Domstolens förhållande till Förenta nationerna

Förhållandet mellan Domstolen och Förenta nationerna skall bestämmas genom en

överenskommelse som skall godkännas av denna stadgas partsförsamling och därefter ingås av domstolspresidenten på Domstolens vägnar.

Artikel 3

Domstolens säte

1. Domstolens säte skall upprättas i Haag i Nederländerna (*världstaten*).

2. Domstolen skall ingå en högkvartersöverenskommelse

med världstaten, vilken skall godkännas av stadgepartsförsamlingen och därefter ingås av domstolspresidenten på Domstolens vägnar.

3. Domstolen får sammanträda på annan plats i enlighet med bestämmelserna i denna stadga om den anser det vara önskvärt.

Artikel 4

Domstolens rättsliga status och befogenheter

1. Domstolen skall ha internationell rättskapacitet. Den skall också ha den rättshandlingsförmåga som är nödvändig för att fullgöra sina uppgifter och uppfylla sina ändamål.

2. Domstolen får i enlighet med denna stadga fullgöra sina uppgifter och utöva sina befogenheter inom varje stadgeparts territorium och, efter särskild överenskommelse, inom annan stats territorium.

DEL 2

JURISDIKTION, PROCESSFÖRUTSÄTTNINGAR OCH TILLÄMPLIG LAG

Artikel 5

Brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion

1. Domstolens jurisdiktion skall begränsas till de mest allvarliga brotten som angår hela

det internationella samfundet. Domstolen skall ha jurisdiktion i enlighet med denna stadga i fråga om följande brott:

- a) Folkmord.
- b) Brott mot mänskligheten.
- c) Krigsförbrytelser.
- d) Aggressionsbrott.

2. Domstolen skall utöva jurisdiktion över aggressionsbrottet så snart en bestämmelse har antagits i enlighet med artiklarna 121 och 123, vilken definierar detta brott och fastställer villkoren för Domstolens utövande av sin jurisdiktion över det. En sådan bestämmelse skall vara förenlig med de tillämpliga bestämmelserna i Förenta nationernas stadga.

Artikel 6

Folkmord

Med *folkförfärd* avses i denna stadga var och en av följande gärningar förövd i avsikt att helt eller delvis förgöra en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös folkgrupp som sådan, nämligen

- a) att döda medlemmar av folkgruppen,
- b) att tillfoga medlemmar av folkgruppen svår fysisk eller psykisk skada,
- c) att uppsåtligt påtvinga folkgruppen levnadsvillkor som är avsedda att medföra dess fysiska undergång helt eller delvis,
- d) att vidta åtgärder som är avsedda att förhindra födelser inom folkgruppen,
- e) att med tvång överföra barn från folkgruppen till en annan folkgrupp.

Artikel 7

Brott mot mänskligheten

1. Med brott mot mänskligheten avses i denna stadga var och en av följande gärningar när de begås som en del av ett vidsträckt eller systematiskt angrepp riktat mot civilbefolkning med insikt om angreppet:

- a) Mord.
- b) Utrotning.
- c) Förslavning.
- d) Deportation eller tvångsförflyttning av befolkning.

e) Fängslande eller annat allvarligt berövande av fysisk frihet i strid med grundläggande folkrättsliga regler.

f) Tortyr.

g) Våldtäkt, sexuellt slaveri, påtvingad prostitution, påtvingat havandeskap, påtvingad sterilisering eller varje annan form av sexuellt våld av motsvarande svårighetsgrad.

h) Förföljelse av en identifierbar folkgrupp eller ett identifierbart kollektiv av politiska, rasmässiga, nationella, etniska, kulturella, religiösa, genusmässiga, enligt definitionen i punkt 3 i denna artikel, eller av andra skäl som universellt är erkända som otillåtna enligt folkrätten, i samband med en gärning som avses i denna punkt eller ett annat brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion.

i) Påtvingat försvinnande av personer.

j) Brottet apartheid

k) Andra omänskliga handlingar av liknande beskaffenhet som uppsåtligen försäkras svårt lidande, svår kroppslig skada eller svårt själsligt eller fysiskt men.

2. I punkt 1

a) avses med *angrepp riktat mot civilbefolkning*: ett handlande som består i upprepat förövande av gärningar som avses i punkt 1 mot civilbefolkning i enlighet med eller för att främja en stats eller en organisations politik att genomföra ett sådant angrepp,

b) inbegriper *utrotning* uppsåtligt påtvingande av levnadsförhållanden, bland annat berövande av tillgång till livsmedel och läkemedel, ägnade att åstadkomma förgörande av en del av en befolkning,

c) avses med *förslavning*: utövande av någon eller all den makt som följer av äganderätt över en person; detta inbegriper utövande av denna makt vid handel med människor, särskilt kvinnor och barn,

d) avses med *deportation eller tvångsförflyttning av befolkning*: påtvingad förflyttning utan folkrättsligt tillåtna skäl av de berörda personerna genom utvisning eller andra tvångsåtgärder från det område där de lagligen uppehåller sig,

e) avses med *tortyr*: uppsåtligt tillfogande av allvarlig smärta eller svårt fysiskt eller psykiskt lidande för någon som befinner sig i den tilltalades förvar eller står under hans eller hennes kontroll; tortyr innefattar inte smärta eller lidande som uppkommer enbart

genom, som en nödvändig del eller en följd av lagenliga sanktioner,

f) avses med *påtvingat havandeskap*: olaglig inspärning av en kvinna som med tvång försatts i havande tillstånd med avsikt att påverka den etniska sammansättningen av en befolkning eller att föröva andra svåra överträdelse av folkrätten; denna definition skall inte på något sätt tolkas som att den inverkar på nationella lagar rörande havandeskap,

g) avses med *förföljelse*: uppsåtligt och allvarligt berövande av grundläggande rättigheter i strid med folkrätten på grund av en folkgrupps eller ett kollektivs identitet,

h) avses med *brottet apartheid*: omänskliga gärningar av en beskaffenhet motsvarande de som avses i punkt 1, vilka begås i förbindelse med en institutionaliserad ordning av systematiskt förtryck och dominans av en rasgrupp över en eller flera andra rasgrupper, och vilka begås med avsikt att vidmakthålla denna ordning,

i) avses med *påtvingat försvinnande av personer*: gripande, hållande i fängsligt förvar eller bortförande av personer av eller med tillstånd, stöd eller samtycke från en stat eller en politisk organisation, följt av en vägran att tillstå frihetsberövandet eller lämna upplysningar om de berörda personernas öde eller uppehållsort med avsikt att undandra dem rättsligt skydd under en längre tid.

3. Termen *genus* avser i denna stadga båda könen, kvinnor och män, i ett samhälleligt perspektiv. Termen *genus* har således ingen betydelse som skiljer sig från den nyss nämnda.

Artikel 8

Krigsförbrytelser

1. Domstolen skall ha jurisdiktion över krigsförbrytelser särskilt när de begås som en del av en plan eller en politik eller utgör en del av förövandet av sådana brott i stor skala.

2. Med *krigsförbrytelser* avses i denna stadga

a) Svåra överträdelse av Genèvekonventionerna av den 12 augusti 1949, nämligen följande gärningar som riktar sig mot personer eller egendom som skyddas enligt be-

stämmelserna i den tillämpliga Genèvekonventionen:

- i) Uppsåtligt dödande.
- ii) Tortyr eller omänsklig behandling inbegripet biologiska experiment.
- iii) Uppsåtligt förorsakande av svårt lidande eller svår skada till kropp eller hälsa.
- iv) Olaglig och godtycklig förstörelse eller tillägnelse av egendom i stor omfattning som inte rättfärdigas av militär nödvändighet.
- v) Tvingande av en krigsfånge eller en annan skyddad person att tjänstgöra i en fientlig makts stridskrafter.
- vi) Uppsåtligt berövande av rätten till opartisk rättegång i laga ordning för en krigsfånge eller en annan skyddad person.
- vii) Olaglig deportation eller förflyttning eller olaglig inspärning.
- viii) Tagande av gisslan.
- b) Annan allvarlig kränkning av lag eller sedvanerätt som är tillämplig i internationella väpnade konflikter inom den vedertagna folkrättsliga ramen, nämligen någon av följande gärningar:
 - i) Uppsåtligt riktande av angrepp mot civilbefolkning som sådan eller mot enskilda civila som inte direkt deltar i fientligheter.
 - ii) Uppsåtligt riktande av angrepp mot civil egendom, det vill säga egendom som inte utgör ett militärt mål.
 - iii) Uppsåtligt riktande av angrepp mot personal, anläggningar, utrustning, enheter eller fordon som deltar i en humanitär biståndsin-sats eller i en fredsbevarande insats i enlighet med Förenta nationernas stadga, så länge de är berättigade till det skydd som tillkommer civila eller civil egendom i enlighet med folkrätten i väpnade konflikter.
 - iv) Uppsåtligt inledande av angrepp med insikt om att det kommer att leda till spillande av liv eller åsamkande av skada för civila eller civil egendom eller vidsträckta, långvariga och allvarliga skador på den naturliga miljön, vilka kan anses vara klart överdrivna vid jämförelse med den påtagliga och direkta övergripande militära fördel som kan förväntas.
 - v) Angrepp eller bombardemang, oavsett med vilka medel, av städer, byar, bostäder eller byggnader som inte försvaras och inte utgör ett militärt mål.

vi) Dödande eller sårande av en kombattant som, sedan han nedlagt vapnen eller inte längre är i stånd att försvara sig, har gett sig på nåd och onåd.

vii) Otillbörligt användande av parlamentärflagg, fiendens flagg eller Förenta nationernas flagg eller militära gradbeteckningar och uniformer eller Genèvekonventionernas kännetecken med död eller allvarlig personskada som följd.

viii) Ockupationsmakts förflyttning direkt eller indirekt av en del av sin egen civilbefolkning till det område som den ockuperar eller deportation eller förflyttning inom eller utanför det ockuperade området av hela eller en del av befolkningen i detta område.

ix) Uppsåtligt riktande av angrepp mot byggnader avsedda för religion, undervisning, konst, vetenskap eller välgörande ändamål, historiska minnesmärken, sjukhus och uppsamlingsplatser för sjuka och sårade under förutsättning att de inte utgör militära mål.

x) Utsättande av någon som fallit i en motparts våld för fysisk stympning eller medicinska eller vetenskapliga experiment i någon form som varken rättfärdigas av vederbörandes medicinska, odontologiska eller sjukhusmässiga vårdbehov eller utförs i hans eller hennes intresse och vilka förorsakar död eller allvarligt hotar hälsan för den personen.

xi) Förrädiskt dödande eller sårande av personer tillhörande den fientliga nationen eller armén.

xii) Förklarande att pardon inte kommer att ges.

xiii) Förstörelse eller beslagtagande av fiendens tillhörigheter såvida inte detta till följd av krigets krav är oundgängligen nödvändigt.

xiv) Förklarande att motpartens medborgares rättigheter och rätt att väcka talan är upphävd, tillfälligt försatta ur kraft eller utestängda från att kunna göras gällande inför domstolarna.

xv) Tvingande av motpartens medborgare att delta i krigsoperationer riktade mot deras eget land även om de var i den krigförandes tjänst innan kriget börjat.

xvi) Plundring av en stad eller en plats, även om den har tagits med storm.

xvii) Användande av gifter eller förgiftade vapen.

xviii) Användande av kvävande, giftiga eller andra gaser och alla likvärdiga vätskor, ämnen eller medel.

xix) Användande av kulor som lätt utvidgar sig eller tillplattas i människokroppen, såsom kulor med hård mantel, om denna inte helt och hållet täcker kärnan eller är försedd med inskränningar.

xx) Användande av vapen, projektiler och material samt stridsmetoder av sådan beskaffenhet att de kan förorsaka överflödigt skada eller onödigt lidande eller som är av urskillningslös beskaffenhet i strid med folkrätten i väpnade konflikter under förutsättning att sådana vapen, projektiler, material och stridsmetoder är föremål för ett allomfattande förbud och anges i en bilaga till denna stadga till följd av en ändring som har gjorts i enlighet med de tillämpliga bestämmelserna i artiklarna 121 och 123.

xxi) Kränkande av personlig värdighet, särskilt förödmjukande och nedsättande behandling.

xxii) Våldtäkt, sexuellt slaveri, påtvingad prostitution, påtvingat havandeskap enligt definitionen i artikel 7.2 f, påtvingad sterilisering eller annan form av sexuellt våld, som också utgör en svår överträdelse av Genèvekonventionerna.

xxiii) Användande av en civil eller annan skyddad person för att genom sin närvaro skydda vissa platser, områden eller väpnade styrkor från stridshandlingar.

xxiv) Uppsåtligt riktande av angrepp mot byggnader, utrustning, medicinska enheter och transporter samt personal som bär Genèvekonventionernas kännetecken i enlighet med folkrätten.

xxv) Uppsåtligt användande av utsvältning av civila som en stridsmetod genom att beröva dem förnödenheter som är nödvändiga för deras överlevnad, däribland uppsåtligt förhindrande av hjälpsändningar i enlighet med Genèvekonventionerna.

xxvi) Uttagande eller värvande av barn som inte fyllt 15 år till de nationella väpnade styrkorna eller användande av dem till att aktivt delta i fientligheter.

c) I fall av väpnad konflikt som inte är av internationell karaktär, allvarliga kränkningar

av artikel 3 som är gemensam för de fyra Genèvekonventionerna av den 12 augusti 1949, nämligen någon av följande gärningar som begåtts mot personer som inte deltar aktivt i fientligheterna, däribland medlemmar av de väpnade styrkorna som har lagt ned vapnen och personer som försatts ur stridbart skick genom sjukdom, sårskada, fångenskap eller av annat skäl:

i) Våld mot liv och person, särskilt mord i alla dess former, stympning, grym behandling och tortyr.

ii) Kränkande av den personliga värdigheten, särskilt förödmjukande och nedsättande behandling.

iii) Tagande av gisslan.

iv) Utdömande av straff och verkställande av avrättningar utan föregående dom avkunnad av i laga ordning tillsatt domstol vars rättskipning erbjuder de garantier som allmänt erkänns som oumbärliga.

d) Punkt 2 c är tillämplig i ickeinternationella väpnade konflikter och därför inte i situationer som har uppkommit till följd av interna störningar och spänningar, såsom upplöpp, enstaka och sporadiska våldshandlingar eller andra liknande handlingar.

e) Andra allvarliga kränkningar av lag eller sedvanerätt som är tillämplig i ickeinternationella väpnade konflikter inom den vedertagna folkrättsliga ramen, nämligen någon av följande gärningar:

i) Uppsåtligt angrepp mot civilbefolkning som sådan eller mot enskilda civila som inte direkt deltar i fientligheter.

ii) Uppsåtligt riktande av angrepp mot byggnader, utrustning, medicinska enheter och transporter samt personal som bär Genèvekonventionernas kännetecken i enlighet med folkrätten.

iii) Uppsåtligt riktande av angrepp mot personal, anläggningar, utrustning, enheter eller fordon som deltar i en humanitär biståndsin-sats eller i en fredsbevarande insats i enlighet med Förenta nationernas stadga, så länge de är berättigade till det skydd som tillkommer civila eller civil egendom i enlighet med folkrätten i väpnade konflikter.

iv) Uppsåtligt riktande av angrepp mot byggnader avsedda för religion, undervisning, konst, vetenskap eller välgörande ändamål, historiska minnesmärken, sjukhus och

uppsamlingsplatser för sjuka och sårade under förutsättning att de inte utgör ett militärt mål.

v) Plundring av en stad eller en plats även om den har tagits med storm.

vi) Våldtäkt, sexuellt slaveri, påtvingad prostitution, påtvingat havandeskap enligt definitionen i artikel 7.2 f, påtvingad sterilisering eller annan form av sexuellt våld, som också utgör en allvarlig kränkning av artikel 3 som är gemensam för de fyra Genèvekonventionerna.

vii) Uttagande eller värvande av barn som inte fyllt 15 år till väpnade styrkor eller grupper eller användande av dem till att aktivt delta i fientligheter.

viii) Beordrande av förflyttning av civilbefolkning av skäl som sammanhänger med konflikten, såvida inte de berörda civilas säkerhet eller tvingande militär nödvändighet kräver det.

ix) Förrädiskt dödande eller sårande av en kombattant tillhörande motståndaren.

x) Förklarande att pardon inte kommer att ges.

xi) Utsättande av någon som fallit i en annan parts våld för fysisk stympning eller medicinska eller vetenskapliga experiment i någon form som varken motiveras av vederbörandes medicinska, odontologiska eller sjukhusmässiga vårdbehov eller utförs i hans eller hennes intresse och vilka förorsakar död eller allvarligt hotar hälsan för den personen.

xii) Förstörelse eller beslagtagande av en motståndares tillhörigheter, såvida inte detta till följd av konfliktens krav är oundgängligen nödvändigt.

f) Punkt 2 e är tillämplig i ickeinternationella väpnade konflikter och därför inte i situationer som har uppkommit till följd av interna störningar och spänningar, såsom upplöpp, enstaka och sporadiska våldshandlingar och andra liknande handlingar. Den är tillämplig i väpnade konflikter som äger rum inom en stats territorium när det förekommer en långvarig väpnad konflikt mellan regeringsmyndigheter och organiserade väpnade grupper eller mellan sådana grupper.

3. Inget i punkt 2 c och e skall inverka på en regerings ansvar för att upprätthålla eller återupprätta lag och ordning i staten eller för

att försvara statens enighet och territoriella integritet med alla lagliga medel.

Artikel 9

Brottskriterier

1. Brottskriterier skall vara Domstolen till hjälp vid tolkningen och tillämpningen av artiklarna 6, 7 och 8. De skall antas med två tredjedels majoritet av stadgepartsförsamlingens medlemmar.

2. Ändringar i Brottskriterierna får föreslås av

- a) varje stadgepart,
- b) en absolut majoritet av domarna,
- c) åklagaren.

Ändringarna skall antas med två tredjedels majoritet av stadgepartsförsamlingens medlemmar.

3. Brottskriterierna och ändringar i dem skall stå i överensstämmelse med denna stadga.

Artikel 10

Inget i denna del skall tolkas som att det i några andra syften än för denna stadga på något sätt inskränker gällande folkrättsliga regler eller föregriper sådana regler som är under utveckling.

Artikel 11

Tidsavgränsning av Domstolens jurisdiktion

1. Domstolens jurisdiktion skall endast omfatta brott som begåtts efter denna stadgas ikraftträdande.

2. Om en stat blir part i denna stadga sedan den har trätt i kraft, får Domstolen endast utöva sin jurisdiktion med avseende på brott som begåtts efter stadgans ikraftträdande för den staten, såvida den inte har gjort en förklaring i enlighet med artikel 12.3.

Artikel 12

Förutsättningar för utövande av jurisdiktion

1. En stat som blir part i denna stadga godtar därigenom Domstolens jurisdiktion i fråga om de brott som avses i artikel 5.

2. I de fall som avses i artikel 13 a eller c får Domstolen utöva sin jurisdiktion, om en eller flera av följande stater är parter i denna stadga eller har godtagit Domstolens jurisdiktion i enlighet med punkt 3 nedan:

a) Den stat inom vars territorium gärningarna i fråga har ägt rum eller, om brottet har förövats ombord på ett fartyg eller luftfartyg, dettas registreringsstat.

b) Den stat i vilken den som anklagas är medborgare.

3. Om godtagande av en stat som inte är part i denna stadga fordras i enlighet med punkt 2, får den staten genom en förklaring som ingivits till registratören godta att Domstolen utövar jurisdiktion avseende brottet i fråga. Den godtagande staten skall samarbeta med Domstolen i enlighet med del 9 i denna stadga utan dröjsmål eller inskränkningar.

Artikel 13

Utövande av jurisdiktion

Domstolen får utöva sin jurisdiktion i enlighet med bestämmelserna i denna stadga i fråga om brott som avses i artikel 5

a) om en situation, i vilken ett eller flera sådana brott förefaller ha begåtts, har hänskjutits till åklagaren av en stadgepart i enlighet med artikel 14,

b) om en situation, i vilken ett eller flera sådana brott förefaller ha begåtts, har hänskjutits till åklagaren av säkerhetsrådet när det agerar i enlighet med kapitel VII i Förenta nationernas stadga, eller

c) om åklagaren har inlett en utredning om ett sådant brott i enlighet med artikel 15.

Artikel 14

En stadgeparts hänskjutande av en situation

1. En stadgepart får till åklagaren hänskjuta en situation, i vilken ett eller flera brott som

omfattas av Domstolens jurisdiktion förefaller ha begåtts, med hemställan att åklagaren skall utreda situationen för att avgöra om viss person skall åtalas för att ha begått sådant brott.

2. Ett hänskjutande skall såvitt möjligt ange omständigheter av betydelse och åtföljas av de handlingar till stöd för hänskjutandet som är tillgängliga för den hänskjutande staten.

Artikel 15

Åklagaren

1. Åklagaren får inleda utredningar på eget initiativ på grundval av uppgifter om brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion.

2. Åklagaren skall bedöma graden av allvar i mottagna uppgifter. I det syftet får åklagaren begära sådana kompletterande uppgifter från stater, Förenta nationernas organ, mellanstatliga organisationer, frivilligorganisationer eller andra tillförlitliga källor som han eller hon bedömer vara lämpliga och får ta upp skriftliga eller muntliga vittnesmål vid Domstolens säte.

3. Om åklagaren finner att det finns skäligen grund att inleda en förundersökning, skall han till förundersökningskammaren inge en framställning om förundersökningstillstånd åtföljd av inhämtat underlag som styrker framställningen. Brottsoffer får vända sig till förundersökningskammaren i enlighet med bevis- och förfarandereglerna.

4. Om förundersökningskammaren vid prövning av framställningen och dess underlag finner att det finns skäligen grund att inleda en förundersökning och att saken verkar ligga inom Domstolens jurisdiktion, skall den ge tillstånd till att inleda en förundersökning utan att detta skall inverka på senare beslut av Domstolen om jurisdiktion och processförutsättningar i saken.

5. Förundersökningskammarens vägran att lämna förundersökningstillstånd skall inte hindra åklagaren från att senare göra en ny framställning avseende samma situation grundad på nya omständigheter eller ny bevisning.

6. Om åklagaren efter den preliminära utredning som avses i punkterna 1 och 2 i denna artikel finner att de mottagna uppgifterna inte utgör skälig grund för en förundersökning, skall han eller hon underrätta dem som lämnat uppgifterna. Detta skall inte hindra att åklagaren beaktar ytterligare uppgifter som lämnas till honom eller henne beträffande samma situation mot bakgrund av nya omständigheter eller ny bevisning.

Artikel 16

Uppskjutande av förundersökning eller lagföring

Förundersökning eller lagföring i enlighet med denna stadga får inte inledas eller fortsättas under en tid av tolv månader från det att säkerhetsrådet så begärt av Domstolen genom en resolution antagen i enlighet med kapitel VII i Förenta nationernas stadga; begäran får förnyas av säkerhetsrådet på samma villkor.

Artikel 17

Frågor om processförsättningar

1. I beaktande av tionde stycket i ingressen och artikel 1 skall Domstolen besluta att en sak skall avvisas på grund av bristande processförsättningar

a) om saken är föremål för undersökning eller lagföring av en stat som har jurisdiktion över den, såvida inte den staten saknar vilja eller förmåga att som sig bör genomföra undersökningen eller

lagföringen,

b) om saken har undersökts av en stat som har jurisdiktion över den och staten har beslutat att inte lagföra den person som avses, såvida inte detta beslut är en följd av bristande vilja eller förmåga att som sig bör lagföra saken,

c) om den person som avses redan har lagförts för den gärning som saken gäller och en rättegång inför Domstolen inte är tillåten enligt artikel 20.3,

d) om saken inte är tillräckligt allvarlig för att motivera vidare åtgärder av Domstolen.

2. För att avgöra om det föreligger bristande vilja i ett visst fall skall Domstolen, med beaktande av de principer för rättvisans behöriga gång som erkänns i folkrätten, bedöma om en eller flera av följande förutsättningar föreligger:

a) förfarandet har genomförts eller genomförs eller det nationella beslutet har fattats i syfte att undandra den person som avses från straffrättsligt ansvar för brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion och som avses i artikel 5,

b) en omotiverad försening i förfarandet har förekommit som under omständigheterna är oförenlig med en avsikt att ställa den person som avses inför rätta,

c) förfarandet har inte genomförts eller genomförs inte på ett oberoende och opartiskt sätt och det har genomförts eller genomförs på ett sätt som under omständigheterna är oförenligt med en avsikt att ställa den person som avses inför rätta.

3. För att avgöra om det föreligger oförmåga i ett visst fall skall Domstolen bedöma om staten, till följd av ett totalt eller omfattande sammanbrott i eller bristande tillgänglighet hos dess nationella rättssystem, inte har förmåga att få fram den anklagade eller nödvändig bevisning och nödvändiga vittnesmål eller på annat sätt saknar förmåga att genomföra sina förfaranden.

Artikel 18

Preliminära beslut i fråga om processförsättningar

1. När en situation har hänskjutits till Domstolen i enlighet med artikel 13 a och åklagaren har beslutat att det finns skälig grund att inleda en förundersökning, eller åklagaren inleder en förundersökning i enlighet med artikel 13 c och artikel 15, skall åklagaren underrätta samtliga stadgeparter och de stater som, med beaktande av tillgängliga uppgifter, normalt skulle ha jurisdiktion över brottet i fråga. Åklagaren får underrätta sådana stater med förbehåll för sekretess och får, om han eller hon anser det vara nödvändigt för att

skydda personer, förhindra att bevisning förstörs eller att personer avviker, begränsa omfattningen av de uppgifter som lämnas till stater.

2. Inom en månad efter mottagandet av en sådan underrättelse kan en stat meddela Domstolen att den har genomfört eller är i färd med att genomföra undersökningar beträffande sina medborgare eller sådana andra personer som står under statens jurisdiktion avseende sådana brottsliga gärningar som skulle kunna utgöra brott som avses artikel 5 och som har samband med de uppgifter som lämnats i underrättelsen till staterna. På statens begäran skall åklagaren låta staten sköta undersökningen beträffande dessa personer, såvida inte förundersökningskammaren på begäran av åklagaren beslutar att ge tillstånd till förundersökningen

3. Åklagarens beslut att överlåta åt en stat att sköta en undersökning kan omprövas av åklagaren sex månader efter dagen för beslutet eller vid vilken tidpunkt som helst, om en väsentlig förändring av omständigheterna har skett beroende på bristande vilja eller förmåga från statens sida att som sig bör genomföra undersökningen.

4. Den berörda staten och åklagaren får överklaga beslut av förundersökningskammaren till överklagandekammaren i enlighet med artikel 82. Överklagandet får behandlas med förtur.

5. Om åklagaren har överlåtit en undersökning i enlighet med punkt 2, får han eller hon begära att staten i fråga regelbundet lämnar information om utvecklingen av dess undersökningar och därpå följande lagföringar. Stadgeparterna skall besvara en sådan begäran utan onödigt dröjsmål.

6. I avvaktan på förundersökningskammarens beslut eller i de fall åklagaren har överlåtit en undersökning med stöd av denna artikel, får åklagaren undantagsvis begära förundersökningskammarens tillstånd att vidta de utredningsåtgärder som är nödvändiga för att säkra bevisning i det fall det föreligger en unik möjlighet att inhämta betydelsefull bevisning eller en väsentlig risk att bevisningen inte är tillgänglig senare.

7. En stat som har överklagat ett beslut av förundersökningskammaren med stöd av denna artikel får göra invändning om

bristande processförutsättningar i enlighet med artikel 19 med hänvisning till nya viktiga sakuppgifter eller väsentligt förändrade omständigheter.

Artikel 19

Invändningar angående Domstolens jurisdiktion eller ett måls processförutsättningar

1. Domstolen skall förvissa sig om att den har jurisdiktion beträffande varje sak som föreläggs den. Domstolen får på eget initiativ bestämma om det föreligger processförutsättningar i enlighet med artikel 17 att pröva saken.

2. Invändningar om bristande processförutsättningar på de grunder som anges i artikel 17 och invändningar mot Domstolens jurisdiktion får anföras av

a) en tilltalad eller en person för vilken ett häktningsbeslut eller en kallelse att inställa sig har utfärdats i enlighet med artikel 58,

b) en stat som har jurisdiktion beträffande en sak på grund av att den är i färd med att undersöka eller lagföra saken eller har undersökt eller lagfört den, eller

c) en stat vars godtagande av Domstolens jurisdiktion krävs i enlighet med artikel 12.

3. Åklagaren får begära Domstolens beslut i fråga om jurisdiktion eller processförutsättningar. I förfaranden som gäller jurisdiktion eller processförutsättningar får de som har hänskjutit en situation i enlighet med artikel 13 och brottsoffer också lämna synpunkter till Domstolen.

4. Invändningar om bristande processförutsättningar eller beträffande Domstolens jurisdiktion från en person eller en stat som avses i punkt 2 får endast göras en gång. En invändning skall göras innan eller i samband med att huvudförhandlingen inleds. Under särskilda omständigheter får Domstolen tillåta att en invändning framförs mer än en gång eller vid en senare tidpunkt än vid huvudförhandlingens inledning. Invändningar om bristande processförutsättningar som görs när huvudförhandlingen inleds eller, med Domstolens tillstånd, senare, får endast grundas på artikel 17.1 c.

5. En stat som avses i punkt 2 b och c i denna artikel skall göra sin invändning så tidigt som möjligt.

6. Innan åtalspunkterna har bekräftats skall invändningar angående processförutsättningarna eller mot Domstolens jurisdiktion hänvisas till förundersökningskammaren. När åtalspunkterna har bekräftats skall invändningar hänvisas till rättegångskammaren. Beslut i frågor om jurisdiktion eller processförutsättningar får överklagas till överklagandekammaren i enlighet med artikel 82.

7. Om en invändning görs av en stat som avses i punkt 2 b eller c i denna artikel, skall åklagaren uppskjuta förundersökningen till dess att Domstolen har fattat sitt beslut i enlighet med artikel 17.

8. I avvaktan på Domstolens beslut får åklagaren begära Domstolens tillstånd

a) att företa nödvändiga utredningsåtgärder av det slag som avses i artikel 18.6,

b) att uppta en vittnesförklaring eller ett vittnesmål eller fullfölja inhämtande och undersökning av bevis som har inletts innan invändningen framfördes, och

c) att i samarbete med de berörda staterna förhindra att sådana personer avviker för vilka åklagaren har begärt ett häktningsbeslut med stöd av artikel 58.

9. Att en invändning görs skall inte påverka giltigheten av åtgärder som åklagaren vidtagit eller beslut eller föreläggande som meddelats av Domstolen innan invändningen gjordes.

10. Om Domstolen har avvisat en sak på grund av bristande processförutsättningar i enlighet med artikel 17, får åklagaren framställa en begäran om omprövning av avvisningsbeslutet när han eller hon är helt förvisad om att nya omständigheter har framkommit som medför att de skäl på vilka saken avvisades enligt artikel 17 har bortfallit.

11. Om åklagaren med beaktande av de grunder som anges i artikel 17 låter en stat sköta en undersökning, får han eller hon begära att staten i fråga tillhandahåller åklagaren upplysningar om sakens behandling. Om den berörda staten begär det, skall sekretess gälla för sådana uppgifter. Om åklagaren därefter beslutar att återuppta en förundersökning, skall han underrätta den stat som undersökningen överläts till.

Artikel 20

Negativ rättskraft (ne bis in idem)

1. Om inte annat föreskrivs i denna stadga, får ingen lagföras inför Domstolen för gärningar som utgör brott för vilka han eller hon har fällts till ansvar eller frikänts av Domstolen.

2. Ingen skall lagföras av en annan domstol för ett brott som avses i artikel 5 för vilket han eller hon redan har fällts till ansvar eller frikänts av Domstolen.

3. Ingen som har lagförts av en annan domstol för gärningar som också utgör brott i enlighet med artiklarna 6, 7 eller 8 skall lagföras av Domstolen för samma gärningar såvida inte rättegången i den andra domstolen

a) var avsedd att undandra honom eller henne från straffrättsligt ansvar för brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion, eller

b) i övrigt inte genomfördes på ett oberoende och opartiskt sätt i enlighet med de normer för rättvisans behöriga gång som erkänns i folkrätten och genomfördes på ett sätt som under förhandenvarande omständigheter var oförenligt med en avsikt att ställa den person som avses inför rätta.

Artikel 21

Tillämplig lag

1. Domstolen skall tillämpa

a) i första hand denna stadga, Brottskriterier och bevis- och förfaranderegler, och

b) i andra hand, i förekommande fall, tillämpliga fördrag samt folkrättens principer och regler, däribland de vedertagna principerna i det internationella regelsystemet för väpnade konflikter,

c) om de i punkterna a och b nämnda rättskällorna inte är tillräckliga, allmänna rättsprinciper som Domstolen har härlett från nationella lagar i världens rättssystem, däribland, i förekommande fall, de nationella lagarna i de stater som normalt borde utöva jurisdiktion över brottet i fråga, under förutsättning att dessa rättsprinciper inte är oförenliga med denna stadga, med folkrätten och med internationellt erkända normer och standarder.

2. Domstolen får tillämpa principer och rättsregler på det sätt som de har tolkats i tidigare beslut av Domstolen.

3. Tillämpningen och tolkningen av rättskällor i enlighet med denna artikel måste vara förenlig med internationellt erkända mänskliga rättigheter och får inte göra någon otillbörlig åtskillnad grundad på sådant som genus enligt definitionen i artikel 7.3, ålder, rastillhörighet, hudfärg, språk, trosuppfattning eller åskådning, politisk eller annan åsikt, nationellt, etniskt eller socialt ursprung, förmögenhet, börd eller annan ställning.

DEL 3

ALLMÄNNA STRAFFRÄTTSLIGA PRINCIPER

Artikel 22

Legalitetsprincipen (nullum crimen sine lege)

1. Ingen skall betraktas som straffrättsligt ansvarig enligt denna stadga för en gärning, såvida inte denna, vid den tidpunkt den äger rum, utgör ett brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion.

2. Brottsbeskrivningen skall tolkas strikt och får inte utvidgas genom analogi. I fall av tvetydighet skall brottsbeskrivningen tolkas till förmån för den som är föremål för utredning eller förundersökning, den tilltalade eller den som fällts till ansvar.

3. Denna artikel skall inte inverka på bedömningen av om en gärning utgör ett brott enligt folkrätten oberoende av denna stadga.

Artikel 23

Inget straff utan lag (nulla poena sine lege)

Den som har fällts till ansvar av Domstolen får endast straffas i enlighet med denna stadga.

Artikel 24

Icke-retroaktivitet

1. Ingen skall dömas till straffrättsligt ansvar enligt denna stadga för gärningar före stadgans ikraftträdande.

2. Om en lag som är tillämplig beträffande en viss sak ändras före den slutliga domen, skall den lag tillämpas som är mest förmånlig för den som är föremål för utredning eller förundersökning, den tilltalade eller den som har fällts till ansvar.

Artikel 25

Personligt straffrättsligt ansvar

1. Domstolen skall ha jurisdiktion över fysiska personer i enlighet med denna stadga.

2. Den som begår ett brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion skall hållas personligen ansvarig och straffas i enlighet med denna stadga.

3. Enligt denna stadga skall en person vara straffrättsligt ansvarig och kunna straffas för ett brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion om personen i fråga

a) begår ett sådant brott ensam, tillsammans med någon annan eller genom någon annan, oavsett om den andre är straffrättsligt ansvarig,

b) beordrar, anstiftar eller påverkar någon att utföra ett sådant brott och det verkligen äger rum eller det görs försök att utföra det,

c) i syfte att underlätta utförandet av brottet, hjälper, tillskyndar eller på annat sätt medverkar till brottets utförande eller försöket att utföra det, däribland anskaffande av hjälpmedel för dess utförande,

d) på annat sätt medverkar till utförandet eller försöket att utföra ett sådant brott av en grupp personer som handlar i gemensamt syfte; sådan medverkan skall vara uppsåtlig och antingen

i) utföras för att främja gruppens brottsliga verksamhet eller brottsliga syfte, om däri ingår att utföra ett brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion eller

ii) utföras i vetskap om gruppens avsikt att begå brottet,

e) i fråga om brottet folkmord omedelbart och offentligen uppmanar andra att utföra ett sådant brott,

f) försöker utföra ett sådant brott genom att ta ett väsentligt steg i riktning mot att utföra brottet, men detta inte fullbordas av orsaker som ligger utanför personens avsikter. Emellertid skall den som träder tillbaka från ett försök att utföra ett brott eller på annat sätt förhindrar att det fullbordas inte straffas i enlighet med denna stadga för försöket, om personen fullständigt och av fri vilja avstår från den brottsliga avsikten.

4. Ingen bestämmelse i denna stadga om personligt straffrättsligt ansvar skall inverka på staternas ansvar enligt folkrätten.

Artikel 26

Ingen jurisdiktion över personer under 18 år

Domstolen skall inte ha jurisdiktion över någon som inte har fyllt 18 år då brottet påstås ha blivit utfört.

Artikel 27

Officiell ställning saknar betydelse

1. Denna stadga skall gälla lika för alla utan åtskillnad på grund av officiell ställning. Särskilt skall officiell ställning som statsminister, regeringschef, regeringsmedlem, parlamentsledamot, vald företrädare eller offentlig tjänsteman inte i något fall ge någon person immunitet mot straffrättsligt ansvar i enlighet med denna stadga, inte heller skall officiell ställning i sig själv utgöra skäl för nedsättning av straff.

2. Immunitet eller särskilda förfaranderegler som kan vara förenade med en persons officiella ställning, vare sig enligt nationell lag eller enligt folkrätten, skall inte hindra Domstolen från att utöva jurisdiktion över personerna.

Artikel 28

Militära befälhavares och andra förmäns ansvar

Förutom de övriga grunder för straffrättsligt ansvar i enlighet med denna stadga för brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion,

a) skall en militär befälhavare eller den som faktiskt tjänstgör som sådan vara straffrättsligt ansvarig för brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion som begås av väpnade styrkor under hans eller hennes effektiva befäl och kontroll eller effektiva myndighet och kontroll, beroende på vad som är fallet, till följd av hans eller hennes oförmåga att utöva kontroll över dessa styrkor på ett riktigt sätt,

i) om den militära befälhavaren eller en person som faktiskt tjänstgör som sådan antingen har vetat eller, med hänsyn till omständigheterna vid tillfället, borde ha vetat att styrkorna var i färd med eller stod i begrepp att utföra sådana brott och

ii) om den militära befälhavaren eller en person som faktiskt tjänstgör som sådan har underlåtit att vidta alla nödvändiga och skäliga åtgärder som stod i hans eller hennes makt för att motverka eller avvärja att brotten utfördes eller att hänskjuta saken till berörda myndigheter för undersökning och lagföring.

b) I fråga om sådana förhållanden mellan förmän och underordnade som inte beskrivs i punkt a ovan skall en förman vara straffrättsligt ansvarig för sådana brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion som har utförts av underordnade som står under förmannens effektiva myndighet och kontroll till följd av hans eller hennes underlåtenhet att på ett riktigt sätt utöva kontroll över sådana underordnade,

i) om förmannen kände till eller medvetet bortsåg från uppgifter som tydligt angav att de underordnade var i färd med eller stod i begrepp att utföra sådana brott,

ii) om brotten gällde verksamhet som låg under förmannens effektiva ansvar och kontroll, samt

iii) om förmannen har underlåtit att vidta alla nödvändiga och skäliga åtgärder som stod i hans eller hennes makt för att motverka

brotten eller avvärja att de utfördes eller att hänskjuta saken till berörda myndigheter för undersökning och lagföring.

Artikel 29

Ingen preskription

Brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion skall inte preskriberas.

Artikel 30

Subjektiva rekvisit

1. Om inte annat föreskrivs, skall en person vara straffrättsligt ansvarig och kunna bestraffas för brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion endast om gärningen har förövats med uppsåt (avsikt och insikt).

2. I den mening som avses i denna artikel föreligger *avsikt*,

a) i fråga om handling, om någon avser genomföra handlingen,

b) i fråga om effekt, om någon avser orsaka denna effekt eller inser att den kommer att inträffa i ett normalt händelseförlopp.

3. I den mening som avses i denna artikel betecknar termen *insikt* medvetande om att en omständighet föreligger eller att en effekt kommer att inträffa i ett normalt händelseförlopp. Termerna *inse* och *veta* respektive i *insikt om* och *med vetskap om* skall förstås på motsvarande sätt.

Artikel 31

Ansvarsfrihetsgrunder

1. Utöver de övriga ansvarsfrihetsgrunder som föreskrivs i denna stadga skall en person inte vara straffrättsligt ansvarig, om personen vid den tid då gärningen ägde rum

a) led av psykisk sjukdom eller skada som berövade honom eller henne förmågan att inse det olagliga i eller beskaffenheten av sitt handlande eller förmågan att behärska sitt handlande så att det är förenligt med lagens krav,

b) befann sig i ett tillstånd av berusning som berövade honom eller henne förmågan att inse det lagliga i eller beskaffenheten av sitt handlande eller förmågan att behärska sitt handlande så att det är förenligt med lagens krav, såvida personen inte hade berusat sig av fri vilja under sådana omständigheter att han eller hon visste att det fanns en risk, eller bortsåg från risken, för att han eller hon till följd av berusningen antagligen skulle inlåta sig på en gärning som utgör ett brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion,

c) vidtog skäliga åtgärder för att försvara sig själv eller någon annan eller, i fall av krigsförbrytelse, försvara egendom av väsentlig betydelse för sin egen eller någon annans överlevnad eller egendom av väsentlig betydelse för att fullfölja ett militärt uppdrag mot överhängande och olagligt bruk av våld på ett sätt som stod i proportion till den grad av fara den skyddade personen själv eller den andra personen eller egendomen var utsatt för. Den omständighet att någon deltog i en defensiv operation som utfördes av väpnade styrkor skall inte i sig själv utgöra ansvarsfrihetsgrund enligt detta stycke,

d) den gärning som påstås utgöra ett brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion föranleddes av tvång orsakat av överhängande hot mot liv eller av pågående eller överhängande fara för allvarlig kroppsskada för personen själv eller för någon annan och personens handlade var nödvändigt och

försvarligt för att undvika hotet, under förutsättning att inte större skada avsågs orsakas än den skada som söktes avvärjas. Ett sådant hot kan antingen

i) komma från andra personer, eller

ii) utgöras av andra omständigheter som ligger utanför hans eller hennes kontroll.

2. Domstolen skall avgöra om de grunder för ansvarsfrihet som avses i denna stadga skall tillämpas i den aktuella saken.

3. Vid rättegången får Domstolen pröva andra ansvarsfrihetsgrunder än de som avses i punkt 1 i denna artikel då en sådan grund följer av tillämplig lag i enlighet med artikel 21. Det förfarande som skall gälla för prövning av sådana grunder skall närmare anges i bevis- och förfarandereglerna.

Artikel 32

Faktisk villfarelse eller rättsvillfarelse

1. Faktisk villfarelse får endast åberopas som grund för ansvarsfrihet, om den innebär att de subjektiva rekvisit som brottet förutsätter inte är uppfyllda.

2. Rättsvillfarelse i fråga om huruvida viss typ av gärning utgör ett brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion får inte åberopas som grund för ansvarsfrihet. En rättsvillfarelse får dock åberopas som grund för ansvarsfrihet, om den innebär att det subjektiva rekvisit som brottet förutsätter inte är uppfyllda eller om artikel 33 är tillämplig.

Artikel 33

Befallning av förman och skyldighet att lyda

1. Den omständighet att ett brott som omfattas av Domstolens jurisdiktion har utförts av någon på befallning av en regering eller en militär eller civil förman skall inte frita någon från rättsligt ansvar, såvida inte

a) personen hade rättslig skyldighet att åtygda befallningen från regeringen eller från förmannen i fråga, och

b) personen inte visste att befallningen var rättsstridig, och

c) befallningen inte var uppenbart rättsstridig.

2. I den mening som avses i denna artikel är en befallning att begå folkmord eller brott mot mänskligheten uppenbart rättsstridig.